Computer Learning in Pashto

د کمپیوټر زده کړه په پښتو ژبه

2020

1399

Ketabton.com

لیکنه او ترتیب :

استاد جعفر هاشمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

TABLE OF CONTENTS

Computer Definitionد کمپیوټر تعریف 4
Advantages of computerد کمپیوټر ګټې 4
Weakness of Computer د کمپیوټر کمزورتیاوي 6
Using of Computerد کمپیوټر استعمال 7
Computer Generationد کمپیوټر تولید 10
Types of computerد کمپیوټر ډولونه 11
Computer Function د کمپیوټر دندي 13
Computer Componentsد کمپیوټر برخي 14
Keyboard 15
Mouse 16
Joystick 17
Light pen 17
Track ball 18
Scanner 18
Digitizer 18
)Micro phone(........ 19
Barcode Reader 20
Optical mark reader OMR 20
Central Processing Unitمرکزي پروسیس کوونکی واحد 21
ALU 21
Memory or Storage Unit 21
Control Unit 22
Output Unitراکړیزي برخي 22
Monitor 23
Flite panel Display 24
Printer 25
Computer Memories د کمپیوټر ذخیري 27
Cache Memory 27
Primary memory or RAM: 28
Secondary Memory 29
Computer Memory Unitsد کمپیوټر د میموري واحدات 30
Computer Mother Boardد کمپیوټر مادر بورډ 31

Jafar Hashamee

(c) ketabton.com: The Digital Library

Two Big Parts of Computerد کمپیوټر دوه لوی برخې 32
Hardware 32
Software 33
System Software او Application Software 33
System Software 33
Application Software 34
Relationship Between Hardware and Softwareد هارډویر او سافټویر اړیکه 35
Computer Number Systemد کمپیوټر د اعدادو یا شمیر جوړښت 35
Convert Decimal to binary and binary to Decimalد اعدادو بدلول 36
Computer Data and Informationد کمپیوټر ډیټا او معلومات 37
Data Processing Cycleد ډیټا د پروسیس جریان 38
Computer Networkingد کمپیوټر انټرنیټ 39
Internet and Intranetانټرنیټ او انټرانیټ 42
Computer Operating System د کمپیوټر چلوونکی سیستم 43
دOperating System یا OS.دندي په لاندي ډول دي 44
Types of Operating Systemد چلوونکي سیستم ډولونه 45
Microsoft Windows OS 46
Mac OS X 47
Linux 47
Mobile Operating System 48
OS Servicesد چلوونکي سیستم خدمات 49
Threatتهدید یا خطر 51
Computer Threatsد کمپیوټر تهدید کوونکي 52
Computer Virusesد کمپیوټر وایروس 53
- Computer Related Jobsد کمپیوټر سره تړلې دندې 55
Windows 8.1 installation from CDله سي ډي څخه د وینډو انسټال 56
Windows installation from USB 64
Making Bootable USB for Windows 10-8.1-7 71
Windows 10 Instalition from USB 79
Book References د کتاب ماخذونه 89

Jafar Hashamee

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

Computer Definition   د کمپیوټر تعریف

اوس مهال په نړۍ کې ډیر زیات معلومات او داسې شیان موجود دي چې په کمپیوټر پورې تړلي دي نو له همدې امله مونږ ته اړینه ده تر څو په کمپیوټر پوهه شو او یا یې وپیژنو.

د کمپیوټر تعریف : کمپیوټر یو بریښنایز او په معلوماتو یا (Data) باندې پروسیس کوونکې ماشین دی کوم چې معلومات د (Input) په توګه اخلي او هغه ورکړل شوي معلومات له ځأن سره (Store) یا ذخیره کوي او همدارنګه (Process) یا عملیهورباندي ترسره کوي او له (Process) وروسته یې (Output) یا (Information) ته بدلوي.

Advantages of computer   د کمپیوټر ګټې

(Speed) یا سرعت : کمپیوټر یو ډیر تیز یا چټک ماشین دی دا ماشین ددې وړتیا لري تر څو په یو غټ مقدار (Data) باندې په ډیر لږ وخت کې محاسبه وکړي . کمپیوټر د خپل (Speed) یا سرعت داندازه کولو واحدات لري چې عبارت دي له مایکرو سیکنډ، نانو سیکنډ، او پیکو سیکنډ . څخه کمپیوټر د خپل تیزوالي له امله په میلیونونه محاسبات په څو ثانیو کې ترسره کوي په داسې حال کې چې انسان ددې قیسمه عمل د ترسره کولو لپاره زیات وخت ته اړتیا لري.

(Accuracy) یا دقت : ددې تر څنګ چې کمپیوټر ډیر لوړ سرعت لري ډیر زیات دقت هم لري . هر قیسم محاسبات 100% له غلطیو څخه پاک ترسره کوي . په دې صورت کې چې ورکړل شوي (Data) یا معلومات درست یا صحیح وي.

Jafar Hashamee

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Storage Capability) د ساتلو یا ذخیره کولو قابلیت : (Memory) یا حافظه د کمپیوټر یوه مهمه ځانګړتیا ده او همدارنګه کمپیوټ له انسان څخه زیات د ذخیره کولو قابلیت لري .
کمپیوټر دا وړتیا لري تر څو زیات شمیر معلومات له ځان سره ذخیره کړي یا یې وساتي .
کمپیوټر هر ډول (Data) یا معلومات له ځان سره ذخیره کوي لکه : (Pictures) (Adios) (Videos) (Text) یا لیکنه او داسي نور..

(Diligence) یا زیارکښ : کمپیوټر هیڅ ډول ستړیا نه لري او همدارنګه کمپیوټر کولی شي یو کار په جاري ډول ترسره کړي په غیر له کومي غلطۍ او ستړیا څخه او همدارنګه کمپیوټر کولی شي یو کار په بیا بیا ځلي یا یو کار په تکراري ډول په پوره دقت او سرعت ترسره کړي .

(Versatility) یا د بدلیدلو قابلیت : کمپیوټر یو هر اړخیز ماشین دی کمپیوټر کولی شي په یو وخت کي څو وظیفي ترسره کړي مثال : لکه په یو وخت کی یو پروسیس ترسره کول او دهغي تر څنګ د تاش یا پتي (Game) یا لوبه کول.

(Reliability) یا د باور وړ : کمپیوټر یو د باور وړ ماشین دی او په دي ماشین کي عصري یا اوسني بریښنایز وسایل یا پرزي زیات ژوند یا دخرابیدلو وخت یي زیات دی . او همدارنګه کمپیوټر داسي (Design) شوی یا جوړ شوی چي ساتنه یي او په هغه کي بدلون راوستل اسانه دي .

(Automation) یا اتومات : کمپیوټر یو اتومات ماشین دی . اتوماتوالی عبارت دی له هغي وړتیا څخه تر څو ورکړل شوي دنده په اتومات ډول ترسره کړي لکه . کله چي مونږ کمپیوټر ته یو پروګرام داخل کړو یا یي (Input) کړو هغه پروګرام پرته زمونږ له لاسوهني د کمپیوټر په (Memory) کي ذخیره کیږي او بیا پروګرام او (Instruction) یا لارښووني د ورکړل شوي پروګرام (Execution) یا چلیدل کنټرولوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Reduction in paper Works and Cost) یا په پاڼو باندي کار او د هغي مصارف راکمول : په یو دفتر کي کمپیوټر ددي لپاره استعمالیږي تر څو په پاڼو یا ورقو باندي د لیکلو کار راکم او روانه پروسه چټکه شي . او همدارنګه مونږ وخت په وخت کولی شو په کمپیوټر باندي لیکل شوي پایل کي په اسانی سره تغیر راولو او په پایل کي موجوده (Data) یا معلومات (Edit) یا سم کړو په داسي حال کي چي په پاڼه باندي لیکل شوي پایل کي د تغیر راوستلو لپاره په بله پاڼه د نوي پایل د لیکلو ضرورت وي .

د کمپیوټر کمزورتیاوي *Weakness of Computer*

کمپیوټر یو ماشین دی او نه شي کولی چي هر ډول کار ترسره کړي لکه د انسان په شان. کمپیوټر ته باید (Instruction) یا لارښووني ورکړل شي تر څو یو کار ترسره کړي او نه شي کولی چي پرته له (Program) یا لارښوونو کومه دنده ترسره کړي .

(Dependency) یا تکیه کول : کمپیوټر د انسان د انسترکشن یا لارښوونو په واسطه عمل ترسره کوي نو له همدي امله دا په انسان پوري تړلی یا په انسان باندي تکیه کوونکی ماشین دی .

(Environment) یا چاپیریال : ددي ماشین د استعمالولو چاپیریال باید له دوړو یا (Dust) څخه پاک وي .

(Felling) احساس یا حس کول : کمپیوټر احساس نه لري او نه شي کولی چي د انسان په شان د تجربي ، علم ، او ذایقي له مخي یو شی وپیژني .

Jafar Hashamee

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمپیوټر استعمال Using of Computer

(In Business) په تجارت کي : کمپيوټر د تجارت په برخه کي د مالي محاسباتو لکه دبوديجي يا (Budgets) معلومول ، تجارتي اعلانات، د پيريدونکو يا (Customers) ډيټابس جوړول او په (Stack) يا ګودام کي د موجوده موادو ساتنه او حفاظت او داسي نورو دندو لپاره استعماليږي .

(Banking) يا بانکداري : نن ورځ بانکونه په مکمل يا (Complete) ډول په کمپيوټر پوري تړلي دي . چي د خپلو پيريدونکو لپاره لاندي اسانتياوي برابروي (Online accounting) په دي اکاونټ کي ترسره کيدونکي کارونه عبارت دي له . په اکاونټ کي دموجوده پيسو مقدار معلومول ، پيسي ذخيره کول ، پيسي حواله کول ، او همدارنګه د پيسو راکړه ورکړه ترسره کيږي . (ATM) په بانکي برخه کي دا يو اتومات ماشين دی چي له بانک سره وصل وي چي دخپلو پيريدونکو لپاره دبانک سره معامله اسانه کوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Education) یا تعلیم : کمپیوتر د پوهني په برخه کي زیاتي اسانتیاوي برابروي لکه . د شاګردانو لپاره نوم لیکنه او د هغوئ لپاره حاضري برابرول ، او هغوئ لپاره یو ډیټابس جوړول چي دهغوئ لاس ته راوړني په کي ذخیره یا وساتل شي او داسي نورو ډیرو برخو لپاره استعمالیږي .

(Marketing) یا بازار موندنه : کمپیوټر دبازار موندني په برخه کي د تجارت یا بازار موندني لپاره د اعلاناتو جوړولو او خپرولو لپاره او همدارنګه د (Online) یا انټرنیټ له لاري د اخستلو او خرڅولو لپاره او داسي نورو برخو کي استعمالیږي .

(Health care) یا دصحت ساتل : کمپیوټر د صحت په برخه کي په لاندي ځایونو کي استعمالیږي لکه . مریضانو ته د درمل یا (Drugs) ورکولو په ځای کي ، د مریضانو ریکارډ ساتلو لپاره ، د درملو د ختمیدلو یا (Expire Date) معلومولو لپاره ، د مختلفو ناروغیو څیړل او د ناروغئ علت یا وجه معلومول ، د مختلفو ټیسټونو کول او د هغي رپیوټ برابرول ، د جراحي عملیاتو ترسره کول او داسي نورو برخو لپاره استعمالیږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

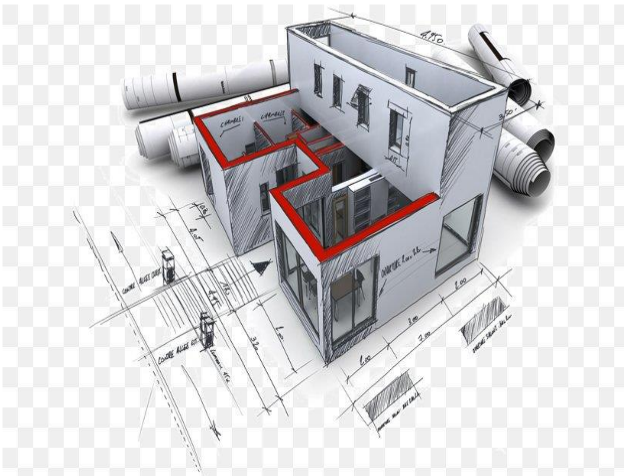

(Engineering Design) یا انجینري نقشي : په دي برخه کي کمپیوټر د ډول ډول شیانو د نقشو یا ډیزاین کولو لپاره استعمالیږي لکه د ودانیو په برخه کي د ودانیو لپاره تصویران او نقشي برابرول او د هغو (Edit) کولو او سمولو ، د مزدورانو ، سامان ، او داسي نورو شیانو یا موادو لپاره (Database) یا د معلوماتو ذخیره جوړول او داسي نورو شیانو لپاره استعمالیږي .

(Military) یا فوج : اوس مهال کمپیوټر په فوجي او دفاعي برخه کي په ډیره زیاته اندازه استعمالیږي لکه . عصري یا (Modern) ټانکونه ، مزایل او داسي نورو وسلو کنټرول یا اداره کول ، د (Drone) یا بي پیلوټه کمرو او الوتکو کنټرول ، د چاپو وهلو لپاره پلان جوړول ، د فوجیانو سره خبرو کولو ،پیغام استولو ، ویډیو کنفرانس او داسي نورو ډیرو برخو کي استعمالیږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Government) یا دولت : د دولت یا هیواد په سطحه کمپیوټر په زیاتو برخو کې په کار وړل کیږي یا استعمالیږي چې ځینې یې په لاندې ډول ذکر شوي لکه . د مالیاتو یا بودیجې معلومول ، د ووټ یا رایه ورکوونکو لیست جوړول ، د برقي یا (Electronic) تذکرو او پاسپورټونو جوړول ، د هوا حالات معلومول او داسې نورو زیاتو برخو کې کمپیوټر مهم رول یا نقش لوبوي .

Computer Generation د کمپیوټر تولید

(Generation) یا نسل د کمپیوټر په اصطلاح کې په ټکنالوژۍ کې د بدلون له راتللو څخه عبارت دی . او همدارنګه له دې څخه یادونه کوي چې په مخکې یا تیر وخت کې کمپیوټر څنګه وو او څه ډول استعمالیدو په تیره زمانه کې جینریشن په (Hardware) هارډویر کې د بدلون راتلل او یا پرمختګ ورکولو څخه عبارت وو . خو په اوس وخت یا اوس مهال جینریشن کې (Hardware) او (Software) دواړه برخې چې ټول کمپیوټر ورڅخه جوړ شوی دی شاملې دي . له پخوا څخه تر نن وخت پورې مونږ د کمپیوټر په برخه کې (5) جینریشن لرو چې هر جینریشن د کمپیوټر په (Processor) یا عملیه کوونکی چې د هارډویر یوه برخه ده په هغه کې د پرمختګ له امله طبقه بندي شوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي په لاندي جدول کي هر يو جينريشن له خپل تاريخ او په پروسيسور کي له ځانګړي بدلون يا پرمختګ راتللو سره تشريح شوی .

Generation Number	Generation Date	Processor in use
1	1946-1959	Vacuum Tube
2	1959-1965	Transistor
3	1965-1971	Integrated circuit
4	1971-1980	VLSI micro processor
5	1980-Today	ULSI micro processor

د کمپيوټر ډولونه *Types of computer*

(Personal computer) شخصي کمپيوټر : دا کمپيوټر په يو وخت کي يو کس يا يو (User) کولی شي استعمال يې کړي چي بنه او قوي مايکرو پروسيسور لري . چي په دوه (Styles) يا شکلونو کي راځي چي عبارت دي له (PC) او (Mac) څخه دا ډول کمپيوټر چي په تجارت ، تعليم ، انټرنيټ ، ساعت تيری لپاره ګيم کول ، صحت يا روغتيا او داسي نورو برخو کي استعماليږي يا کار تري اخستل کيږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(WorkStation) دا ډول کمپیوټر هم په یو وخت کي د یو (User) یا کس د استعمالولو وړتیا لري . خو دشخصي کمپیوټر په پرتله قوي او تیز مایکروپروسیسور لري چي د انجنیري کارونو په برخه کي تري کار اخستل کیږي .

(Mini Computer) دا ډول کمپیوټر په یو وخت کي د سلګونه (Users) یا استعمالوونکو لپاره د استعمال وړتیا لري .

(Mainframe) دا ډول کمپیوټر هم لکه د میني کمپیوټر په شان په یو وخت کي د سلګونه استعمالوونکو لپاره د استعمال وړتیا لري خو د سافټویر ټکنالوژي یي له میني کمپیوټر سره توپیر لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Supper Computer) دا يو زيات تيز او لوی کمپيوټر دی چي په سلګونه ميليونه (Instruction) يا لار ښوونې په يوه ثانه يا سيکنډ کي (Process) کولی يا چلولی شي چي د هوا حالاتو دمعلومولو لپاره ، هستوي انرژی دپلټلو لپاره او داسي نورو غټو کارونو او دندو د ترسره کولو لپاره تري کار اخستل کيږي .

Computer Function   د کمپيوټر دندي

تول **(Digital)** يا عصري کمپيوټرونه لاندي (5) دندي يا وظيفي ترسره کوي تر څو لومړني معلومات يا (Input) شوي ډيټا ګټورو معلوماتو (Information) يا (Output) ته تبديل کړي تر څو د (User) يا د کمپيوټر استعمالوونکي لپاره د پوهي او استفادي وړ وګرځي چي عبارت دي له .

- **(Input)** يا د ډيټا اخستل : دا هغه پروسه يا مرحله ده چي په دي مرحله کي (Data) يا لومړني معلومات او (Instruction) يا لارښووني کمپيوټر ته دا خيليږي .

Hashamee

(c) ketabton.com: The Digital Library

- **(Data Storage)** یا د معلوماتو ذخیره کول : په دي مرحله کي کمپیوټر هغه (Data) یا لومړني معلومات چي کمپیوټر ته د (Input) په مرحله کي ورکړل شوي له ځان سره (Store) یا ذخیره کوي تر څو پروسیس ته اماده شي .

- **(Data processing)** یا په ډیټا عملیه ترسره کول : په دي مرحله کي کمپیوټر هغه ته په ورکړل شوي ډیټا باندي ریاضیکي او منطقي عملیي ترسره کوي تر څو ورکړل شوي لومړني معلومات یا (Data) وروستیو او ګټورو معلوماتو یا (Information) ته تبدیل کړي .

- **(Output)** یا د معلوماتو را اخستل : په دي مرحله کي کمپیوټر خپل (User) یا استعمالوونکي ته تولید شوي ګټور معلومات یا (Information) د فرینټ ، سکرین ته دکتلو او یا د همداسي نورو لارو وړاندي کوي یا ورکوي .

- **(Control the work flow)** یا د ټولو کړنو کنټرول : په دي مرحله کي یا د کمپیوټر دا برخه پورته ټولو مرحلو ته لارښوونه او د هغو کنټرول ترسره کوي تر څو دغه مرحلي په سمه توګه پرته له کومي ستونزي ترسره شي .

Computer Components د کمپیوټر برخي

Input Unit ورکړیزي برخي: دا د کمپیوټر هغه برخي دي چي د هغو په واسطه (User) یا استعمالوونکی کولی شي چي کمپیوټر ته ډیټا داخل کړي او همدارنګه د کمپیوټر دا برخي د استعمالوونکي او کمپیوټر تر منځ د معلوماتو د داخلولو لپاره رابطه جوړوي ټول

(Input Devices) یا ورکړیز وسایل ورکړل شوي معلومات د کمپیوټر لپاره د پوهیدلو وړ شکل ته بدلوي . چي ځیني مهمي برخي یي په لاندي ډول ذکر شوي.

Jafar Hashamee

(c) ketabton.com: The Digital Library

Keyboard کيبورډ يوه عامه او مشهوره اينفوټ اله ده چي د هغي په واسطه مونږ کمپيوټر ته معلومات داخلولی شو. کيبورډ په معمول ډول د ليکلو لپاره استعماليږي خو په کيبورډ کي ځيني داسي بټني شته يا موجودي دي چي د ځانګړو وظيفو د سرته رسولو لپاره استعماليږي . اوس مهال دوه ډوله کيبورډ موجود دي (Wireless) يا بي مزيي اوبل (Wired) يا مزی لرونکي او همدارنګه کيبورډ دوه سايزه لري چي يو يي (84) بټني او بل يي (101) اويا (102) بټني لري خو په اوس وخت کي د (104) او يا د (108) بټنو درلودونکی کيبورډ هم منځ ته راغلی . چي لاندي برخي يا بټني لري.

(Typing key) يا د ليکلو بټني چي عبارت دي له (A-Z) پوري توري او له (0-9) اعداد په کي شامل دي .

(Numeric keypad) نمبر لرونکي بټني چي ددي بټنو په واسطه

مونږ کولی شو کمپيوټر ته اعداد لرونکي ډيټا داخل کړو چي دا بټني په مجموع کي يو سيټ د (17) بټنو دی چي په کالکوليټرو او نور د حساب په ماشينونو کي هم استعماليږي .

(Function key) وظيفوي بټني دا بټني د يوي خاصي وظيفي د سر ته رسولو لپاره استعماليږي چي د کيبورډ په اول قط کي ځای پر ځای شوي دي چي په اوس مهال کيبورډونو کي (12) داني موجودي دي چي عبارت دي له (F1-F12) پوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Control key) کنټرولوونکي بټني چي د سکرين پر مخ د کرسر د کنټرولولو او دسکرين د کنټرول لپاره استعماليږي چي عبارت دي له په Right يا ښي طرف کي ځلور غشی لرونکي بټني او همدارنګه (Insert,Home,End,Delete,Pageup,Pagedown,Ctrl,Alt,Esc)

(Special purpose key) خاص هدف لرونکي بټني . کيبورډ د پورته ذکر شوو بټنو تر څنګ ځيني خاص هدف لرونکي بټني هم لري چي د خاص هدف لپاره استعماليږي لکه (Numlock,Capslock,Shift,Enter,PrintScreen,Tab,Spacebar)

Mouse موس يا موږک چي نوم يي له شکل څخه اخستل شوی ځکه چي موږک ته ورته شکل لري او هغه کيبل يا مزی چي د هغه په واسطه له کمپيوټر سره وصل کيږي د موږک لکۍ ته ورته دی خو اوس مهال دوه ډوله موس موجود دي چي يو يي (Wireless) يا بي مزي اوبل يي (Wired) يا مزی لرونکي دي. موس يوه اشاره کوونکي او د کمپيوټر د سکرين پر مخ د کرسر يا فواينټر د کنټرولولو لپاره يوه مشهوره وسيله ده . چي په خپل منځ کي د يو کوچني بکس او بال درلودونکي ده چي ددی په واسطه د موس حرکات حس کيږي او کله چي د موس بټن کليک شي يا ووهل شي (CPU) يا مرکزي پروسيس کوونکي واحد ته سيګنل استوي . په عمومي ډول موس دري بټني لري چي يوه يي (Right) يا ښي طرف او بله يي (Left) يا چپ طرف او همدارنګه ددي دواړو بټنو تر منځ يو (Wheel) يا ټاير لري . چي د چپ طرف بټن د يوي برخي د انتخابولو لپاره ، ښي طرف بټن د يو پايل سره د ترړلو افشنو ليست راتللو لپاره او همدارنګه ټاير يي د يوي صفحي ښکته پورته بيولو لپاره استعماليږي .

موس ددي لپاره استعماليږي تر څو دسکرين پر مخ د فواينټر موقعيت وښايي او د هغه کنټرول ترسره کړي او همدارنګه مونږ نه شو کولی چي موس د کيبورډ په شان د ليکلو لپاره استعمال کړو .

Jafar Jashamee

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موس ګټي په لاندي ډول دي .

- استعمال يي اسان دی
- قيمت يي لږ دی مقصد ډير ګران نه دی
- د کيبورډ د (Arrow key) او ټچ په نسبت (Pointer) يا اشاره کوونکي ته ډير تيز يا په سرعت سره حرکت ورکوي.

Joystick جايسټيک دا (Device) يا اله هم د موس په شان يا موس ته ورته وظيفه ترسره کوي چي په زياته اندازه د (CAD) په نوم سافټوير چي د ډيزاين لپاره ټري کار اخستل کيږي استعماليږي او ددي تر څنګ د کمپيوټري ګيمونو د کولو او کنټرولولو لپاره استعماليږي. چي جوړښت يي په دي ډول دی دا يو سټيک دی چي يو بال يي په لاندي سر کي چي د بکس په منځ کي وي او بل بال يي په پاس سرکي موجود دی يا لري يي او همدارنګه څلورو خواوو ته حرکت کولی شي .

Light pen دا هم يوه اشاره کوونکي وسيله يا اله ده چي قلم ته ورته شکل لري او د سکرين پر مخ د يوي برخي د انتخابولو او د سکرين پر مخ د تصوير رسمولو لپاره استعماليږي دا يو ټيوب دی چي په خپل منځ کي يوه برقي سترګه يا لايټ لري چي د هغي په واسطه تشخيص يا ليدنه کوي. کله چي د لايټ فين څوکه د سکرين پر مخ حرکت وکړي او بټن يي کليک شي په لايټ فين کي موجوده سينسر يا حس کوونکی د سکرين هغه برخه يا (Location) معلوموي او CPU ته يي سيګنل استوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

Track ball دا يوه Input اله ده چې په زياته
اندازه په (Note book) او (Laptop) كمپيوټرونو
كې د موس په ځاى استعماليږي. دا يو نيم دننه
شوى بال دى چې په دغه بال باندې د ګوتو د
حركت له امله فواينټر حركت كوي او همدارنګه
دا اله له موس څخه لږ ځاى ته ضرورت لري دا
ځكه چې فواينټر ته دحركت وركولو لپاره د
موس په شان حركت نه وركول كيږي او يوازې
د بال په سر د ګوتو د كشولو يا حركت له امله
فواينټرحركت كوي (Track ball) په مختلفو
شكلونو كې راځي لكه . بال ته ورته شكل ، بټن
او يا هم مربعي شكل لري .

Scanner سكينر دا هم يوه (Input) يا
وركړيزه اله ده چې د فوټوكاپى د ماشين په شان
كار كوي. ددې الې استعمال ددې لپاره دى كله
چې ډيټا د پاڼې پر مخ موجوده وي او مونږ
غواړو چې د لا زيات سمبالښت لپاره يې د
كمپيوټر هارډ ډيسک ته واستوو . سكينر د
موجوده سرچينې څخه تصوير او يا نوره ډيټا
اخلي او (Binary) يا د اعدادو شكل يا (0) او (1)
ته يې بدلوي يا (Convert) كوي تر څو په هارډ ډيسک كې (Store) يا ذخيره شي .

Digitizer دا هم يو Input اله ده چې ډيټا
باينري يا د اعدادو شكل ته اړوي لكه.
(Analog) سيګنل (Digital) ته بدلول يا اړول او
داسې نور .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Micro phone) دا هم یوه (Input) یا ورکړیزه اله ده چي (Sound) یا اواز او خبري په باینري یا د اعدادو په شکل کي کمپیوټر ته داخلوي .

Magnetic ink card reader MICR

دا یوه Input اله ده چي په خاصه توګه په بانکونو کي د پیسو په چیک یا ټیکټ باندي د پروسیس کولو لپاره استعمالیږي او همدارنګه دا ددي لپاره استعمالیږي چي له غلطیو څخه پاکه او ډیره تیزه اله ده.

Optical character reader OCR

دا هم یوه Input وسیله ده چي پرینټ شوی (Text) توري یا لیکنه سکین کوي او باینري یا د اعدادو شکل ته یي اړوي تر څو په میموري کي سټور یا ذخیره شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Barcode Reader دا هم يوه Input اله ده چي د بارکوډ شوي ډيټا د لوستلو يا (Read) کولو لپاره استعماليږي. بارکوډ شوي ډيټا عبارت ده له هغه ډيټا څخه چي د سپينو يا (Lights) او تورو يا (Darks) کرښو په شکل (Save) يا ذخيره شوي وي . دا اله د بارکوډ ليبل يا تصوير سکين کوي او د تورو او اعدادو شکل ته يي اړوي چي بيا د پوهيدلو وړ ګرځي په هغه کمپيوټر کي چي (Barcode Reader) ورسره (Connect) يا وصل وي .

OMR Optical mark reader

دا هم يوه سکين کوونکي اله ده چي د قلم او يا پنسل په واسطه جوړي شوي کرښي سکين کوي. دا په خاصه توګه د امتحان په ځواب پاڼو کي د څلور ځوابه پوښتنو د انتخابولو لپاره استعماليږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

Central Processing Unit مرکزي پروسیس کوونکی واحد

CPU چي د کمپیوټر مغز یا (Brain)
هم ورته ویل کیږي په ډیټا باندي هر
ډول عملیي ترسره کوي او ورکړل
شوي ډیټا او دهغي نتیجه یا (Result)
او لاربښووني یا (Instruction) له ځان
سره ذخیره کوي او همدارنګه د
کمپیوټر د ټولو برخو او عملیو
کنټرول کوي. (CPU) په خپله (3)
برخي لري چي عبارت دي له .

(Arithmetic and Logic Unit(ALU) (Memory) او (Control Unit)

ALU دا د CPU هغه برخه ده چي په ورکړل شوي ډیټا باندي ریاضیکي او منطقي عملیي ترسره کوي.

(Arithmetic) یا ریاضیکي عملیي عبارت دي د له ضرب، تقسیم، جمعه، منفي او داسي نورو څخه

(Logic) منطقي عملیي عبارت دي له . دلوی او کوچني عددونو مقایسه ، مساوي او مختلف ، د ډیټا انتخابول او اډیټ کول او داسي نوري عملیي

د CPU په دي برخو یا (ALU) کي ترسره کیږي .

Memory or Storage Unit د CPU دا برخه کولی شي له ځان سره (Instruction) یا لاربښووني ډیټا او د هغي نتیجه ذخیره کړي. او کله چي ضرورت شي د CPU دا برخه د کمپیوټر نورو برخو ته معلومات یا (Information) لیږي همدارنګه دي برخي ته . داخلي ، لمړنی ، اصلي میموری او یا (RAM) هم ویل کیږي . د سفید ، سایز او وړتیا له مخي دري ډوله میموري یا ذخیري لري چي عبارت دي له (Cache Memory) (primary Memory) (Secondary Memory)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(دميموري وظيفي)

- هغه ډيټا او انسترکشن ذخيره کوي چي پروسيس لپاره ورته ضرورت وي.
- د پروسيس منځنۍ نتيجه يا ريزلټ له ځان سره ذخيره کوي.
- د پروسيس وروستۍ نتيجه له ځان سره ذخيره کوي مخکي له دي نه چي (Output) ته ورکړل شي.
- او همدارنګه ټول (Input) او (Output) د ډيټا ليږد راليږد (CPU) ته د (RAM) له لاري ترسره کيږي .

Control Unit د CPU دا برخه د کمپيوټر د ټولو برخو (Operation) يا عمليي کنټرولوي. چي ددي برخي وظيفي په لاندي ډول ذکر شوي دي .

- د کمپيوټر د نورو برخو تر منځ د ډيټا د ليږد کنټرول دی.
- او همدارنګه دا برخه د کمپيوټر نوري برخي کنټرولوي او هغوئ ته لار ښوونه کوي.

Output Unit راکړيزي برخي

Output دا هغه وسايل يا الات دي چي د دي په واسطه مونږ کولی شو له کمپيوټر څخه معلومات يا (Information) را واخلو يا يي تر لاسه کړو

دا وسايل د کمپيوټر او د هغه (User) يا استعمالوونکي تر منځ يو لينک يا رابطه ده . او همدارنګه دا وسايل د کمپيوټر له خوانه ورکړل شوي معلومات د استعمالوونکي لپاره د پوهيدلو وړ شکل ته اړوي تر څو يوزر ورباندي پوهه شي او ګټه تري واخلي . دلته څو مهم (Output) وسايل چي په کمپيوټر کي استعماليږي يادونه تري کوو

(Monitors ,Printers ,Graphic plotter) او داسي نور....

(c) ketabton.com: The Digital Library

Monitor یا سکرین د کتلو یا لیدلو وړ وسیلي ته ویل کیږي چي د کمپیوټر یوه ډیره مهمه اوټپوټ وسیله ده. د یو تصویر کوچنی برخي چي ډاټ یا (Pixel) ورته ویل کیږي را یو ځای شوي او یو مستطیل ډوله شکل یي جوړ کړی چي سکرین یا (Monitor) ورته ویل کیږي . همدارنګه د یو تصویر روښانتیا یا ښه ښکاره کیدل د هغه تصویر د پیکسل تعداد یا شمیر په زیاتوالي پوري اړه لري. چي هر پیکسل بیا د دري رنګونو درلودونکی دی چي له دي رنګونو څخه هر ډول رنګ منځ ته راځي چي عبارت دي له (R.G.B) یا سور ، شین ، او ابي یا اسماني.

دلته دوه ډوله سکرینونه یا (Monitors) موجود دي چي په لاندي ډول دي.

(Cathode Ray Tube(CRT) او (Flat Panel Display)

CRT دا سکرین د تصویر له کوچنیو برخو څخه چي پیکسل نومیږي جوړ شوی ځرنګه چي د پیکسلونو کوچنیوالی او ډیر والی د تصویر په روښانتیا کي مرسته کوي په دي سکرین کي د یو (e) توري د ښودلو لپا له یو څخه زیاتو پیکسلو ته ضرورت دی تر څو ټول توری وښایي. دا سکرین په یو وخت کي د معلوم نمبر تورو د ښودلو وړتیا لري . ځرنګه چي سکرین په (Character box) باندي ویشل کیږي . کله چي مونږ یو توری لیکو هغه د سکرین پرمخ د ځان لپاره یو لوکیشن (Fixed) کوي یا یي نیسي . زیادتره سکرینونه دا وړ تیا لري تر څو په یو وخت کي (80) توري په افقي ډول او (25) لاین توري په عمودي ډول وښایي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(CRT) مانیتور یا سکرین لاندي تاوانونه لري

- سایز یي ډیر دی یا غټ دی
- او همدارنګه ډیر برق مصرف کوي

Flite panel Display په دي ډول سکرین کي شامل وسایل یا هغه وسایل چي دا ډول سکرین لري عبارت دي له

(Calculator, Laptop computers screen,Vedio Games)

او همدارنګه دا سکرین د (CRT) په نسبت کم یا لږ سایز او لږ برق مصرفوي یا ضرورت ورته لري چي په دوه برخو ویشل شوي

(Emissive Display) دا اله بریښنایي انرژي نوري انرژۍ ته اړوي لکه .(LED, (TvScreen, Pc Computer Screen او داسي نور یي مثالونه دي.

(Non Emissive Display) دا سکرینونه د اپتیکل اپیکټ په استعمالولو سره له نورو سرچینو څخه (Sunlight) او یا (Light) را اخلي او د تصویر شکل ته یي بدلوي لکه(LCD)

(c) ketabton.com: The Digital Library

Printer **پرینټر** یوه Output وسیله ده چي د پاڼي پرمخ د معلوماتو د چاپ کولو لپاره استعماليږي. چي په مجموع کي دوه ډوله Printer یا چاپوونکي موجود دي چي عبارت دي له

Impact یا اغیزه اچوونکی او Non-Impact یا بې اغیزي

Impact printer: یا اغیزه کوونکی چاپګر د پاڼي پر مخ د تورو د چاپولو لپاره په تورو باندي Striking کوي یا لړیږي او د پاڼي پرمخ یي چاپوي. چي ځانګړتیاوي یي په لاندي ډول دي

- قیمت یي لږ یا ازان دی
- ډیر شور کوي
- د ډیر یا غټ چاپ لپاره ګټور دی ځکه چي اقتصادي دی

چي دا پرینټر یا چاپګر هم په دوه ډولو ویشل شوی دی

Character Printer یا توری چاپوونکی او Line Printer یا کرښه چاپ کوونکی

Character printer: دا پرینټر په یو وخت کي د یو توري د چاپ کولو وړتیا لري چي دا هم په دوه ډوله دی Dot Matrix او Daisy Wheel printer.

Line Printer: یا کرښه چاپ کوونکی چي له نوم څخه یي معلومیږي دا پرینټر په یو وخت کي د یو لاین د چاپ کولو وړتیا لري دا هم په دوه ډوله دي

Drum printer او Chain Printer

Jafar Hashamee

(c) ketabton.com: The Digital Library

None Impact Printer: يا بي اغيزي پرنټر دا ډول پرينټر په يو وخت کي د يوي پاڼي د چاپ کولو وړتيا لري چي له دي امله ورته Page Printer هم ويل کيږي چي دا پرينټر هم په دوه ډولو ويشل شوي دي.

Laser printer او Inkjet Printer چي ددي ډول پرينټرو يا چاپګرو ځانګړتياوي يا خصوصيات په لاندي ډول ذکر شوي دي

- د اغيزه کوونکي پرينټر په نسبت تيز دی او شور هم نه کوي
- ښه کوالټي يا د چاپ کولو وړتيا لري
- او همدارنګه د مختلف ډول Fonts او د تورو سايز Support يا وړتيا لري

Laser Printer: دا پرينټر چي يو بي اغيزي پرينټر دی چي د Laser light په استعمالولو سره د پاڼي پر مخ ليکنه چاپوي چي ښه Speed يا چټکتيا او همدارنګه ښه کوالټي لري.

Inkjet printer: دا هم يو بي اغيزي پرينټر دی چي د پاڼي پرمخ د رنګ د کوچنيو ځاڅکو په شيندلو سره ليکنه چاپوي چي په اوس وخت کي دا دوه ډوله پرينټر ښه کوالټي لري او همدارنګه ډير دقيق او چټک دي او د Inkjet printer په واسطه مونږه کولی شو رنګه کاپي هم چاپ کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمپیوټر ذخیري Computer Memories

د کمپیوټر میموري یا حافضه د انسان د مغزو په شان کار کوي چي Data او Instruction یا لاربنووني له ځان سره ذخیره کوي.

کمپیوټر میموري په کمپیوټر کي د ذخیره کولو لپاره Space یا خالیګا ده چي په هغه کي پروسیس شوي ډیټا او همدارنګه هغه ډیټا چي پروسیس کولو ته ضرورت لري Store یا ذخیره کیږي . د کمپیوټر میموري په داخل کي په زیات شمیر کوچنیو برخو ویشل شوي چي هري برخي ته یي Cell یا حجره ویل کیږي چي هر یو Location یا Cell یو خاص ادرس لري چي له صفر څخه شروع کیږي او د میموري په Capacity یا سایز پوري اړه لري .

لکه د مثال په توګه که چیري یو کمپیوټر 64K میموري ولري 64*1024=65536

میموري Location به ولري او همدارنګه ددي میموري Location ادرس به له صفر څخه شروع یعني 5535—0 پوري حسابیږي مطلب د اصلي عدد څخه چي 65536 دی یو منفي کیږي ا بیا له صفر څخه حساب شروع کیږي تر 5535 پوري ادرس لري . چي په بنیادي ډول د کمپیوټر میموري په دري لاندي برخو ویشل شوي .

Cache Memory, Main or Primary Memory, Secondary Memory

Hashamee

5. Cache Memory :

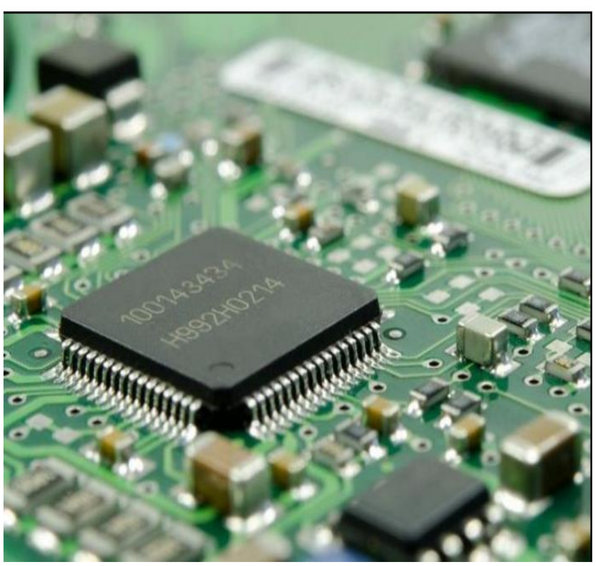

Cache Memory: دا یوه تیزه کوچنۍ او ډیر قیمت لرونکي Semiconductor میموري ده چي CPU ته د چټکتیا ورکولو لپاره استعمالیږي چي د Primary Memory یا RAM او CPU تر منځ د پردي په شکل موقعیت لري یا پرته ده. چي په دي میموري کي د ډیټا او یا پروګرام هغه برخه چي CPU یي بیا بیا ځلي استعمالوي ذخیره کیږي یا ساتل کیږي له ډیسک څخه ډیټا د Operating System یا ویندو په واسطه کیش میموري ته راوړل کیږي او له دي ځایه بیا CPU ته ځي یا CPU له کیش میموري څخه ډیټا Access کوي یا ترلاسه کوي یي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د Cache یا کیش میموري ګټې او تاوانونه په لاندي ډول دي.

ګټې: د CPU لپاره يې د Access Time یا د لاسرسي وخت لږ دی یا CPU لاسرسی ورته اسان دی.

او هغه ډيټا له ځان سره ساتي چي CPU يې د یو پروسیس په وخت کي بیا بیا ځل استعمال ته ضرورت لري.

تاوانونه: د ذخیره کولو لپاره لږ ظرفیت لري یا سایز يې کم دی.

دا یوه Volatile یا بدلیدونکي میموري ده مطلب په هغه صورت کي چي کمپیوټر بند شي دا میموري له ځان سره سټور شوي یا ذخیره شوي ډيټا له لاسه ورکوي .

او همدارنګه دا میموري ډیره ګرانه یا یا د اخستلو لپاره اوچت قیمت لري

Primary memory or RAM: دا ډول میموري یوه Internal یا داخلي او همدارنګه Read/Write میموري ده. دا میموري یا RAM هغه ډيټا او انسټرکشن له ځان سره ساتي په کوم چي اوس مهال کمپیوټر پروسیس یا کار کوي . دا میموري هم لږ ظرفیت لري خو د کیش میموري په نسبت يې ظرفیت ډیر دی او همدارنګه دا میموري هم لکه د کیش میموري په شان Volatile خاصیت لري یعني په هغه صورت کي چي کمپیوټر بند شي له ځان سره سټور شوي ډيټا له لاسه ورکوي یا Lost کوي يې چي له همدي امله ورته Temporary یا لنډ مهالي میموري هم وایي. دا میموري هم یوه Semiconductor میموري ده چي سفيډ يې د کیش میموري په نسبت کم دی چي په دوه برخو ویشل شوي. RAM او ROM چي لاندي ځانګړتیاوي لري.

- دا یوه Semiconductor میموري ده
- Main or internal Memory چي اصلي یا داخلي میموري هم ورته ویل کیږي
- Volatile خاصیت لري یعني کله چي کمپیوټر بند شي ډيټا له لاسه ورکوي
- دا د کمپیوټر لپاره Working یا کاري میموري ده چي سفيډ يې له کیش میموري څخه کم او له Secondary میموري څخه زیات دی .
- او همدارنګه کمپیوټر نه شي کولی چي پرته له دي میموري څخه وچلیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Secondary Memory: دا میموري چي د بهرنۍ یا External میموري په نوم هم پیژندل کیږي او همدارنګه دا میموري Non Volatile یا نه بدلیدونکی خاصیت لري یعني د کمپیوټر د بندیدو په صورت کي له ځان سره Store شوي یا ذخیره شوي ډیټا له لاسه نه ورکوي او له ځان سره یي د دایم لپاره ساتي چي له همدي امله ورته Permanent Memory یا دایمي میموري هم ویل کیږي. ددي میموري Speed یا تیزوالی د RAM په نسبت کم دی خو سایز یي له دي میموري څخه زیات دی . او همدارنګه CPU نه شي کولی چي په مستقیم ډول له دي میموري څخه ډیټا ترلاسه کړي بلکي د Input او Output په توګه له دي میموري څخه ډیټا ترلاسه کوي او ورکوي یي یعني ډیټا له Hard Disk یا Secondary میموري څخه Primary میموري یا RAM ته ځي او بیا له هغه ځایه CPU ته ځي . ددي میموري مثالونه لکه . Disk, CD Rom, DVD او داسي نور....

Hard Disk

د Secondary میموري ځانګړتیاوي په لاندي ډول ذکر شوي دي

- دا یوه External یا خارجي میموري ده
- دا ډول میموري Magnetic او Optical میموریاني دي
- دا میموري د Backup ملاتړي یا کومکي میموري په نوم هم پیژندل کیږي
- دا یوه Non Volatile یا نه بدلیدونکي میموري ده مطلب ډیټا په دایمي ډول له ځان سره ساتي
- او همدارنګه دا میموري په کمپیوټر کي د Storage یا ذخیره ګا په توګه استعمالیږي
- کیدای شي چي کمپیوټر له دي میموري څخه پرته هم وچلیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمپیوټر د میموري واحدات *Computer Memory Units*

د میموري یا Storage د اندازه کولو واحدات :عبارت له هغه مقدار ډیټا یا معلوماتو څخه دی چي یوه میموري یي له ځان سره Store یا ذخیره کوي. چي په لاندي ډول ذکر شوي دي .

Bit یا Binary Digit: دا د کمپیوټر میموري د اندازه کولو کوچنی واحد دی چي عبارت له (0) او (1) څخه دی چي یا به صفر وي او یا به یو وي چي ON او OFF هم ورته ویل کیږي.

Nibble : نیبل: چي څلور بیټ مساوي له یو نیبل سره دي

Byte بایټ: چي اته بیټ مساوي دي له یو بایټ سره دي او همدارنګه یو بایټ عبارت دی له یو توري څخه.

چي جدول یي په لاندي ډول دی.

8 Bits	=	1	Byte
1024 Byte	=	1	Kilo Byte (KB)
1024 KB	=	1	Mega Byte (MB)
1024 MB	=	1	Giga Byte (GB)
1024 GB	=	1	Tetra Byte (TB)
1024 TB	=	1	Peta Byte

Jafar Hashamee

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمپيوټر مادر بورډ Computer Mother Board

مادر بورډ چي Main board يا عمومي بورډ هم ورته ويل کيږي چي د کمپيوټر ټولي داخلي او خارجي برخي له يو بل سره نښلوي يا وصل کوي

لکه . Hard Drive , Memory ,CPU,Sound Card, Video Card ,Optical Drive او داسي نوري برخي په مستقيم او يا غير مستقيم ډول د کيبل له لاري له يو بل سره وصل کوي . او همدارنګه مادر بورډ ته د کمپيوټر د ملا د تير نسبت هم کيږي يا ويل کيږي .

مادر بورډ د کمپيوټر دا ټولي برخي ددي لپاره سره وصلوي يا Connect کوي تر څو په منظم او ښه ډول يوه وظيفه ترسره کړي .

مادر بورډ د کمپيوټر د بيلا بيلو برخو يا Components د نښلولو لپاره Ports يا Slots يعني سوري او ځايونه لري .

لکه. VGA Port, Parallel port , Usb port او داسي نور چي د کيبل په ورکولو يا Plug in په واسطه Connect يا نښلول کيږي .

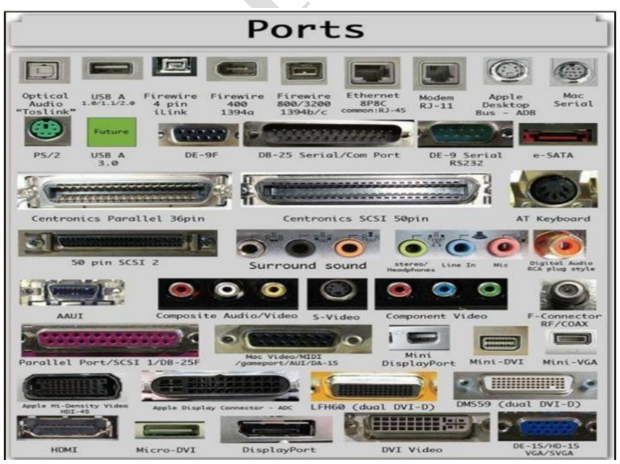

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمپیوټر دوه لوی برخي Two Big Parts of Computer

د کمپیوټر دوه عمده او لوئ برخي چي ټول کمپیوټر ورڅخه جوړ شوی دی عبارت دي له Hardware او Software څخه چي ددي دواړو برخو له یو ځای کیدو څخه کمپیوټر منځ ته راغلی دی .

Hardware: د کمپیوټر ټولي فزیکي یا بدني برخي چي کمپیوټر ورڅخه جوړ شوی هارډ ویر ورته ویل کیږي. یا په بل عبارت Hardware دکمپیوټر هغه ټولي برخي چي مونږ یي په لاس نیولی او لمس کولی شو چي دکمپیوټر لاندي برخي په کي شاملي دي .

Input Device: لکه. موس ، کیبورډ ،مایکرو فون او داسي نور......

Output Device: لکه. Monitor یا سکرین ، فرینټر ، سپیکر او داسي نور...

External Storage Device: یا خارجي ذخیري لکه. هارډ ډیسک،ډي وي ډي ،سي ډي ، یو ایس بي ، او داسي نور....

Internal Components: یا داخلي برخي لکه. CPU, Mother board, RAM او داسي نور.

Jafari

(c) ketabton.com: The Digital Library

Software: سافټویر د پروګرامونو او Instruction یا لار ښوونو مجموعه یا ټولګه ده چي د یوي خاصي وظیفي او یو خاص Problem یا مشکل د حل کولو لپاره د پروګرامرانو له خواجوړیږي لکه.
MS Word, Excel, Games, Windows او داسي نور چي په دوه برخو ویشل شوي دي چي عبارت دي له.

System Software او Application Software

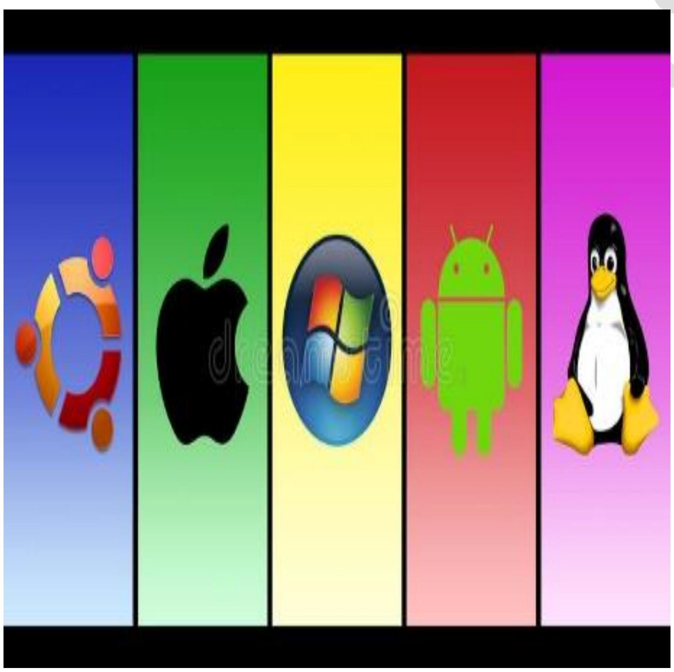

System Software: دا سافټویر د هغه پروګرامونو مجموعه ده چي ددي لپاره جوړ شوي یا جوړیږي تر څو په خپلواکه توګه یا په خپل سرکمپیوټر وچلوي او کنټرول یې کړي او همدارنګه د کمپیوټر Processing ته وړتیا او پراختیا ورکوي. په عمومي ډول System Software د کمپیوټر جوړوونکو کمپنیو له خوا تیاریږي یا جوړیږي . ددي سافټویر ټول پروګرام په Low Level Language یا ژبه کي لیکل کیږي یا جوړیږي دا ددي لپاره تر څو د هارډویر سره په اساسي ډول تماس ولري .

دا ډول سافټویر د کمپیوټر د هارډویر او User یا د کمپیوټر تر منځ Interface برابروي یا اړیکه جوړوي . د System Software مثالونه لاندي ذکر شوي

Operating System or Windows, Compiler, Interpreter, Assembler او داسي نور...

(c) ketabton.com: The Digital Library

د System Software ځانګړتیاوي په لاندي ډول دي

- د System یا ماشین سره نږدي اړیکه لري
- Speed یا چټکتیا یي زیاته ده
- جوړول یي سخت کار دی
- پو هیدل وربانديډیر سخت دي
- ساتنه او تنظیم یي سخت کار دی
- په عمومي ډول په Low Level Language کي لیکل کیږي

Application Software: دا ډول سافټویر د یو خاص مقصد او یا یوي خاصي وظیفي د ترسره کولو لپاره جوړیږي. دا سافټویر په کمپیوټر لیب کي د Application Software د کټګورئ لاندي جوړیږي . دا ډول سافټویر کیدای شي یو پروګرام وي لکه Notepad چي د ساده لیکني یا اډیټ کولو لپاره استعمالیږي . او یا هم کیدای شي چي د پروګرامونو مجموعه یا ټولګه وي چي Software Package ورته ویل کیږي چي دا پروګرامونه په شریکه یا ګډه توګه کار کوي تر څو یوه وظیفه ترسره کړي لکه Spreadsheet Package او داسي نور....

ددي ډول سافټویر مثالونه په لاندي ډول ذکر شوي دي

Payroll Software, Students Record Software, Income Tax Software, Microsoft Office Suite, MS Word, MS Excel, MS PowerPoint او داسي نور....

د Application Software ځانګړتیاوي په لاندي ډول دي

- د User یا استعمالوونکي سره نږدي اړیکه لري
- جوړول یي اسان دي ډیر سخت نه دي
- د System software په نسبت لږه چټکتیا لري
- په عمومي ډول په High Level Language کي لیکل کیږي
- پو هیدل وربانديي اسان دي
- سایز یي زیات او زیات Storage ته اړتیا لري

(c) ketabton.com: The Digital Library

Relationship Between Hardware and Software د هارډوير او سافټوير اړيکه

- د کمپيوټر هارډوير او سافټوير په يو بل باندي تکيه کوي او همدارنګه دا دواړه بايد په شريکه کار وکړي تر څو کمپيوټر يو ښه Output توليد کړي.
- مونږ نه شو کولی چي له سافټوير څخه د هارډوير له ملاتړ يا Support څخه پرته کار واخلو او همدارنګه مونږ نه شو کولی چي له هارډوير څخه د سافټوير له ملاتړ څخه پرته ګټه واخلو
- که چيري مونږ غواړو چي په کمپيوټر باندي يوه خاصه وظيفه ترسره کړو نو د هغه وظيفي د ترسره کولو لپاره ځانګړی سافټوير بايد هارډوير ته Load يا اضافه يا انسټال شي.
- د هارډوير اخستل يو ځل لګښت ته اړتيا لري خو تر څنګ يي سافټوير جوړول يا Development ډير سخت او جاري لګښت ته اړتيا لري
- د مختلفو وظيفو د ترسره کولو لپاره بايد مختلف سافټوير هارډوير ته انسټال يا اضافه شي
- سافټوير د هارډوير او استعمالوونکي تر منځ د لينک يا رابطي په توګه کار کوي
- که چيري هارډوير ته د کمپيوټر زړه ووايو نو سافټوير ته يي روح ويلی شو مقصد دواړه په پوره ډول په يو او بل پوري تړلي دي.

Computer Number System د کمپيوټر د اعدادو يا شمير جوړښت

کله چي مونږ يو توری يا يوه کلمه ليکو نو کمپيوټر دغه توري د اعدادو شکل ته اړوي ځکه چي کمپيوټر يوائي په اعدادو يا Binary System (0) او (1) باندي پوهيږي . چي په لاندي ډول ذکر شوي دي.

Binary Number System: په دي سيسټم کي دوه اعداد استعماليږي چي بنسټ او قاعده يي په (2) اعدادو ولاړه ده چي عبارت دي له (0) او (1) څخه.

Octal Number System: په دي سيسټم کي اته عددونه استعمال شوي چي بنسټ او قاعده يي په (8) عدد ولاړه ده چي عبارت دي له (0,1,2,3,4,5,6,7)

Jafar Hashamee

(c) ketabton.com: The Digital Library

Decimal Number System: دا د هغه اعدادو سیستم دی چي مونږ یي په ورځني ژوند کي استعمالوو چي په دي سیستم کي لس اعداد استعمال شوي چي عبارت دي له (0,1,2,3,4,5,6,7,8,9) څخه

Hex Decimal Number System: په دي سیستم کي چي قاعده یي په (16) اعدادو ولاړه ده لس اعداد او شپږ توري په کي شامل دي

چي عبارت دي له (0,1,2,3,4,5,6,7,8,9   A,B,C,D,E,F) څخه

Convert Decimal to binary and binary to Decimal د اعدادو بدلول

د مثال په توګه که چیري مونږ غواړو چي (29) عدد چي یو Decimal عدد دی او غواړو چي دا عدد Binary یا د کمپیوټر لپاره د پوهیدلو وړ اعدادو (0) او (1) ته واړوو نو ددی عمل د ترسره کولو لپاره باید لاندي مرحلي ترسره کړو.

(1) راکړل شوی عدد چي (29) دی . د باینري عدد چي قاعده یي (2) ده

یعني راکړل شوی عدد (29) په (2) تقسیموو او د هر یو Step یا مرحلي باقي مانده له ځان سره لیکو . او کله چي د ټولو عملیو په اخر کي یو عدد باقي پاتي شي د هغه باقي مانده په شمول د پورته تیر شوو ټولو مرحلو باقي مانده عددونو سټ د راکړل شوي Decimal عدد باینري شکل دی .لکه په لاندي جدول کي چي دا عمل ترسره شوی دی

مرحلي	عملیه	نتیجه	باقي مانده
1 مرحله	29/2	14	1
2 مرحله	14/2	7	0
3 مرحله	7/2	3	1
4 مرحله	3/2	1	1
5 مرحله	1/2	0	1

په پورته باقي مانده کالم کي ټول موجوده اعدادو سټ یعني (1.0.1.1.1) د راکړل شوي Decimal عدد باینري شکل دی. چې په پورته باقي مانده کالم کي راکړل شوی لومړی باقي مانده په ښي طرف کي اول بیا دوهم باقي مانده دوهم او همدغسي دوام ورکوو تر څو دغه سیټ ترتیب شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(2) او اوس غواړو چي د مثال په ډول همدغه راکړل شوی یا لاس ته راغلی باینري عدد Decimal ته واړوو ددي عمل د ترسره کولو لپاره لاندي مرحلو ته ضرورت دی . لکه څنګه چي ویل شوي په باینري سیستم کي (0) د OFF او (1) د ON په معنا دی نو له همدي ځایه لومړی د باینري عدد قاعده چي (2) دي د طاقت په شکل لیکو او بیا یي د راکړل شوي باینري شکل یا عدد په واسطه ON او OFF معلوموو او بیا یي ON برخي سره جمعه کوو تر څو د راکړل شوي باینري عدد Decimal شکل لاس ته راوړو لکه په لاندي ډول چي دا عمل ترسره شوی دی .

2^8	2^7	2^6	2^5	2^4	2^3	2^2	2^1	2^0
256	128	64	32	16	8	4	2	1
				1 ON	1 ON	1 ON	0 OFF	1 ON

$$(29) = 16 + 8 + 4 + 1$$

د کمپیوټر ډیټا او معلومات *Computer Data and Information*

Data: مونږ کولی شو ډیټا په دي ډول تعریف کړو. د حقیقتونو ، نظریو، او لاربښوونو وړاندي کول . او یا په بل عبارت لومړنیو خامو موادو او یا معلوماتو ته چي لا پروسیس ته اړتیا لري ډیټا ویل کیږي.چي عبارت دي له توري ، اعداد ، سمبولونه ، تصویر ، اډیو ، ویډیو او داسي نور د ډیټا مثالونه دي.

Jafar Hashamee

(c) ketabton.com: The Digital Library

Information: معلومات یوه اداره شوي او منظم شوي ډیټا ده چې د ترلاسه کوونکي لپاره په پوره معنا د پوهیدلو وړ وي. او همدارنګه Information هغه ډیټا ده چې مختلف ډول مراحل او پروسیس وربانديي ترسره شوی وي او پوره معنا لرووونکي او د پوهیدلو وړ وي د User یا استعمالوونکي لپاره. لکه په لاندې مثال کي چي یادونه شوي.

4 Information	= 2+2 خام مواد یا لومړنی ډیټا

Jafar Hashamee

Data Processing Cycle د ډیټا د پروسیس جریان

کمپیوټر ته په ورکړل شوي ډیټا باندې د پروسیس سیکل عبارت دی له

Input Data + Processing = Output or Information

- د Data processing Cycle: په لومړنی مرحله کې چې د استعمالوونکي یا User له خوانه ډیټا کمپیوټر ته داخلیږي دي مرحلې ته Input یا وراچول او ورکول ویل کیږي.
- د Data Processing Cycle: په دوهمه مرحله کې کمپیوټر په ورکړل شوي ډیټا باندې پروسیس کوي او مختلف ډول عملیې وربانديي ترسره کوي تر څو د یوزر لپاره د پوهیدلو وړ شکل یا Information ته یې واړوي چې دې مرحلې ته Processing ویل کیږي.
- د :Data processing Cycle: په دریمه مرحله کې کمپیوټر خپل تولید شوي Information یا معلومات چې د تیرو دوه مرحلو په واسطه لاس ته راغلي استعمالوونکي یا User ته یې ورکوي چې دې مرحلې ته Output ویل کیږي.

Data Processing Cycle

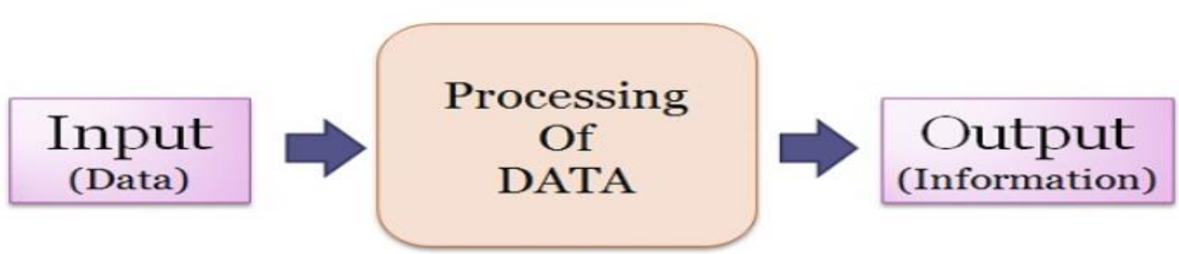

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمپیوټر انټرنیټ Computer Networking

Internet: دا یوه نړیواله شبکه ده یا هغه سیستم دی چي په کي زیات شمیر کمپیوټر له یو او بل سره وصل یا Connect کیږي تر څو معلومات او سرچیني له یو بل سره شریک یا Share کړي.

د کمپیوټر نیټورک ځانګړتیاوي په لاندي ډول دي .

- له یو کمپیوټر څخه بل کمپیوټر ته د معلوماتو او سرچینو شریکول.
- یو پایل په یوکمپیوټر کي سټور وي او د نورو کمپیوټرونو څخه هغه پایل ته لاسرسی پیدا کول.
- کله چي له یو کمپیوټر سره Scanner, Printer, Fax Machin وصل وي نو د انټرنیټ له لاري نور کمپیوټرونه هم کولی شي له دي وسایلو څخه استفاده وکړي.
- د کمپیوټر نیټورک لپاره لاندي وسایل ضروري دي.

External and Internal Network Card, Router, Distributer

Jafar Hashamee

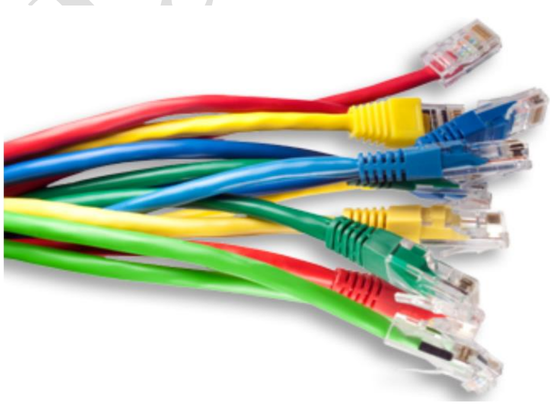

Network Cable: کیبل ددي لپاره استعمالیږي تر څو کمپیوټرونه له یوبل سره Connect یا وصل کړي چي په دي برخه کي زیا استعمالیدوونکی کیبل RJ-45 دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Distributer: کله چي مونږ یو کمپیوټر له بل سره وصل کوو د Serial port له لارې یې وصل کوو خو که کله وغواړو چي ډیر کمپیوټرونه له یو او بل سره وصل کړو نو Serial port بیا دا کار نه شي ترسره کولی. نو ددې ستونزې د حل لپاره یوې مرکزي باډې یا Distributer ته ضرورت دی چي ددې لارې بیا کولی شو کمپیوټرونه ، سکینر،پرینټراو داسې نور وسایل وصل کړو چي دغه مرکزي باډې بیا Network Traffic کنټرولوي.

Router: دا اله د مرکزي باډې په توګه په انټرنیټ کې استعمالیږي چي ددې لارې کمپیوټرونه او نور وسایل له یو او بل سره وصل کیدلی شي. همدارنګه دا اله د یادو وسایلو د وصل کولو لپاره خپل سوري لري چي Ports ورته ویل کیږي چي کمپیوټر او نور وسایل له Router سره د Network Cable په واسطه وصل کیږي . خو په اوس زمانه کې داسې روټر هم موجود دي یا راغلي دي چي کمپیوټرونه او نور وسایل پرته له کیبل څخه هم ورسره وصل کولی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Network Card: دا د کمپیوټر یوه مهمه برخه ده چي پرته له دي څخه یو کمپیوټر نه شي کولی چي له انټرنیټ سره وصل شي او همدارنګه دا اله یا برخه د نیټورک برابروونکي یا Network Interface Card(NIC) په نوم هم پیژندل کیږي زیادتره کمپیوټر خپل نیټورک کارډ لري چي په دوه ډوله دي.

Internal and External Network Card یا داخلي او خارجي نیټورک کارډ

Internal Network Card: ددي نیټورک کارډ لپاره په مادربورډ کي خپل سوري یا Ports موجود دي چي د هغي لاري Insert کیږي یا داخلږي.

External Network Card: دا نیټورک کارډ په دوه ډوله دي Wireless او USB base

Wireless: دا نیټورک کارډ ددي ضرورت لري تر څو مادر بورډ ته داخل شي او همدانګه دا د انټرنیټ سره د وصل کیدلو لپاره کیبل ته اړتیا نه لري.

USB base: ددي نیټورک کارډ استعمال اسان دی او له کمپیوټر سره د Usb port له لاري وصل کیږي او کمپیوټر په اتوماد ډول دا کارډ معلوموي او د هغه لپاره ضروري Driver انسټالوي هغه ډرایور چي په اتوماد ډول د انټرنیټ Support کوي یا چلوي یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انټرنیټ او انټرانیټ Internet and Intranet

Internet: دا یو پراخه نړیوال او معیاري سیستم دی د کمپیوټرو د وصل کولو لپاره او همدارنګه په معیاري Protocol سره چې TCP/IP دی استعمالیږي. په انټرنیټ کې هر یو کمپیوټر په خپل خاص IP ادرس سره پیژندل کیږي .IP ادرس د نمبرو یو خاص ګروپ دی چې مثال یې عبارت دی له (110.22.33.114) څخه کوم چې د کمپیوټر Location یا موقعیت معلوموي او همدارنګه کمپیوټر یو خاص (DNS) Doman Name Server) استعمالوي

او دا ددي لپاره استعمالیږي تر څو Name یا نوم IP ادرس ته واړوي نو له همدي لاري User کولی شي چې یو کمپیوټر د Name یا نوم له لاري پیدا کړي. چې مثال یې دا دی

کله چې مونږ Google Search کې ولیکو(https://WWW.Totourilspoint.com)

نو DNS دا پته یو خاص IP ادرس ته بدلوي او بیا د همدي ادرس له لاري هغه کمپیوټر ته ځي په کوم کې چې دا ویب سایټ پروت دی یا موجود دی.

یادونه: انټرنیټ د هرچا لپاره په ټوله نړۍ کې د لاسرسي وړ دی.

Intranet: انټرانیټ دا یو داسي سیستم دی چې په دي کې معلوم شمیر کمپیوټرونه سره وصل وي او په انټرانیټ کې وصل شوي کمپیوټرونه بهر نړۍ ته لاسرسی نه لري یا هغه کمپیوټرونو ته لاسرسی نه لري چې د انټرانیټ څخه بهر وي.

په معمول ډول هره اداره یا Organization خپل انټرانیټ او غړي لري او همدغه غړي کولی شي چې ددي اداري په انټرانیټ کې موجوده یا وصل کمپیوټرو ته لاسرسی ولري او همدارنګه په انټرانیټ کې هم یو کمپیوټر د خپل خاص IP ادرس له مخي پیژندل کیږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انټرنیټ او انټرانیټ تر منځ توپیرونه په لاندي ډول دي

- انټرنیټ په عمومي ډول د ټولي نړۍ د کمپیوټرو لپاره دی خو په مقابل کي انټرانیټ په ځو کمپیوټرو پوري تړلی او خاص وي
- انټرنیټ په پراخه او ښه ډول ویب سایټو ته لاسرسی برابروي خو انټرانیټ بیا بندیزونه لري
- انټرنیټ د انټرانیټ په پرتله لږ محفوظیت یا Security لري خو انټرانیټ بیا ډیر زیات محفوظ او Secure دی.

Computer Operating System   د کمپیوټر چلوونکی سیستم

Operating System یا OS هغه پروګرام دی چي لاندي ځانګړتیاوي لري.

- OS هغه پروګرام دی چي د Hardware او Software ترمنځ د Interface یا نښلوونکي چاپيریال په توګه کار کوي.
- دا هغه سره تړلي او خاص پروګرامونه دي چي د کمپیوټر ټولي سرچیني او عملیي کنټرولوي.
- دا هغه پروګرامونه دي چي په کمپیوټرکي د نورو پروګرامونو چلیدل کنټرولوي لکه Application او نور System سافټویر کنټرولوي.
- د اپریټینګ سیستم کار دا دی تر څو کمپیوټر هوسا اوپه ګټوره توګه کار وکړي
- یوزر ته هوسا او ښه چاپيریال برابروي ترڅو له کمپیوټر څخه استفاده وکړي.
- OS د یو منځګړي په توګه د یوزر او هارډویر تر منځ فعالیت کوي او یوزر ته دا زمینه برابروي ترڅو له نورو سرچینو څخه استفاده وکړي.
- د کمپیوټر ټولي سرچیني اداره کوي او کنټرولوي.
- همدارنګه OS دا معلوموي چي څوک او له کومي سرچیني څخه استفاده کوي او همدارنګه د سرچیني غوښتونکو ته چي مختلف پروګرامونه او یوزران دي د سرچیني ورکولو اونه ورکولو پریکړه او مختلف مشکلات حل کول.
- د یوزر او پروګرام ترمنځ د سرچینو د شریکولو لپاره مناسب چاپيریال جوړول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د Operating System یا OS دندې په لاندې ډول دي.

Memory Management: ددي معلوموول چې د Primary Memory یا RAMکومه برخه استعمال شوي او د چا له خوا استعمال شوي او کومه برخه يي نه ده استعمال شوي او کله چي يو پروسيس يا پروګرام د ميموري غوښتنه وکړي هغه ته ميموري ورکول يا برابرول.

Processor Management: CPU ته د پروسيس ورکول او يا نه ورکول اداره کوي او کنټرولوي يي.

Device Management: د ټولو وسايلو معلوموول چې Input/output کنټرول هم ورته ويل کيږي او همدارنګه دا پريکړه کول چې کوم پروسيس بايد Device ترلاسه کړي څه وخت او د څومره Time يا وخت لپاره.

File Management: د سرچينو ورکول اونه ورکو او همدارنګه دا پريکړه کول چې څوک دي Resources يا سرچيني ترلاسه کړي.

Security: په کمپيوټرکي موجوده ډيټا ته د بي اجازي لاسرسي مخنيوی کول لکه د Password په واسطه او يا د نورو تخنيکونو په واسطه مخنيوی کول.

Job Accounting: د هغه وخت او سرچيني معلوموول چې د کوم پروسيس او يا د کوم يوزر له خوا استعمال شوي وي.

Control Over System Performance: له سيستم څخه دخدمت د غوښتلو ريکارډ کول يا په ياد ساتل.

Interaction with Operator: د OS علم د متقابل عمل کوي چي ځواب يي د سکرين له لاري ښودل کيږي.

Jafar Hashamee

(c) ketabton.com: The Digital Library

Error Detecting Aid: د مشکلاتو یا د Error په معلومولو کي مرسته کول چي د Error Message ښودلو او نورو لارو ترسره کيږي

Coordination Between Other Software and User: د یوزر او سافټویرو ترمنځ لارښوونه یا یوزر او نورسیستم سافټویرو ته لارښوونه کول لکه. Compiler, Interpreter, Assembler او داسي نور.

Types of Operating System د چلوونکي سیستم ډولونه

زیادتره خلک هغه اپریټینګ سیستمونه استعمالوي چي په نوي اخستل شوي کمپیوټر کي یي له مخکي څخه Install یا نسب وي خو مونږ کولی شو چي انستال شوی OS یا اپریټینګ سیستم

Upgrade او Change یا بدل کړو او پر ځای یي بل OS په خپل کمپیوټر کي انستال کړو.

همدارنګه د Personal Computer یا شخصي کمپیوټر لپاره دري عام OS عبارت دي له

Linux, Apple Mac OS X, Microsoft Window څخه.

عصري یا Modern اپریټینګ سیستمونه په شکلیز ډول کار کوي یا (GUI)

یعني Graphical User Interface دي . چي دا ډول OS تاسو ته دا اجازه درکوي تر څو د موس Pointer یا اشاره کوونکی په یو Icon یا شکل ودروی او کلیک ورباندي وکړی نو تاسو ته به له دي شکل سره تړلي هرڅه د سکرین پرمخ د لیکني او شکل یا تصویر سره ښکاره شي په واضح ډول سره یي بیا تاسو لیدلی شی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

او همدارنګه عصري GUI اپریتینګ سیستمونه ددې لپاره جوړ شوي یا جوړیږي چې User یا استعمالوونکي ته د کمپیوټر استعمال اسانه او په ښه ډول تري استفاده وکړي.

د GUI – OS د راتلو څخه مخکي کمپیوټرونو Command Line Interface (CMD)

درلودو په دي Interface کي به User هر یو Command بیل بیل لیکلو او په مقابل کي به کمپیوټرونو د ورکړل شوي Command جواب یواځي د Text یا لیکني سره د سکرین پر مخ ښکاره کولو چې بیا له CMD څخه وروسته Microsoft کمپنی د (Windows OS) رامنځته کړو.

The Windows GUI

OS Microsoft Windows

د 1980 کال په منځ کي رامنځته شو. چې اوس مهال زیات (Microsoft OS) موجود دي

چې ددي کمپنی تر ټولو اوسنی یا Recent Version یي (Windows 10) ده چې په (2015) کال کي جوړه شوي ده او همدارنګه (Windows 8) په (2012)

(Windows 7) په (2009) او (Windows Vista) په (2007) کي رامنځته شوي

چې اوس مهال (Recent Version) یا نوی ورژن د PC یا Personal Computer یا شخصي کمپیوټر Smart Phone , Tablet او نورو لپاره (Windows 10) ده

او همدارنګه د Server Computers لپاره بیا (Windows 2019) ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Mac OS X: دا Operating System هم د OS يوه سلسله ده چې د Apple کمپنۍ له خوا جوړيږي چې په ټولو نوي اخستل شوو Macintosh کمپيوټرونو کې دا OS له مخکې څخه Install يا نسب وي چې مختلف ورژن يې عبارت دي له.

The OS X GUI

Mojave. Sep 2018—yosemite.2014—Mountain Lion.2012—Lion.2011

او Snow Leopard.2009 او همدارنګه Apple کمپنۍ هم (Mac OS X Server) د سرور کمپيوټرو لپاره وړاندي کوي . چې په 2014 کال کې د Mac OS X مارکيټ يا استعمال 9.5% وو په داسي حال کې چې Microsoft Windows نيږدي 90% مارکيټ درلوده د Apple کمپنۍ د مارکيټ د کموالي يوه وجه دا وه چې ددي کمپنۍ کمپيوټرونه ډير قيمته يا ګرانبيه وو خو تر څنګ يې بيا ځيني خلک يا وګړي د Mac OS X شکل يا Graphic خوښوي چې د هر چا په ذوق يا خوښي پوري اړه لري.

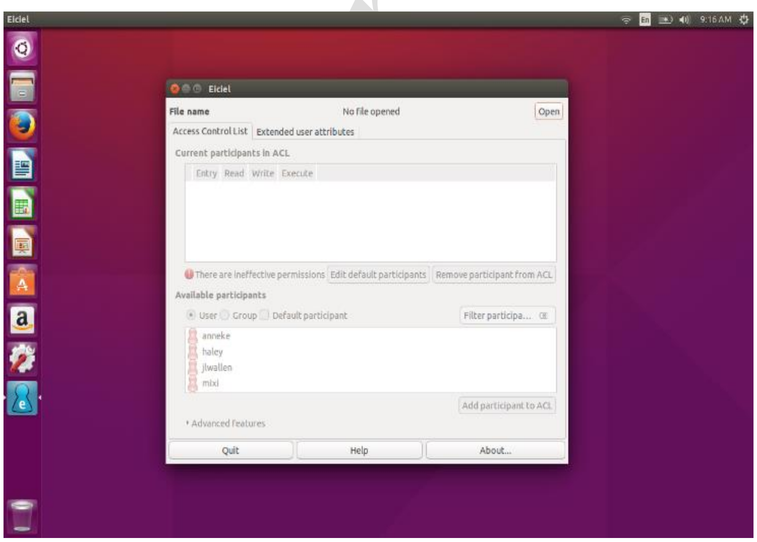

Linux: دا اپريټنګ سيسټم د Open Source له کورنۍ څخه دی يعني هر څوک کولی شي په ټوله نړۍ کې دا OS په Free يا مفت ډول ترلاسه کړي.

د لينيکس کرنل په 1991 کې رامنځته شو او ددي OS مارکيټ په 2014 کال کې له 2% څخه هم کم وو خو په هر حال زياددتره Server Computer همدا يعني لينيکس OS استعمالوي ځکه چې Customize يي اسان دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Operating systems for mobile devices

Mobile Operating System: دا OS په موبایلونو لکه.

Smart Watch, Tablet, Smart phone او داسي نور Mobile Devices کي استعمالیږي

د Mobile OS مثالونه په لاندي ډول ذکر شوي دي

لکه (Google Android) (Windows Phone) (Apple iOS)

چي ددي OS په واسطه تاسو کولی شئ په خپلو موبایلونو کي فلمونه وګورئ،

انټرنیټ وکاروئ ، ګیمونه وربانډي وکړئ او همدارنګه د جنتري یا Cleanedr Manage

او داسي نور کارونه ترسره کړئ . چي مشهور OS یي Windows, iOS, Android دي.

Android: دا OS د Google کمپنئ په واسطه Design شوی یا جوړ شوی دی چي استعال یي خورا یا ډیر اسان دی او هغه سیستمونه چي Android OS استعمالوي په ټوله نړئ کي یي شمیر له یو بیلیون څخه زیات دی.

iOS: دا OS یو پرمختللی ، هوښیار ، او محفوظ Mobile Operating Systemدی

چي په iPhone, iPad, iPod Touch موبایلو کي استعمالیږي.

Windows: دا یو محفوظ، ساده او اسان استعمالوونکی OS دی چي

Skype, OneDrive, Outlook په شمول مهمي نقتي لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

OS Services د چلوونکي سیستم خدمات

یو Operating System یا OS د یو پروګرام او یوزر لپاره لاندي خدمات وړاندي کوي.

د پروګرام لپاره د چلیدلو وړ چاپیریال برابروي او همدارنګه د یوزر لپاره داسي چاپیریال برابرو تر څو په کمپیوټر کي د خپلي خوښي پروګرام په ښه او ګټوره توګه استعمال کړي یا ګټه تري واخلي چي ځیني مهم خدمات چي یو OS یي برابروي په لاندي ډول دي.

Program Execution: میموري ته د یو پروګرام Load کول، د پروګرام چلول یا Execution ، د پروګرام د چلولو کنټرول، د همهاله پروسیس یا Interrupt لپاره طریقه یا حل لار لټول، د پروسیس د پوهولو لپاره لار برابرول، د Deadlock یا ځنډ او ټکر لپاره طریقه یا لار برابرول او کنټرولول او داسي نور...

Input/output Operation: مطلب د Read/Write یا د لیکلو او لوستلو، Delete کولو یا ختمولو، او ایډیټ یا سمون راوستلو لپاره چي هر یو پایل او یا هر یو I/O وسیلي یا Device ته ضرورت شي هغو ته لاسرسی برابروي او کنټرولوي یي

File System Manipulation: پایل د یوبل سره تړلو معلوماتو مجموعي ته ویل کیږي. کمپیوټر کولی شي چي پایلونه د ډیر وخت لپاره په Secondary Storage لکه Hard Disk, CD, DVD, او داسي نورو کي ذخیره کړي. OS د پایل Management یا اداره کولو په برخه کي لاندي کارونه ترسره کوي

- مثال کله چي یو پروګرام غواړي چي یو پایل Read او یا Write کړي نو OS پروګرام ته دا اجازه ورکوي تر څو په یو پایل باندي عملیي ترسره کړي.
- او همدارنګه دا اجازت ورکوي تر څو یو پایل یوازي Read یا ولولي او یا همداسي Read او Write دواړه عمل ترسره کړي یعني هم یي ولولي او هم وکولی شي چي تغیر په کي راولي او یا یي ختم کړي.

Hashamee

(c) ketabton.com: The Digital Library

- OS یوزر ته داسي چاپيريال برابروي تر څو يوزر وکولی شي يو پايل Create او يا Delete کړي او همدارنګه نوملړونه Create/Delete کړي.
- او همدارنګه OS يوزر ته دا اجازه ورکوي ترڅو له خپلي ډيټا څخه Backup يا دوهمه کاپي واخلي چي د ډيټا په ساتلو کي مهم رول لري.

Communication: OS مختلف ډول Process ته چي د کمپيوټر په داخل کي وي او يا مختلفو کمپيوټرونو ته چي د انټرنيټ له لاري سره وصل يا Connectوي د Communication يا خبرو اترو لار او اړيکه برابروي چي دا کار په دوه طريقو ترسره کيږي.

Share Memory يا د ميموري په شريکولو سره.

Message Passing يا د پيغام په استولو سره ترسره کيږي.

Error Handling: Error يا مشکل هروخت او هر چرته پيښيدلی يا پيدا کيدلی شي لکه په CPU, Memory, Input/output Devices او داسي نورو کي. د مشکل د کنټرول لپاره يو OS لاندي کارونه ترسره کوي.

- OS په منظم ډول Possible Error يا ممکنه مشکل چيک کوي.
- OS د هر ډول سرچينو لپاره تقسيم اوقات برابروي لکه د CPU لپاره. تقسيم اوقات ددي لپاره برابروي تر څو CPU په منظم ډول استعمال شي او بنه کاروکړي يا ترسره يي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Protection: OS هرډول بي له اجازي لاسرسی کمپیوټرته کنټرولوي او همدارنګه په سیستم کي موجوده ډیټا ته د غیر قانوني یا پرته له اجازي لاسرسي مخنیوی کوي چي دا کار لکه د یوزر لپاره Password او داسي نورو تخنیکونو له لاري ترسره کوي.

Threat تهدید یا خطر

په هر محیط کي هره پیښه چي په پټه او بدمرغۍ سره او غیرقانوني لاسرسی چي په ډیټا کي خرابتیا، افشاکول، او یا بدلون رامنځته کوي او همدارنګه په خدمتونو باندي بندیز لګول د Threat په توګه پیژندل کیږي.

د کمپیوټر Threat ډولونه په لاندي ډول دي.

فزیکي ویجاړی لکه: اور،اوبه چټلتیا او داسي نور.

طبیعي پیښي لکه: زلزله، اورغورځوونکي فعالیتونه او نور.

د خدمت له لاسه ورکول لکه: برق،Airconditio,Telecommunication او نورو تخنیکي وسایلو ناکامیدل لکه په سامان الاتو کي ستونزه په سافټویر کي ستونزه او همدارنګه د ظرفیت یا ذخیري ډکیدل او داسي نور.

Deliberates: لکه جاسوسي او په ډیټا باندي غیرقانوني پروسیس ترسره کول او نور.

د Threat سرچیني لکه Internal او External هغه ځایونه چي Threat ورڅخه منځته راځي.

Internal یا داخلي لکه: پیریدونکي، ملګري، قراردادیان،خرڅوونکي او نور.

External یا خارجي لکه: انټرنیټي جرمونه، مسلکي هیکران، جاسوسي، زیانمنونکي فعالیتونه لکه Worm, Virus او داسي نور چي خطرناک دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمپیوټر تهدید کوونکي　Computer Threats

Virus Threat: دا د کمپیوټر هغه پروګرامونه دي چې د پروګرامرانو له خوا ددې لپاره جوړېږي تر څو د User له اجازې پرته د کمپیوټر نورمال حالت یا Normal Function خرابوي یا ودروي یې او له خطر سره یې مخ کوي.

Spyware: دا د کمپیوټر هغه پروګرامونه دي چې د پروګرامرانوله خوا جوړیږي او د Online یا انټرنیټي فعالیتونه څاري او د User له رضایت یا اجازې څخه پرته د خپلې ګټې لپاره پروګرامونه انستالوي او همدارنګه شخصي معلومات یا ډیټا غلا کوي.

Hackers: د ا هغه پروګرامران دي چې نور کاروونکي په خطر کې اچوي یا یې تهدید کوي او د خپلو شخصي ګټو په خاطر د نورو کمپیوټرونو ته ننوزي ددې لپاره چې هلته موجوده معلومات غلا،خراب او یا تغیر په کې راولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Phishing Threat: دا هغه غیر قانوني فعالیتونه دي د کومو له لارې چې Phishing Man یا چلبازان کوشش کوي چې د چلبازو ایمیلونو او مسیجونو د لیږلو په واسطه د یو شخص یا یوزر شخصي ډیټا غلا کړي.

Computer Viruses   د کمپیوټر وایروس

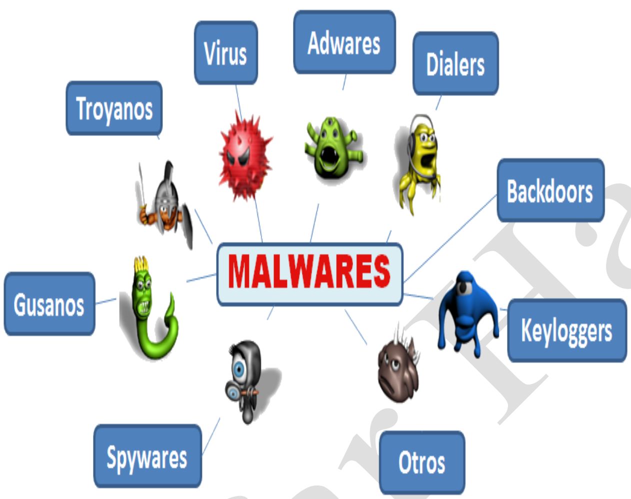

ویروس د کمپیوټر پروګرامونه یا کوډونه دي چې د پروګرامرانو له خوا جوړیږي او ددې وړتیا لري تر څو ستاسو په کمپیوټر کې موجوده ډیټا تر تاثیر لاندې راولي او خرابه یې کړي کمپیوټر وایروس هڅه کوي چې ستاسو کمپیوټرونو ته داخل شي او کله چې کمپیوټرته داخل شي پرته د یوزر له اجازې په زیات شمیر کاپي کیږي او تولو پولډرو ته ځان رسوي چې په کمپیوټر کې موجوده ډیټا تر تاثیر لاندې راولي.

او همدارنګه وایروس هغه بدنیته او زیانمن پروګرامونه دي کله چې کمپیوټر ته داخل شي نورو پروګرامونو ته سرایت کوي او بدلون ورپه کې راولي او همدارنګه خپل کوډ ورته ورداخلوي . وایروس کولی شي چې د کمپیوټر Data File او Boot Sector او داسې نورې برخې تر تاثیر لاندې راولي. چې ځینې کمپیوټر وایروس په لاندې ډول دي

Worms: دا د کمپیوټر هغه پروګرامونه دي چې په خپله حرکت کوي او په چټکۍ سره خوریږي او همدارنګه دا دې ته ضرورت نه لري چې د بل پروګرام یوه برخه شي یا ځان ورپورې ونښلوي دا په خپله زیاتیږي او سرایت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Trojan Horse: دا هم د تخريبوونکو پروګرامونو يوه ټولګه يا مجموعه ده چي په کمپيوټر کي پاتي کيږي او خپل شکل ته بدلون ورکوي او په کمپيوټر کي موجوده نارمل سافټوير يا د سافټوير عادي حالت تر تاثير لاندي راولي دا وايرس په خپله سرايت نه کوي خو دا امکان لري چي دغه وايروس په پروګرام کي پاتي شي او شکل ته يي بدلون ورکړي.

Bombs: دا هم د تروجن هارس په شان دی خو دا وايروس بيا ځيني ځانګړتياوي لري او همدارنګه دا په خپل ټاکل شوي وخت او نيته کي حرکت کوي او خوريږي.

کمپيوټر ته د وايروس د راتللو لاري او سرچيني

- له انټرنيټ څخه د ډاونلوډ په صورت کي.
- Removable Storage لکه USB ميموري کارډ او داسي نور.
- Email Attachment له اميل سره ترلي پايلونو له لاري.
- د ناپيژانده سافټويرو او خدماتو استعمال له لاري.
- غيرمحفوظ سافټوير او يا هم د کمزوري پاسورډ له امله.

څنګه خپل کمپيوټرونه له Threat and Virus څخه وساتو

د لاندي نقاطو په عملي کولو سره خپل کمپيوټر له Threat او Virus څخه وساتی

- په خپل کمپيوټر کي له Updated Antivirus څخه استفاده وکړی.
- او همدارنګه Updated firewall په استعمالولو سره ځان وساتی.
- هر وخت له خپلي مهمي ډيټا څخه Backup يا کاپي واخلی.
- له انټرنيټ څخه د پروګرامونو د ډاونلوډولو او انسټالولو په وخت کي احتياط وکړی.
- د Updated File Encryption Program په انسټالولو سره.
- د ايميل لوستلو په وخت کي له ايميل سره ترلي يا زميمه شيانو ته پاملرنه کول.
- خپل ماشومان د انټرنيټ له تهديد او خطر څخه خبر کړی او هغوی ته د خوندي Browsing يا انټرنيټ څخه استفاده کولو لاري چاري ور وښايی..

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمپيوټر سره تړلي دندي Computer Related Jobs •

په اوس وخت يا زمانه کي هغه وظيفي چي د کمپيوټر په مرسته ترسره کيږي او يا په کمپيوټر پوري تړلي وظيفي دي او هغه خلک چي دا وظيفي ترسره کوي عبارت دي له.

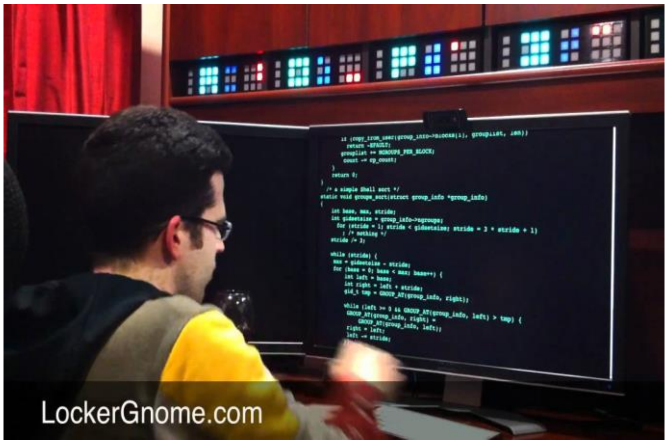

Programmer: هغه کس چي پوره تکړه وي او قانوني پوهه ولري تر څو د کمپيوټر لپاره يو پروګرام وليکي يا يي جوړ کړي د پروګرامر په توګه پيژندل کيږي.

هغه کوډ يا پروګرام چي د پروګرامر له خوا ليکل کيږي دا د Instruction يا لارښوونو مجموعه ده چي کمپيوټر ته ددي لپاره ورکول کيږي چي کمپيوټر بايد څه وکړي ، څنګه يي وکړي ، او کله يي وکړي.

System Analyst: دا هغه کس دی چي د يو سافتوير يا سيستم ډيزاين ، Development او Implementingکوي او يا په زوړ او موجوده سيستم کي نور نقاط اضافه کوي تر څو بله يا اضافه وظيفه ترسره کړي.

Database Administrator: يا په ساده ډول DBA هغه ټريننګ شوی کس دی څوک چي د Database او Storage Management مسول وي.

Network Administrator: په يو نيټورک کي د يو کمپيوټر انستالول، سازول،اوSupport کول لکه Local Area Network او Wide Area Network کي او د انټرنيټ نوري برخي په بيلا بيلو ادارو کي Manage کوي يا تنظيموي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Web Designer: هغه پوهه او معمار کس چي د يو ښه، ګټور او ارتباط لرونکي ويبسايټ د جوړولو وړتيا لري چي هغه په خپل ويبسايټ کي له Contents, Imagesاو معلومات يا Information ځای پر ځای کوي ترڅو د يو يوزر لپاره د خوښي وړ وګرځي.

Information Security Analyst: دا يوه ډيره د پام وړ دنده ده چي په دي کي د کمپيوټر Security يا امنيت يا د ټول نيټورک امنيت ساتل کيږي.

له سي ډي څخه د وينډو انستال   Windows 8.1 installation from CD

له سي ډي څخه کمپيوټر ته د وينډو د انسټالولو لپاره لاندي طريقي يا مرحلي بايد ترسره شي

چي په دي مرحلو کي هغه افشني يا ځايونه چي ستاسو لاسوهني يا ترتيباتو ته ضرورت لري چي په تفصيل سره تاسو ته ښودل شوي دي.

(1) د Windows CD چي د هري وينډوز وي راواخلئ که (10-8.1-7) وي د کمپيوټر په CD Drive کي يي په صحيح ډول کيږدئ چي دلته مونږ د وينډوز (8.1) انسټاليشن کوو چي په تصوير کي تاسو وينئ.

Jafar Hashamee

(c) ketabton.com: The Digital Library

(2) کله مو چي سي ډي په CD drive کي کېښودله خپل کمپيوټر Restart کړی او کله چي لاندي پرده راښکاره شوه که چيري تاسو Dell کمپيوټر لری F12 او که Hp لری F9 او همدارنګه که د نورو کمپنيو کمپيوټرونه لری نو بيا هم په پورته دوه بټنو کي له يوي څخه استفاده وکړی چي دلته مونږ Dell کمپيوټر لرو نو د Dell کمپيوټر لپاره د کمپيوټر له Restart څخه وروسته د لاندي پردي په ښکاره کيدلو سره زر تر زره په پرلپسي ډول 3 واري F12 بټن او ورپسي Enter بټن ووهی.

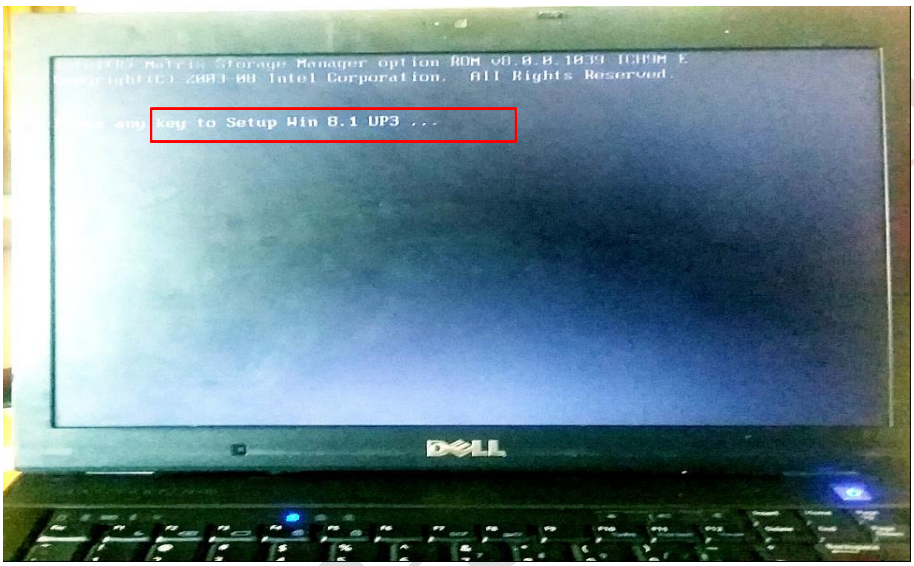

(3) او له پاس پردي څخه وروسته بيا لاندي پرده راځي چي په لاندي پرده چي په وينډوز 8.1 کي د Loading file پرده ده او تا سو بايد انتظار وکړی

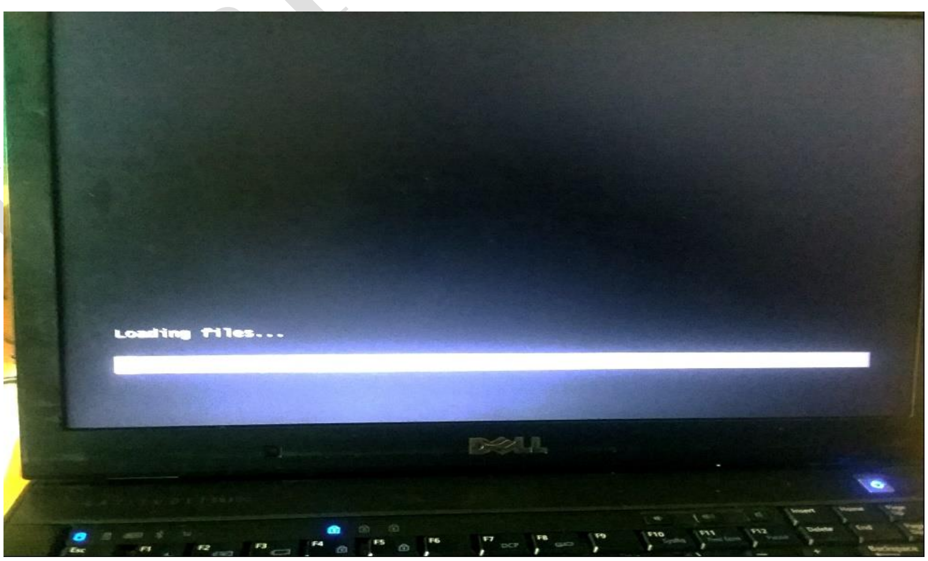

(c) ketabton.com: The Digital Library

(4) له پاس پردي څخه وروسته په لاندي پرده کي په Next کليک وکړی.

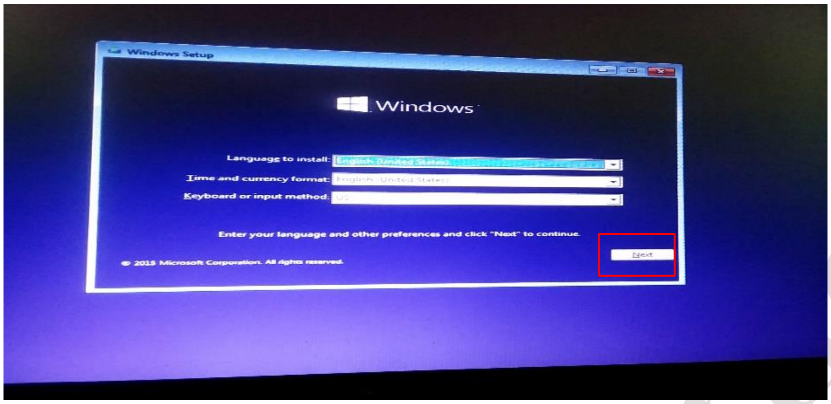

(5) له پاس پردي څخه وروسته په لاندي پرده کي په Install Now کليک وکړی او بيا انتظار وکړی.

(6) په لاندي پرده کي په I accept the license term تيک مارک ولګوی او بيا وروسته په Next باندي کليک وکړی.

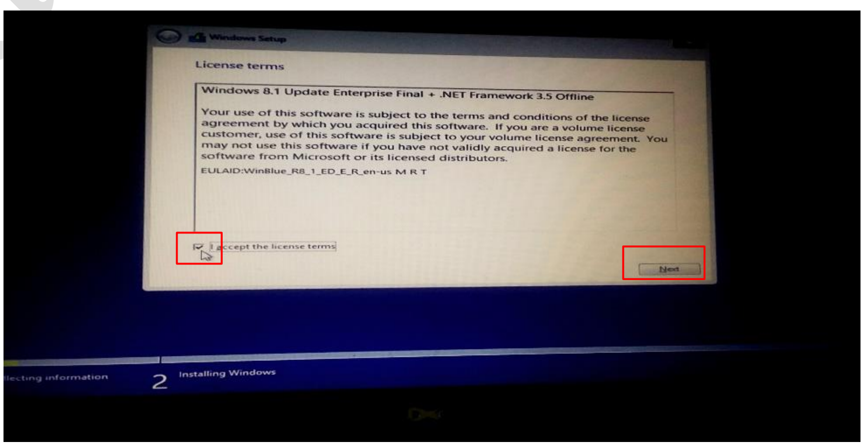

(c) ketabton.com: The Digital Library

(7) په لاندي پرده کي په دوهم کمانډ باندي کليک وکړی.

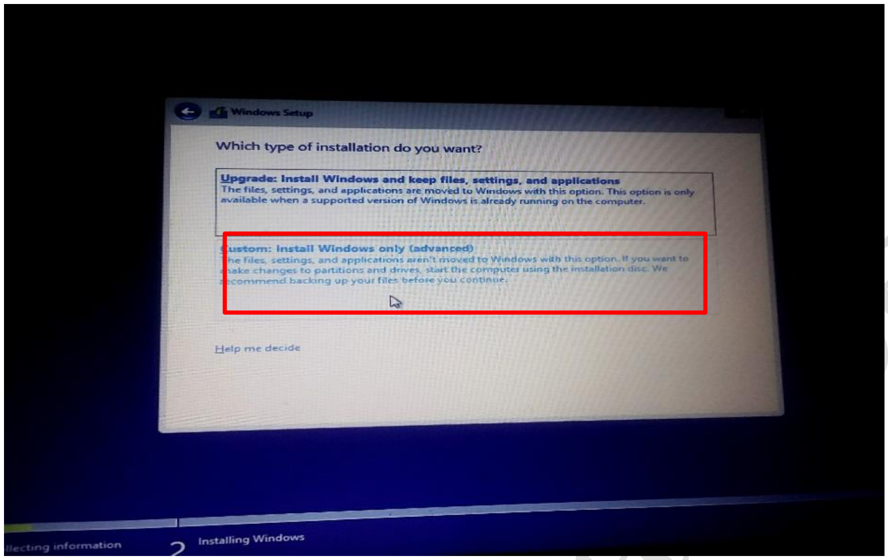

(8) د لاندي پردي په راښکاره کيدلو سره تيره يا زړه وينډوز چي په کوم Drive کي وي هغه Drive انتخاب کړی او بيا وروسته په لاندي برخه کي په Format باندي کليک وکړی او بيا يي OK کړی.

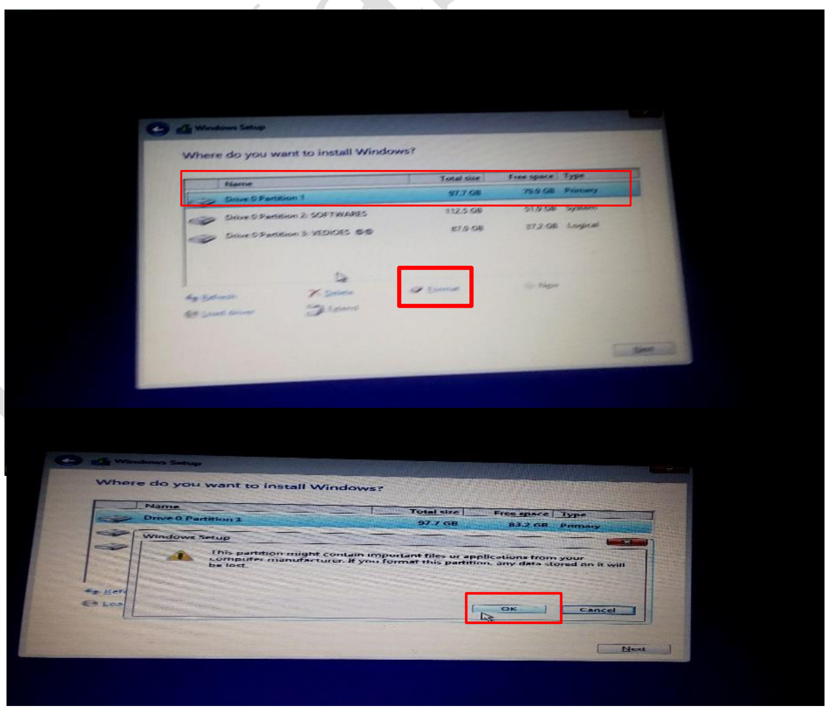

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر څو زړه ويندو له منځه لاړه شي او بيا وروسته د خپلي خوښي Drive د نوي ويندو لپاره انتخاب او په Next باندي کليک وکړی چي په لاندي ډول تاسو ته ښودل شوي دي. او وروسته بيا انتظار وکړی چي په دي مرحله کي ستاسو کمپيوټر څو واري Restart کيږي خو تاسو به لاسوهنه نه کوی او نه به خپل کمپيوټر بندوی او په خپل کمپيوټر کي لاسوهنه مه کوی او خپل سر ته يي پرېږدی تر څو بلي مرحلي ته ورسيږي چي تاسو ته لاندي په بل ستيف کي ښودل کيږي.

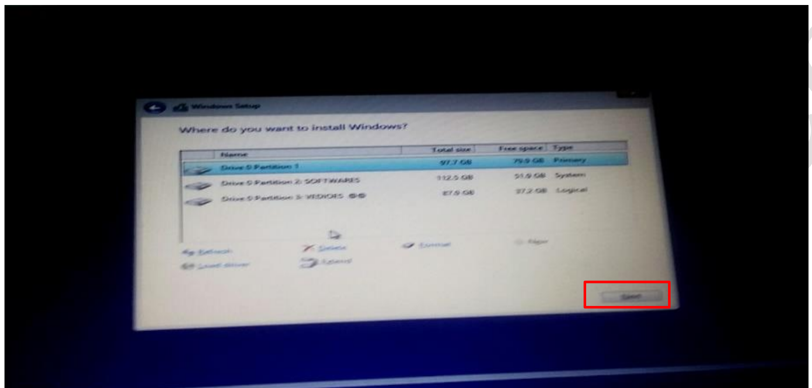

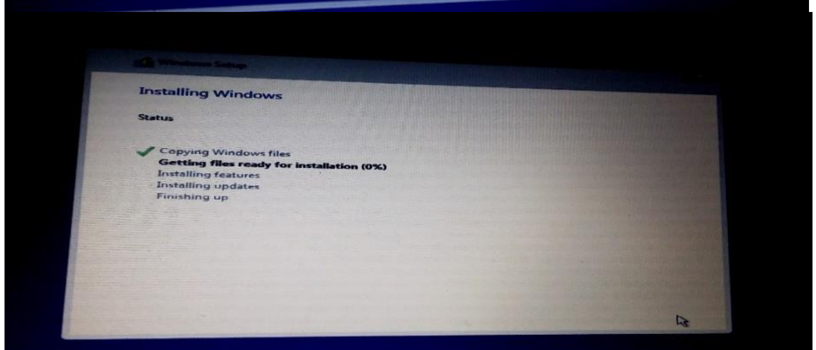

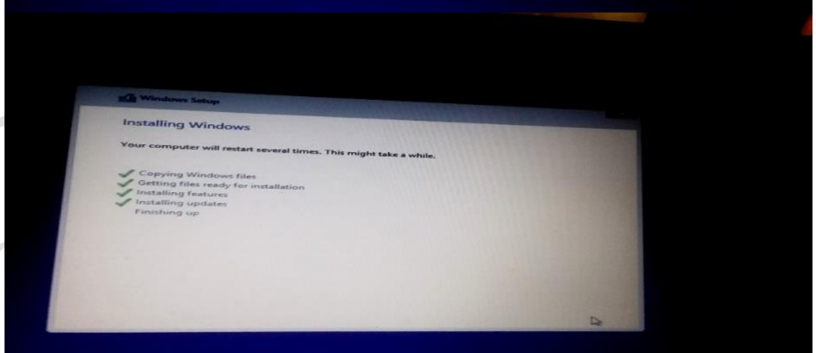

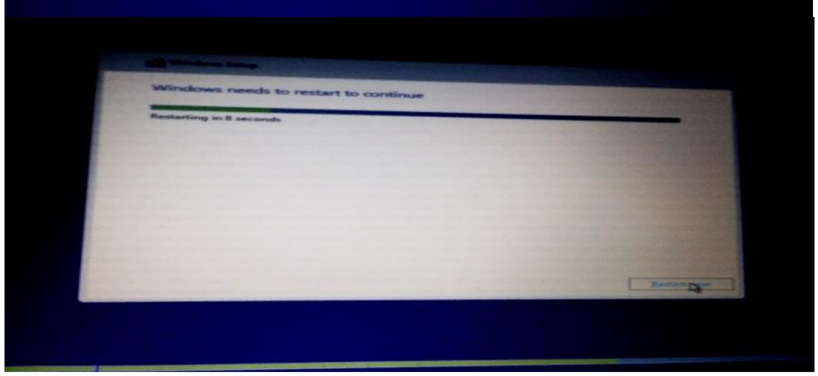

(c) ketabton.com: The Digital Library

(9) لاندي پرده چي د Personalize پرده ده په دي پرده کي تاسو کولی شی د موجوده رنګونو څخه یو انتخاب کړی او همدارنګه د PC name په برخه کي د خپل کمپيوټر نوم وليکی او يا د خپلي خوښي يو نوم وليکی او بيا د Next بټن کليک کړی

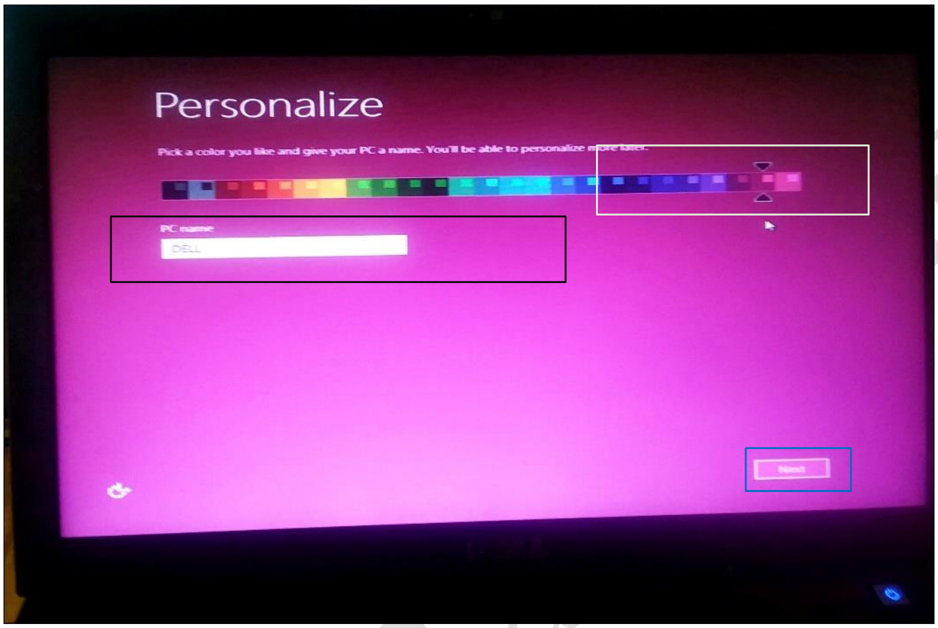

(10) په لاندي پرده کي په Use Express setting کليک وکړی

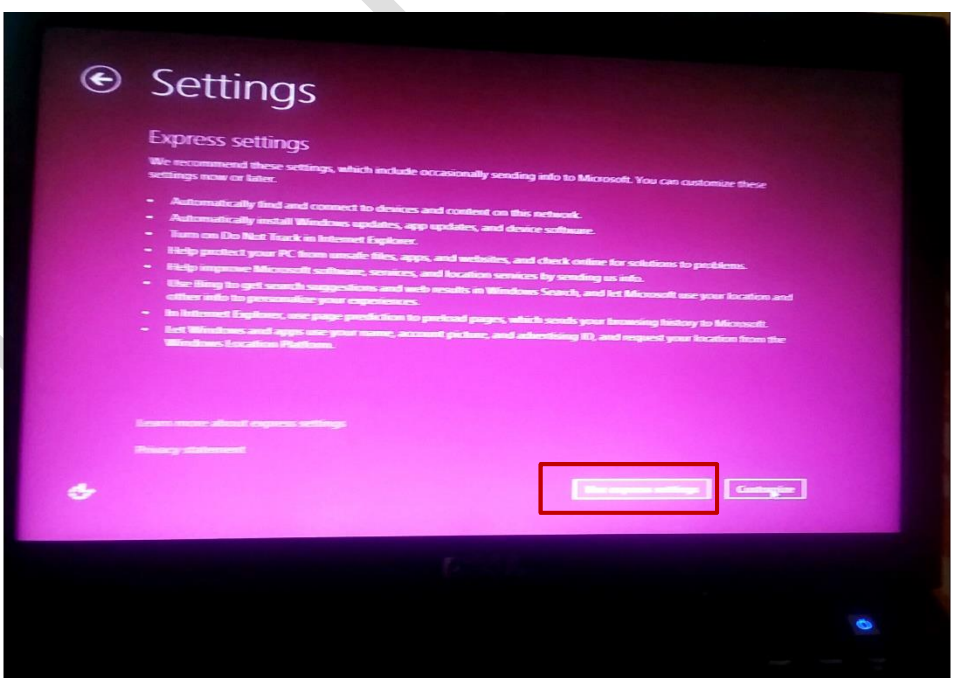

(c) ketabton.com: The Digital Library

(11) په لاندي برخه کي تاسو د User name په بکس کي خپل نوم او د Password په بکس کي پاسورډ ولیکی او د
Re Enter Password په بکس کي ورکړل شوی پاسورډ بیا داخل کړی او همدارنګه د Password Hint په بکس کي داسي نوم استعمال کړی که چیري پاسورډ ستاسو له ذهن څخه ووځي چي د دغه نوم په لیدلو سره ستاسو ذهن ته خپل هیر شوی پاسورډ راشي.
او وروسته بیا په Finish باندي کلیک وکړی

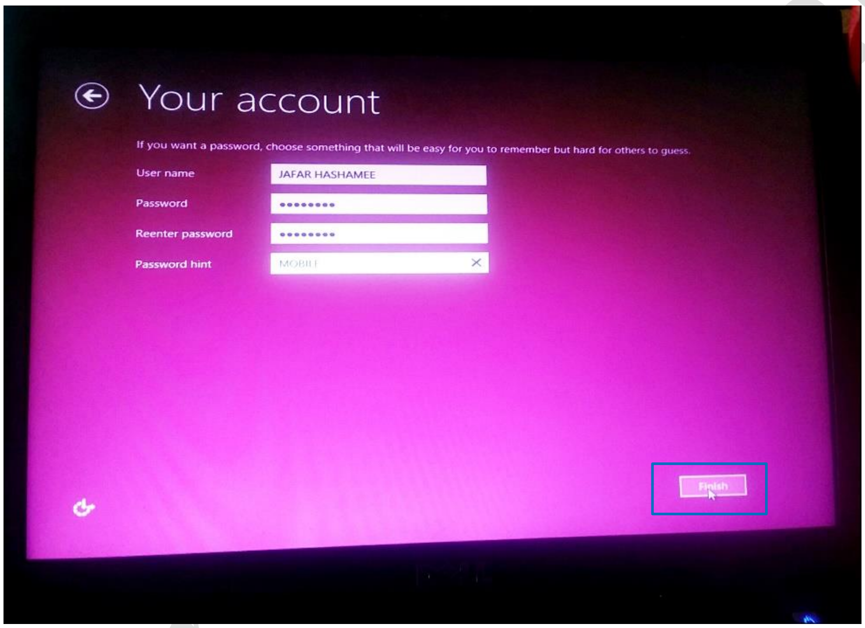

او بیا انتظار وکړی چي په دي سره به ستاسو ویندوز مکمل شي او تاسو تر هغه پوري انتظار وکړی تر څو لاندي پرده راښکاره شي.

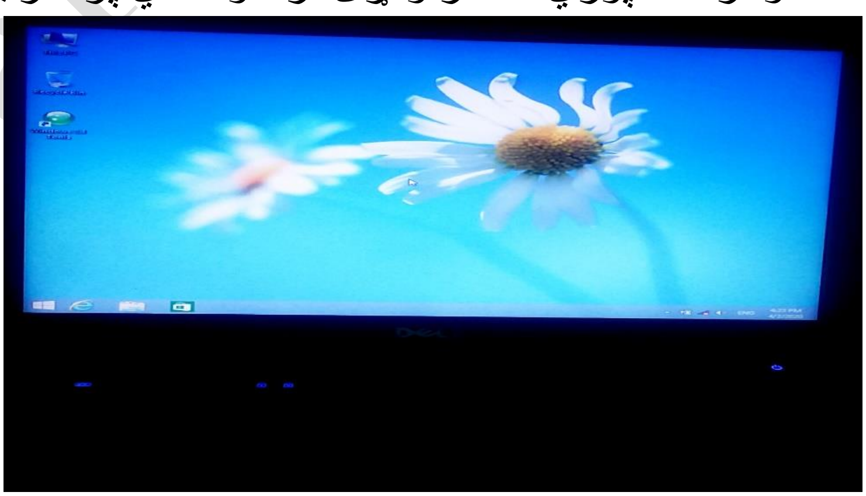

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادوونه: د پورته طريقو په ترسره کولو سره تاسو کولی شئ په خپل کمپيوټر کي وينډوز7-8.1-10 له Windows CD څخه انسټال کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Windows installation from USB

د USB له لاري کمپيوټر ته د وينډو انسټالولو لپاره بايد لومړی USB د وينډوز لپاره Boot يا جوړه شي چي د يوي Bootable USB د جوړولو لپاره لاندي دري شيانو ته ضرورت دی تر څو USB د وينډوز لپاره جوړه شي.

- USB چي سايز يي 8GB او يا له دي څخه زيات وي.
- Windows ISO File
- ISO2Disk سافټوير

Windows ISO file: دا پايل مونږ له دوه لارو څخه ترلاسه کولی شو اول د انټرنيټ له لاري او دوهم کله چي مونږ غواړو چي Windows iso file په خپله جوړ کړو نو ددي کار د ترسره کولو لپاره دوه شيانو ته ضرورت دی.

- Windows CD
- Ultra ISO سافټوير

د Ultra ISO سافټوير مونږ له دوه لارو څخه ترلاسه کولی شو اول د انټرنيټ له لاري او دوهم د Windows CD له لاري چي اوس مهال دا سافټوير په هره Windows CD کي موجود وي چي د Ultra Iso premium Edition په نوم پولډر کي موجود وي چي انسټالول او استعمال يي په لاندي ډول دی.

(1) په لاندي پرده کي تاسو هغه پولډر وينی چي د Ultra ISO setup په کي موجود دی په دي پولډر باندي ډبل کليلک وکړئ چي خلاص شي.

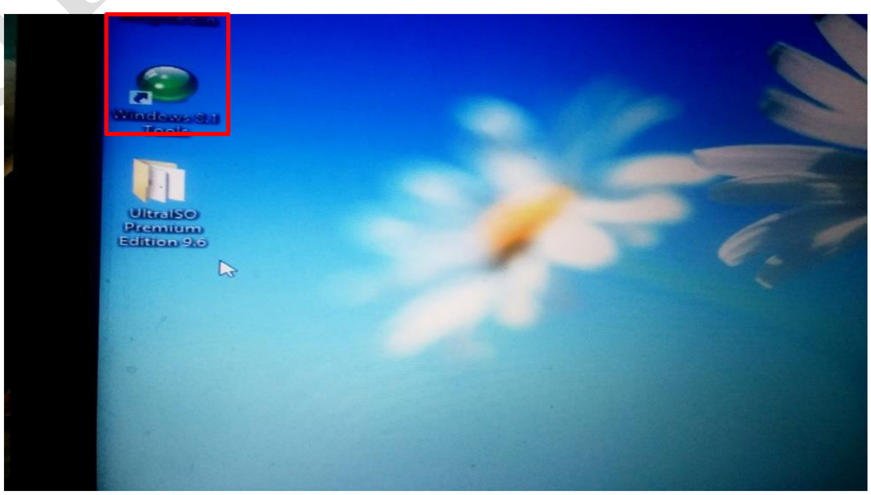

(c) ketabton.com: The Digital Library

(2) له پاس پردي ځخه وروسته په لاندي پرده کي په Setup.exe باندي ډبل کلیک وکړی.

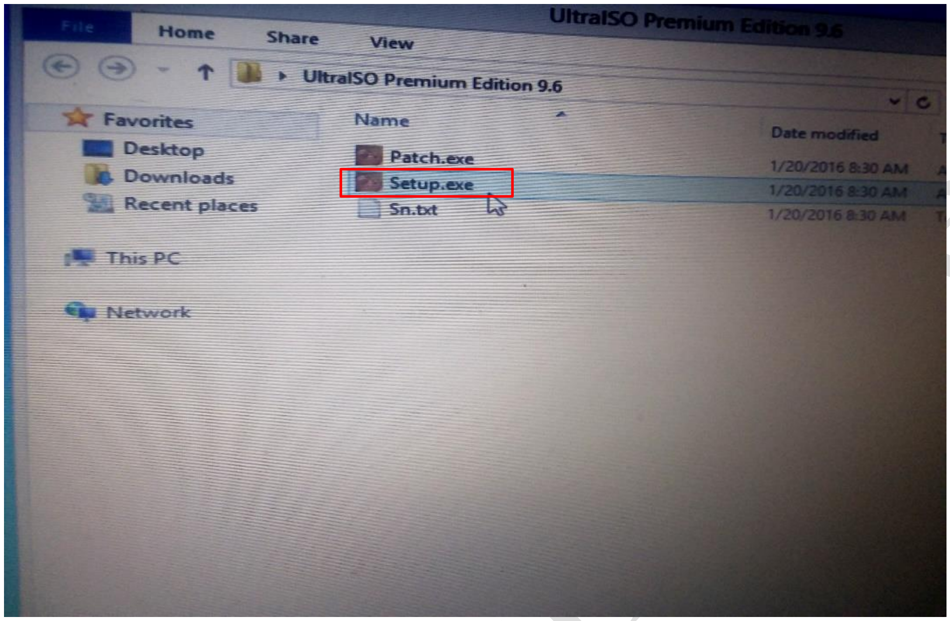

(3) په لاندي پرده کي په OK باندي کلیک وکړی

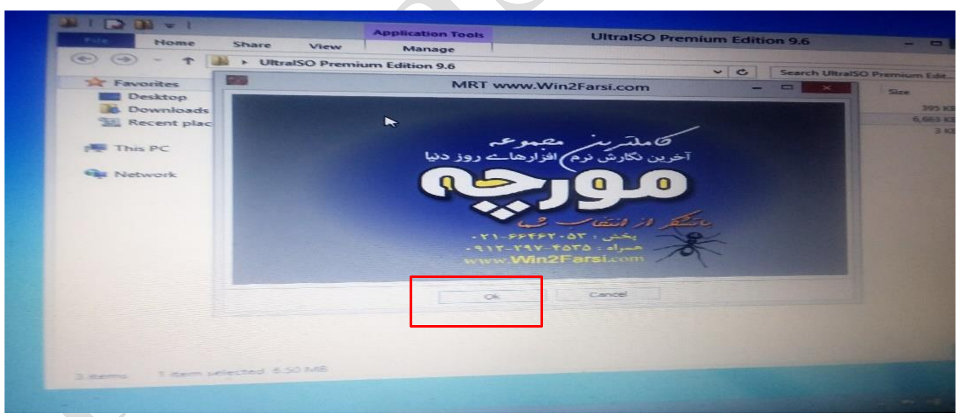

(4)

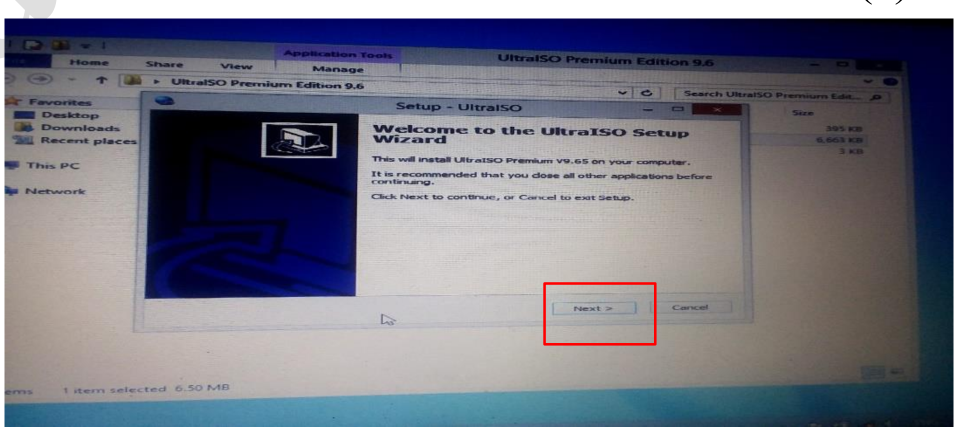

(c) ketabton.com: The Digital Library

(5)

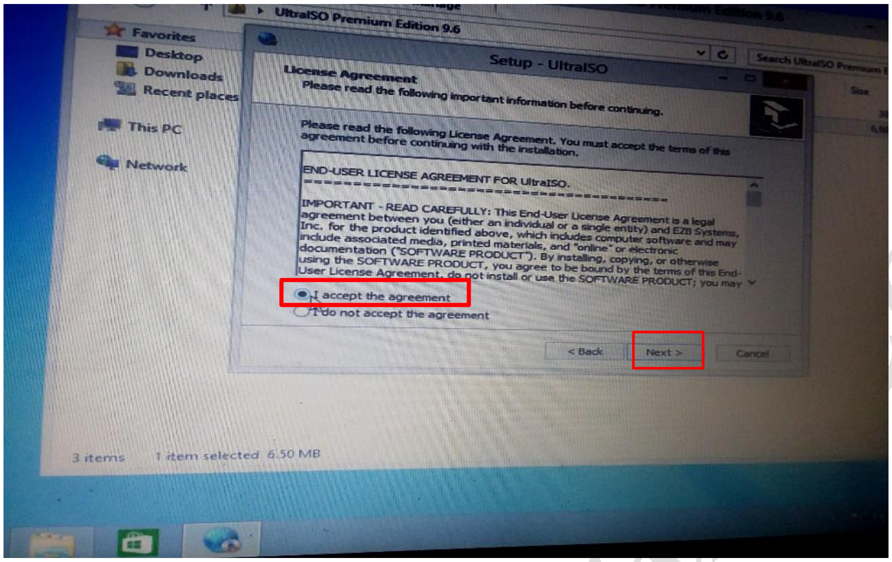

(6)

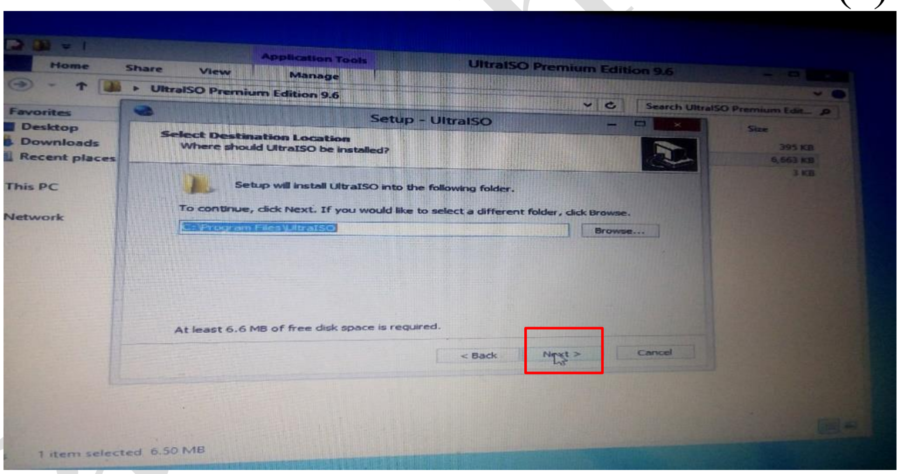

(7)

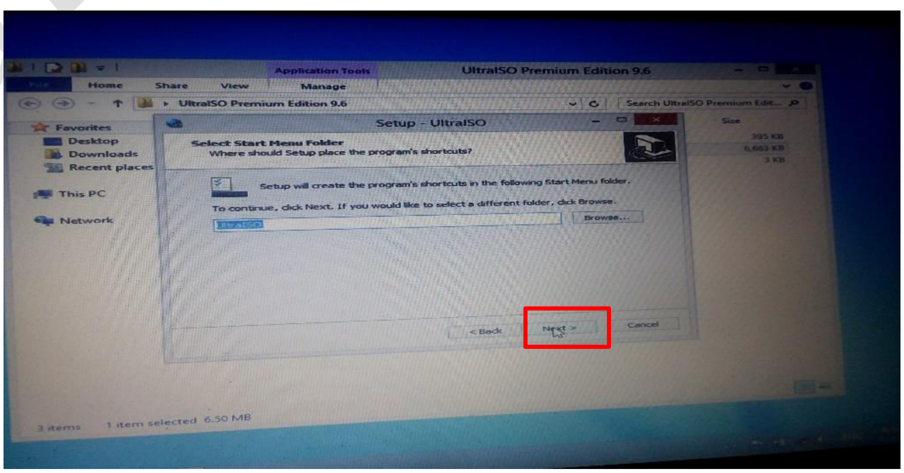

(c) ketabton.com: The Digital Library

(8)

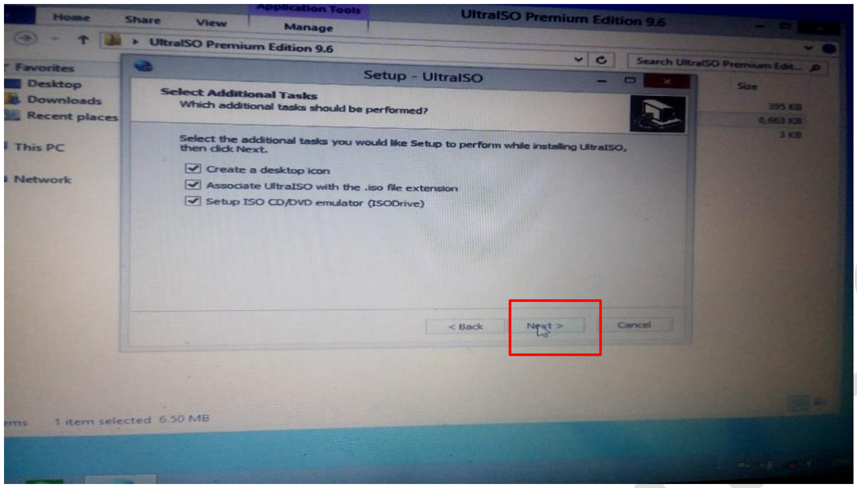

(9)

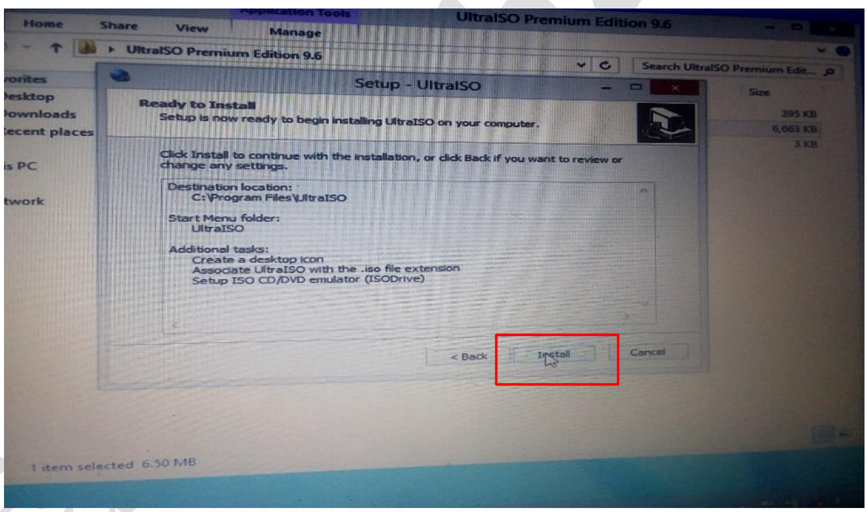

(10) Finish باندي كليک وكړی

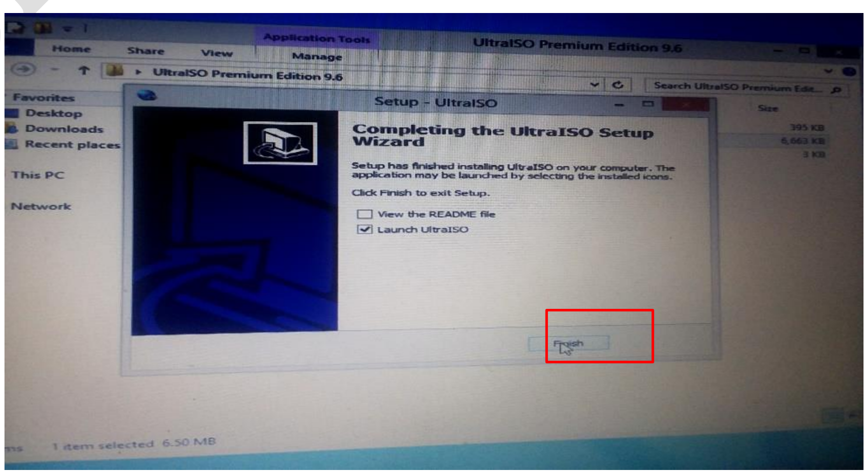

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوپه اخره کي په لاندي میسج کي په OK باندي کلیک وکړ

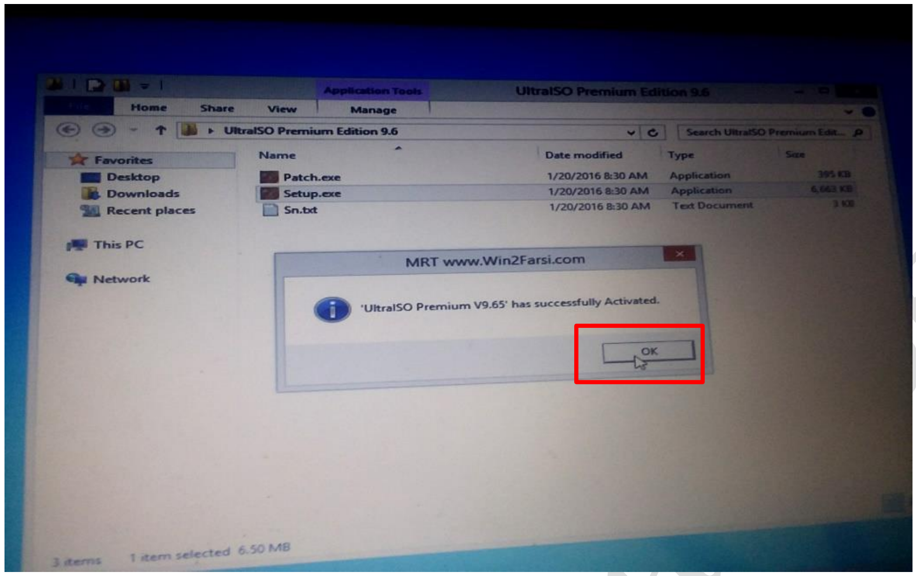

چي د Ok په کلیک کولو سره به ستاسو په کمپیوټر کي Ultra Iso سافټویر انستال شي او لاندي پرده به خلاصه شي . څرنګه چي د Windows ISO پایل د جوړولو لپاره د Ultra iso سافټویر او Windows CD ته ضرورت دی او څرنګه چي Ultra iso سافټویر مو خلاص کړو نو اوس چي تاسو هره Windows CD لری خپل کمپیوټر ته يي په صحیح ډول داخل کړی او د Ultra iso سافټویر په لاندنی پرده کي په نښه شوي شکل باندي کلیک وکړی.چي د CD شکل لري

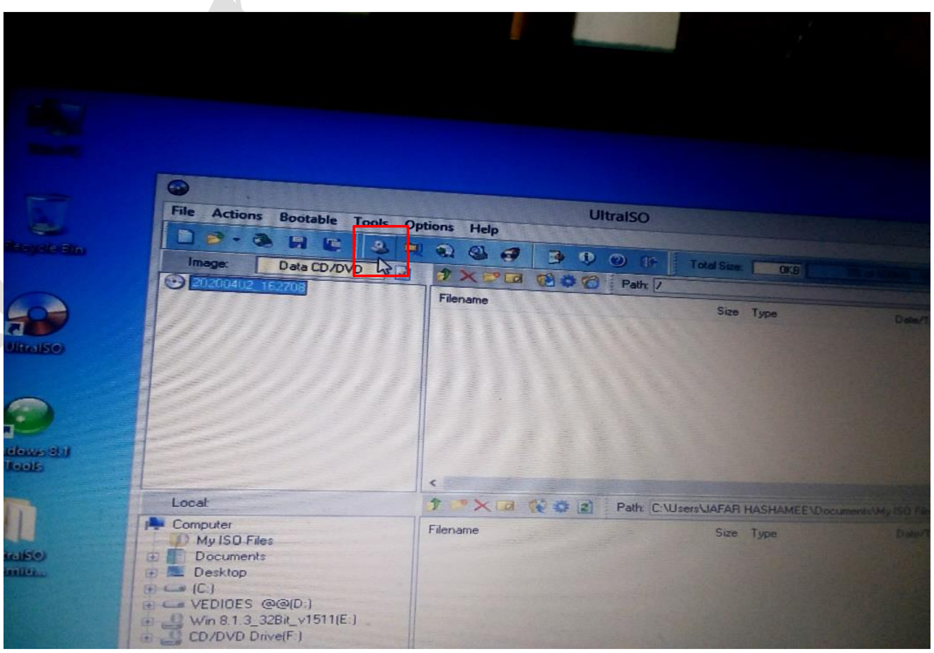

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لاندي پرده کي په Make باندي کليک وکړئ او 20 دقيقي او يا له دي څخه زيات او يا کم انتظار وکړئ.

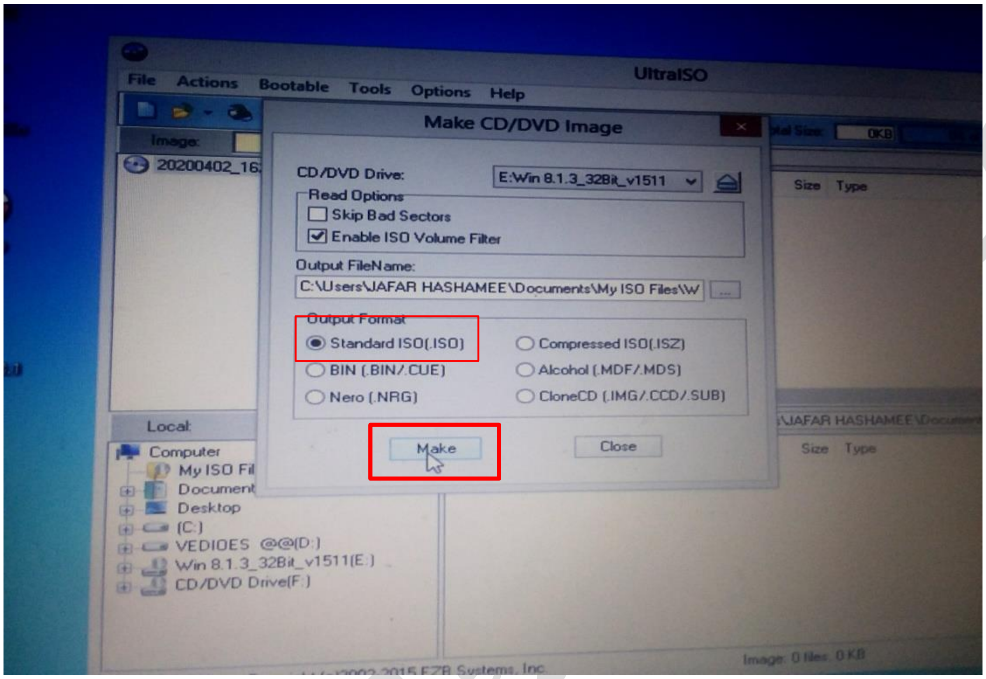

د پورته کار په تر سره کولو سره به لاندي کړښه روانه شي او کله چي دغه کړښه پوره شو تاسو ته به يو ميسج درکړل شي او په دغه ميسج کي به په NO باندي کليک وکړئ او CD به له کمپيوټر څخه اوباسئ.

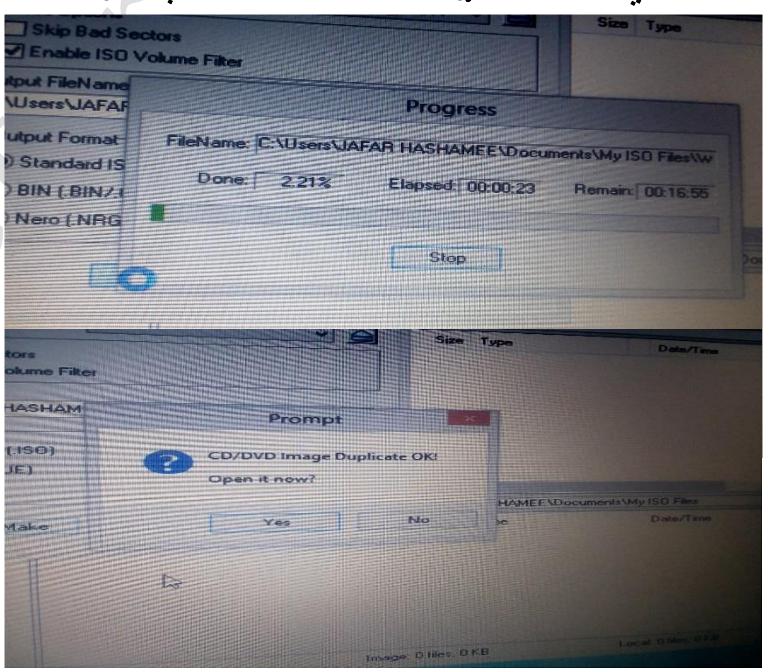

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله مو چي پورته ټول کارونه یا مرحلي په کامیابۍ سره ترسره کړي نو ستاسو Windows iso file به جوړ شي چي په لاندي طریقه يي پیدا کولی شی. په لاندي برخه کي ډبل کلیک په This pc باندي وکړی

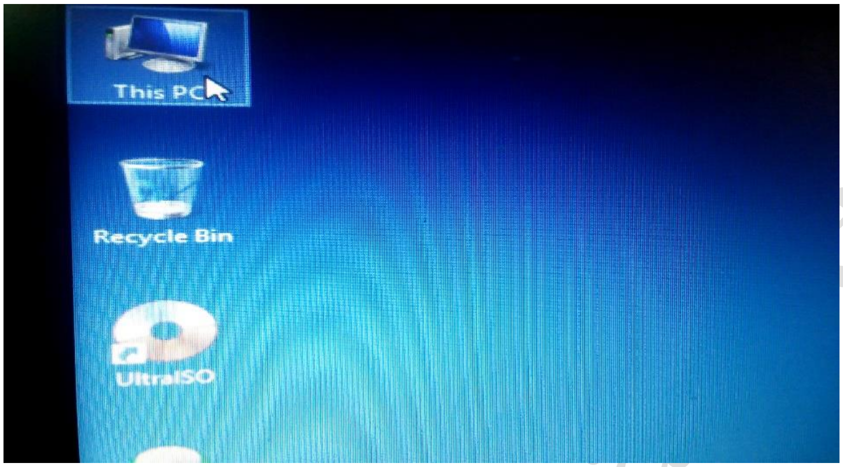

(2)

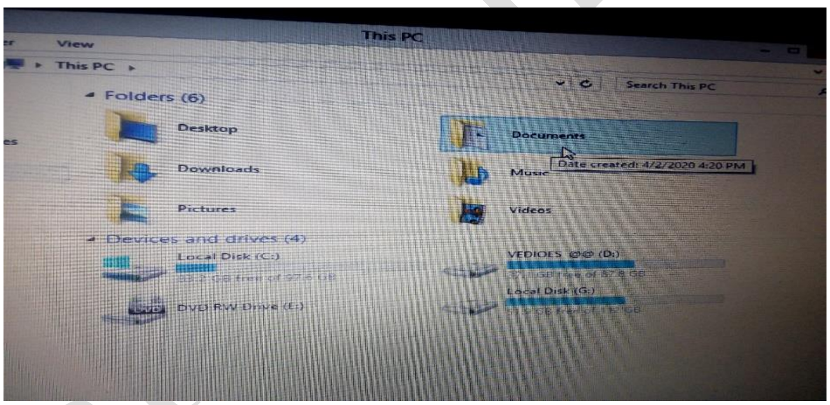

(3)

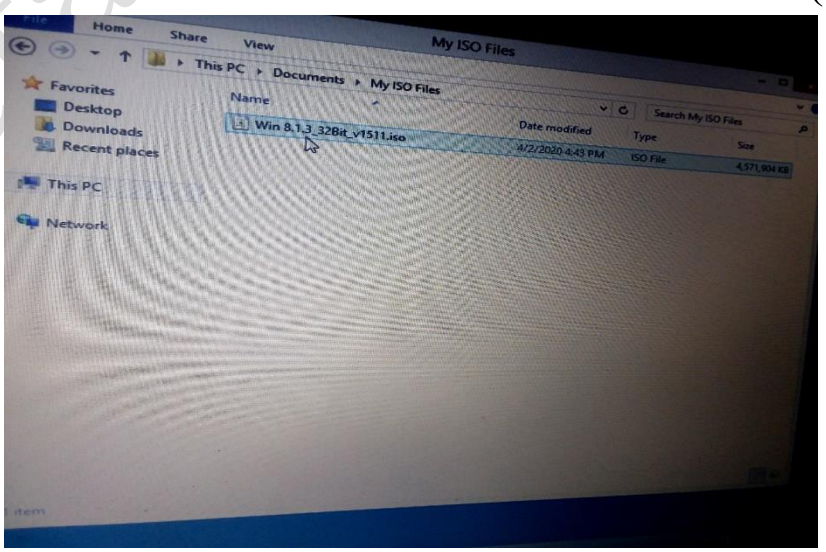

Jafar Khan Safee

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورته پرده کي ستاسو جوړ شوی ISO پایل ښکاریږي چي تاسو کولی شئ دا پایل هر ځای ته کاپي کړئ. او همدارنګه په دي طریقو سره تاسو کولی شئ له هري Windows CD څخه دهغه ویندوز لپاره ISO پایل جوړ کړئ او د USB په جوړولو کي یي استعمال کړئ.

Making Bootable USB for Windows 10-8.1-7

د USB د جوړولو لپاره تر څو د ویندوز کولو لپاره جوړه یا چمتو شي نو ددي کار د ترسره کولو لپاره 3 شیانو ته ضرورت دی چي په لاندي ډول ذکر شوي دي.

- USB 8GB
- Windows ISO file
- ISO2Disk سافتویر

څرنګه چي پورته ذکر شوي شیانو څخه مونږ دوه شیان چي USB او Windows ISO file چي مخکي مو له Windows CD څخه جوړ کړو .

اوس ددي لپاره چي د Windows ISO file یوزبي یا USB ته لوډ کړو نو ددي کار د ترسره کولو لپا یو سافتویر چي ISO2Disk

نومیږي له انټرنیټ څخه ډاونلوډ کوو چي انستالیشن او استعمال یي په لاندي ډول دی.

(1)ډبل کلیک په لاندي Setup باندي

(c) ketabton.com: The Digital Library

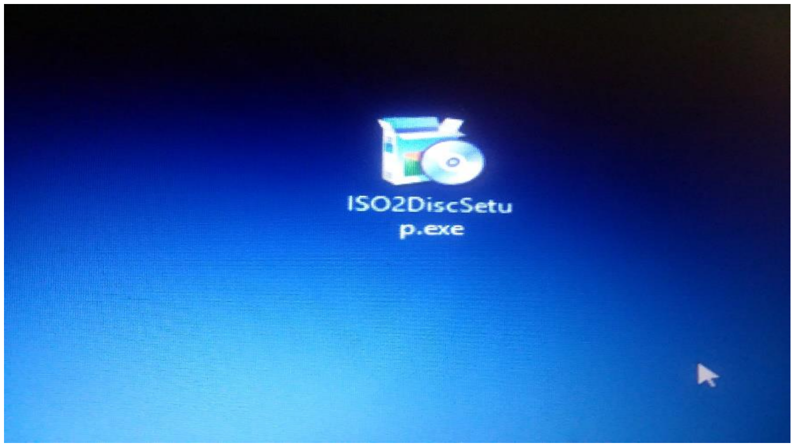

(2)

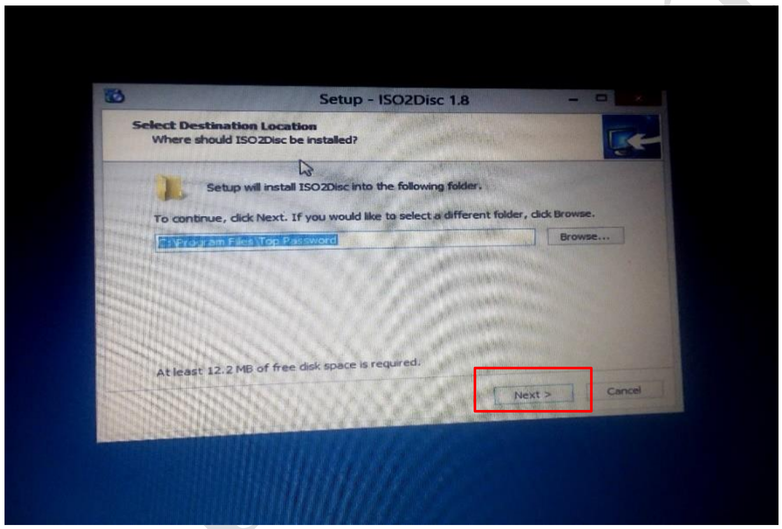

(4)

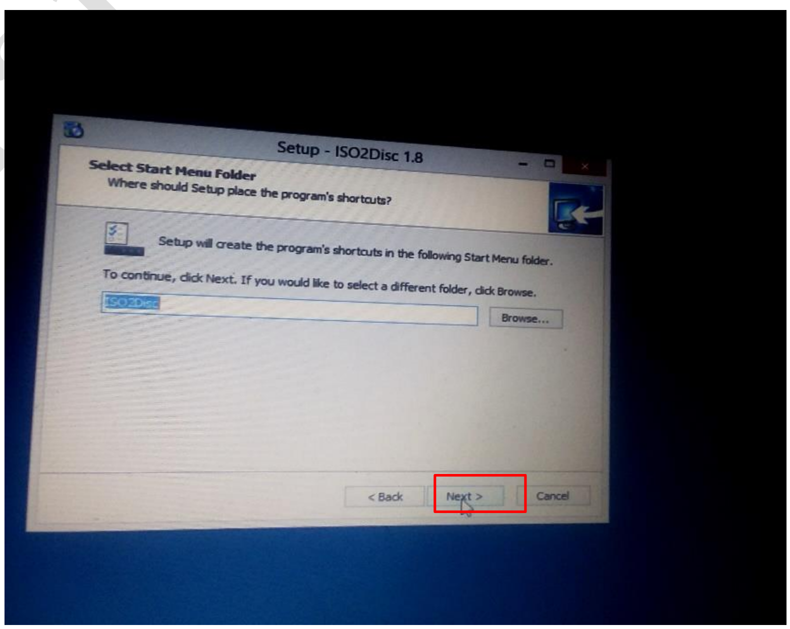

(c) ketabton.com: The Digital Library

(5)

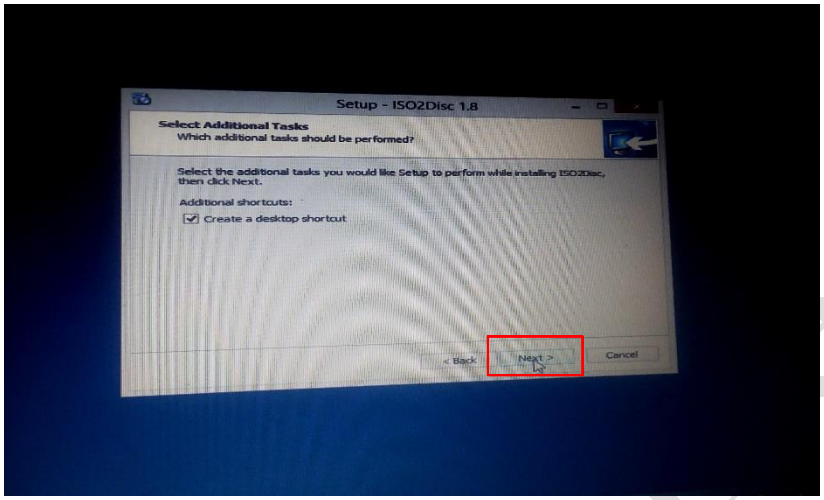

Install (6)

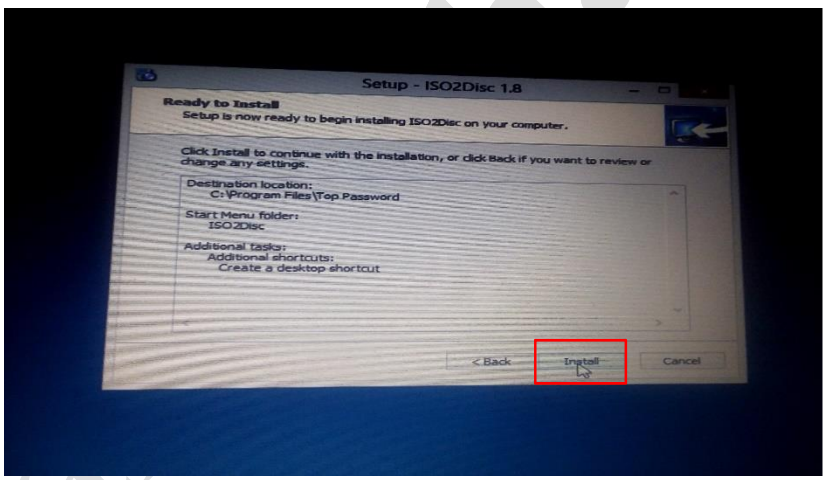

Finish (7)

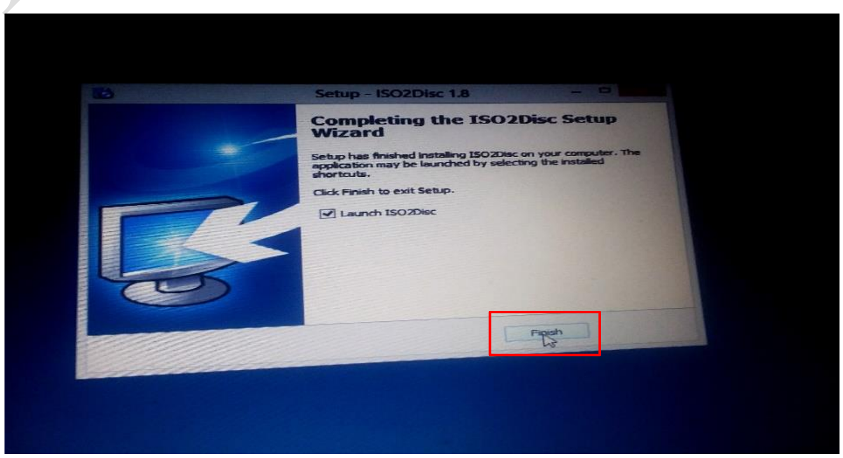

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چي مو پورته مرحلي په کاميابۍ سره ترسره کړي او په پورته پرده کي مو په Finish باندي کليک وکړو نو ستاسو سافټوير به انسټال شي او لاندي پرده به خلاصه شي په لاندي پرده کي :ISO Image بکس ته د Windows ISO File هغه پايل چي تاسو يي لرئ د هغه د راوستلو لپاره په Browse باندي کليک وکړئ .

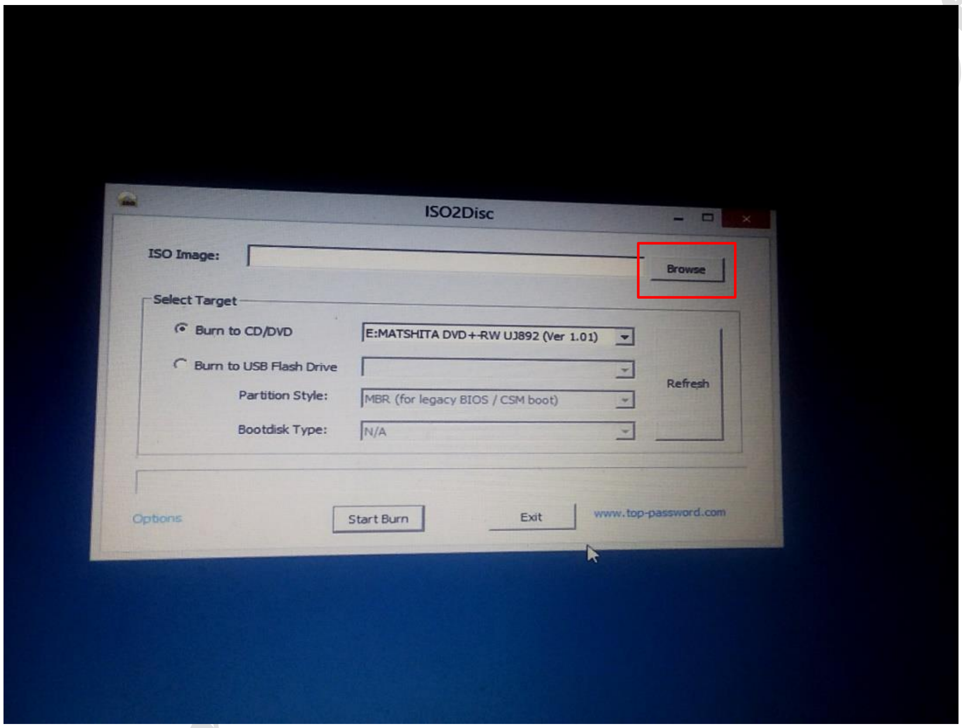

کله مو چي په پورته بکس کي په Browse باندي کليک وکړو له هغه څخه وروسته لاړ شئ هغه پولډر ته په کوم کي چي ستاسو سره د Windows ISO file موجود وي هغه پايل انتخاب کړئ او وروسته بيا په Open باندي کليک وکړئ تر څو ستاسو انتخاب شوی پايل د ISO Image بکس ته راشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

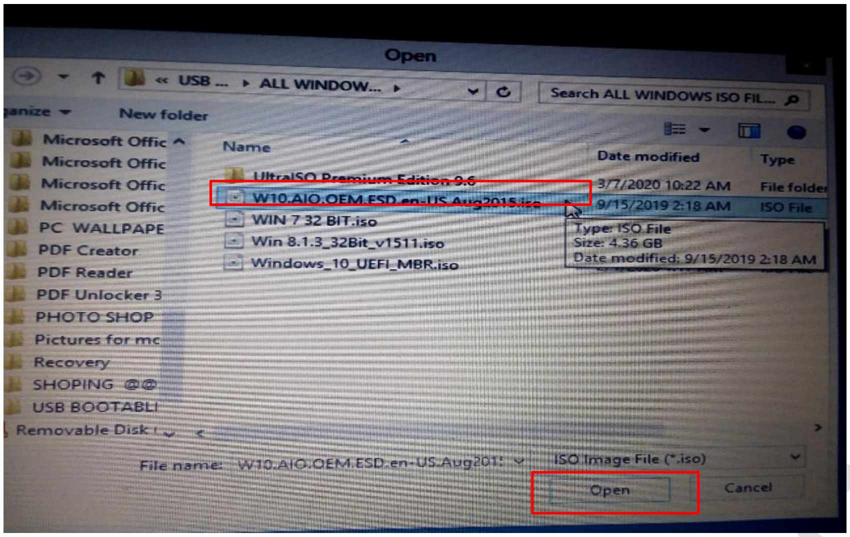

کله مو چي پورته کار ترسره کړو نو په دي سره به ستاسو انتخاب شوی Windows ISO File به ISO Image بکس ته راشي چي په لاندي ډول يي ليدلی شی.

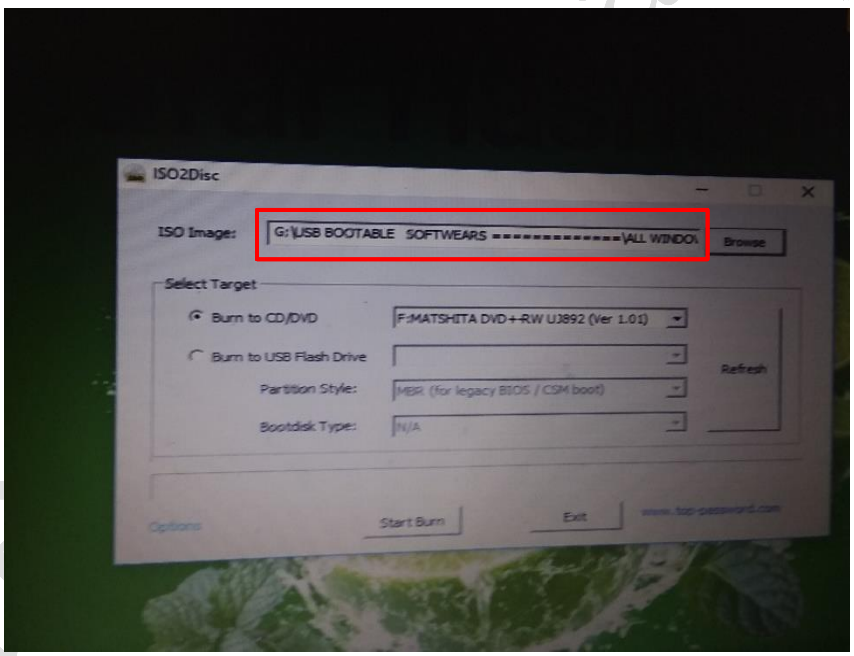

کله چي پورته مرحله ترسره شوه بيا خپل کمپيوتر ته USB په صحيح ډول داخل کړی او په لاندي پرده کي په Refresh بټن باندي کليک وکړی تر څو ستاسو داخل شوي USB سايز په لاندي بکس کي ښکاره شي تر څو دا معلومه شي چي ستاسو USB په صحيح ډول داخل شوي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

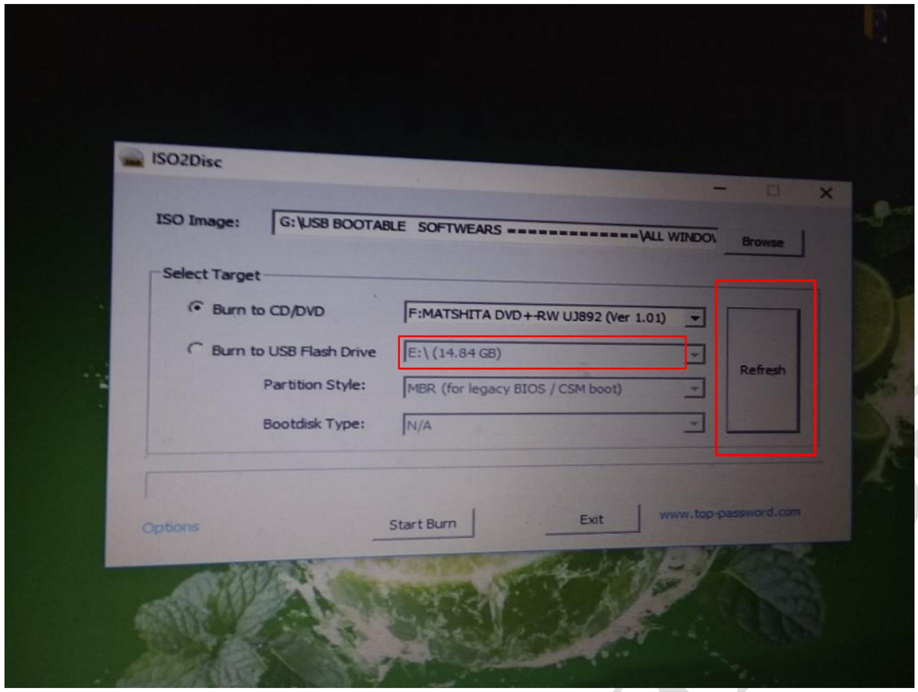

کله مو چي پورته کار ترسره کړو بیا وروسته په لاندي پرده کي Burn to USB flash Drive ته ټکی On یا ولګوی او وروسته په Start Burn باندي کلیک وکړی.

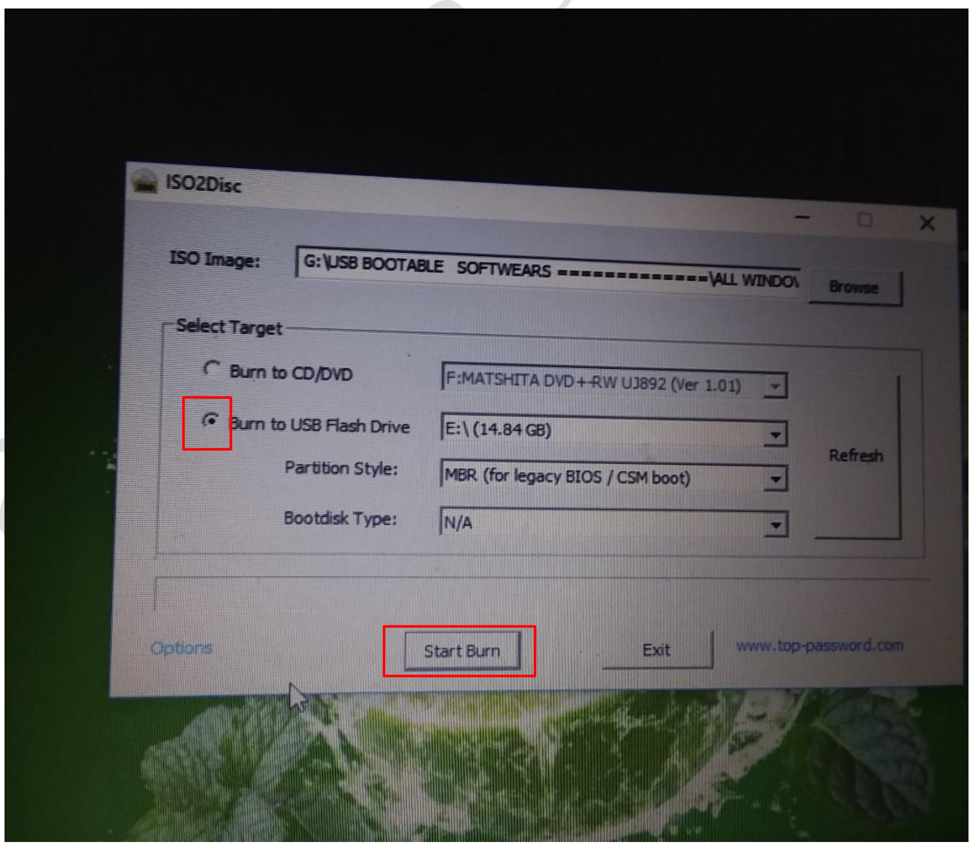

(c) ketabton.com: The Digital Library

او وروسته په Yes باندي کلیک وکړئ

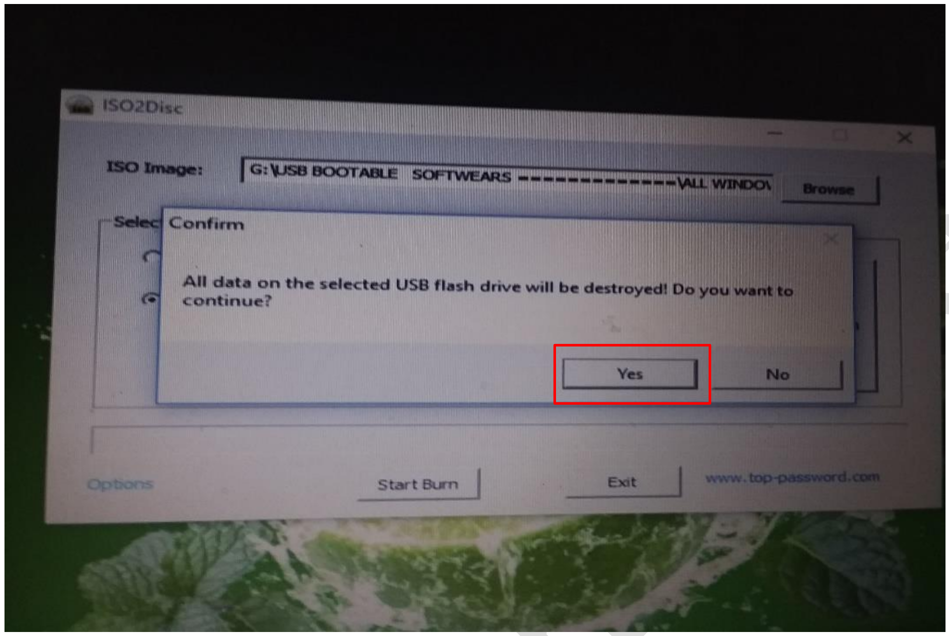

کله مو چي په پورته پرده کي په Yes باندي کلیک وکړ لاندي کرښه به روانه شي او بیا 20 او یا 30 دقیقي انتظار وکړئ تر څو دا کرښه ور سیرې او ستاسو USB د ویندوز کولو لپاره تیاره شي.

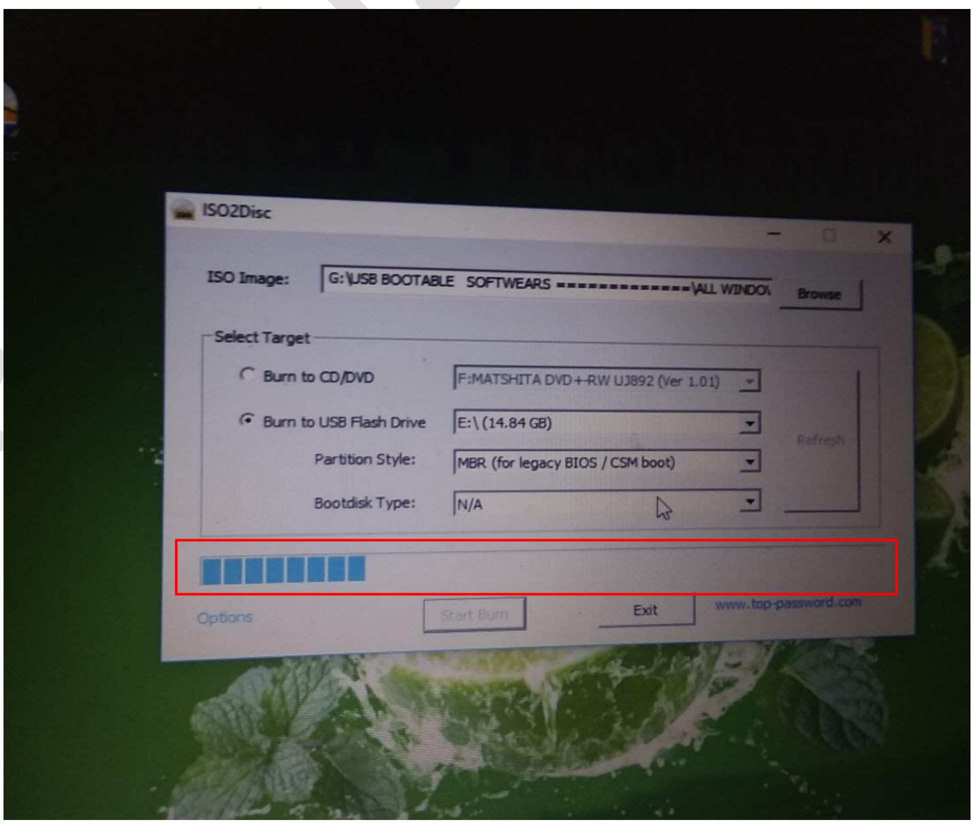

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چي پاس کرښه پوره شوه په لاندي پرده کي په OK باندي کليک وکړی او خپله USB له کمپيوټر څخه اوباسی .

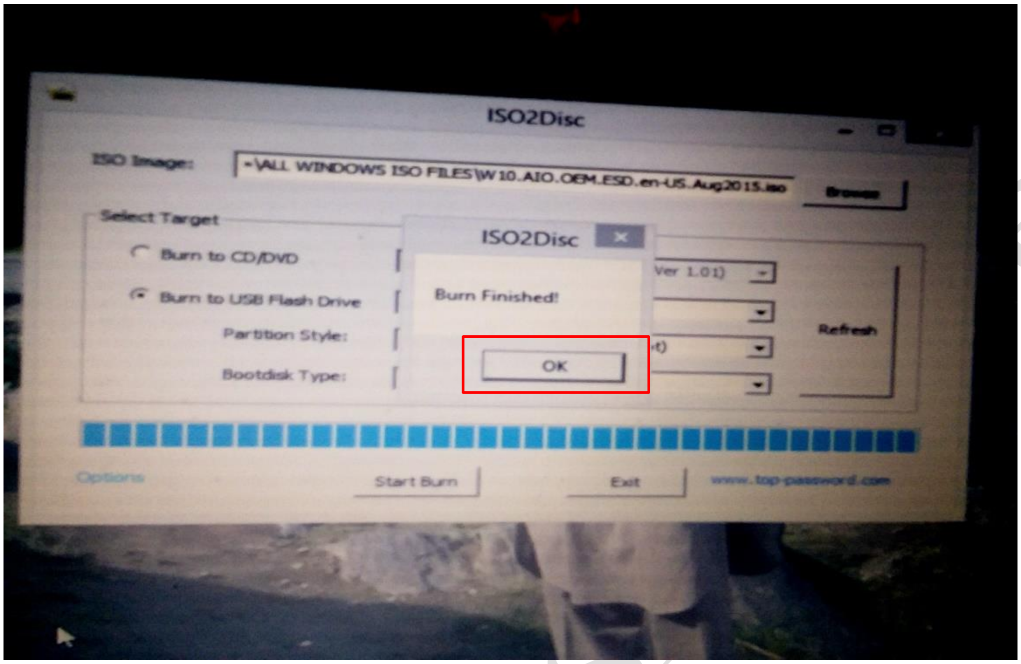

يادوونه : همدارنګ اوس تاسو کولی شی چي ددي USB له لاري هر ځای ،هرکله،او هر کمپيوټر ته وينډوز وکړی . څرنګه چي مونږ دلته د Windows 10 لپاره USB جوړه کړه خو په هر حال د پورته طريقو په عملي کولو سره تاسو کولی شی د هري وينډوز لپاره ځان ته USB جوړه کړی د خپلي خوښي Windows لپاره د هغه Windows ISO file راواخلی او پورته عمليي ورباندي ترسره کړی ترڅو ستاسو د USB وينډوز لپاره جوړه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Windows 10 Installition from USB

ددي کار د ترسره کولو لپاره Bootable USB د وینډوز 10 لپاره په کار ده چي مونږ په پورته ډول جوړه کړه چي اوس مهال مونږ سره موجوده ده

د USB له لاري د وینډوز د انسټالولو طریقي په لاندي ډول دي .

خپله د Windows لپاره جوړه شوي USB راواخلئ او هغه کمپیوټر ته یي په صحیح ډول داخل کړئ کوم ته چي وینډوز کوئ یا انسټالوئ کله مو چي USB کمپیوټر ته داخله کړه خپل کمپیوټر Restart کړئ اوپه دغه وخت کي زر تر زره د Dell کمپیوټرونو لپاره F12 او د hp کمپیوټرونو لپاره F9 بټن په پرلپسي ډول ځو واري ووهئ تر څو لاندي پرده ښکاره شي کله چي لاندي پرده ښکاره شوه USB Storage Device انتخاب کړئ او وروسته بیا د Enter بټن ووهئ او بیا انتظار وکړئ.

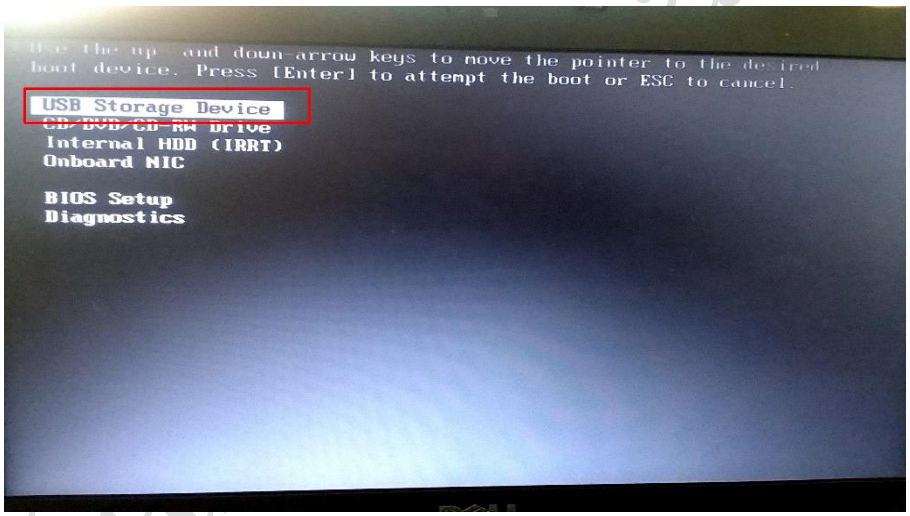

Next (2)

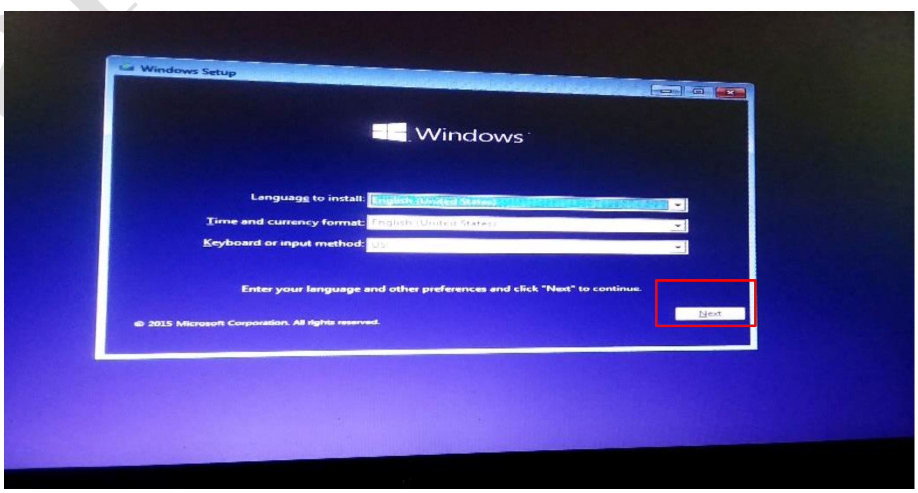

(c) ketabton.com: The Digital Library

Install now (3)

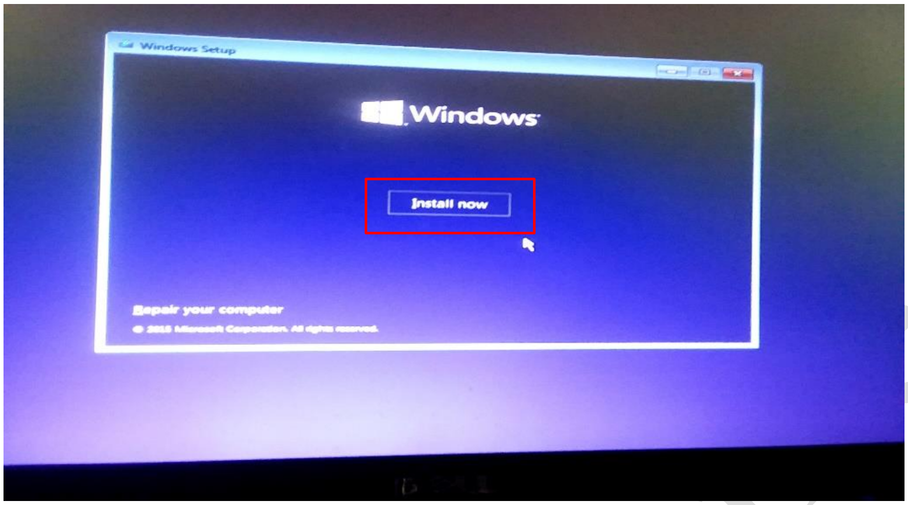

(4) په لاندي پرده کي که چيري ستاسو د کمپيوتر RAM څلور 4GB او يا له دي څخه پورته وي X64 انتخاب کړی او که چيري ستاسو د کمپيوتر RAM له 4GB څخه کم وي X86 انتخاب کړی او وروسته بيا په Next باندي کليک وکړی.

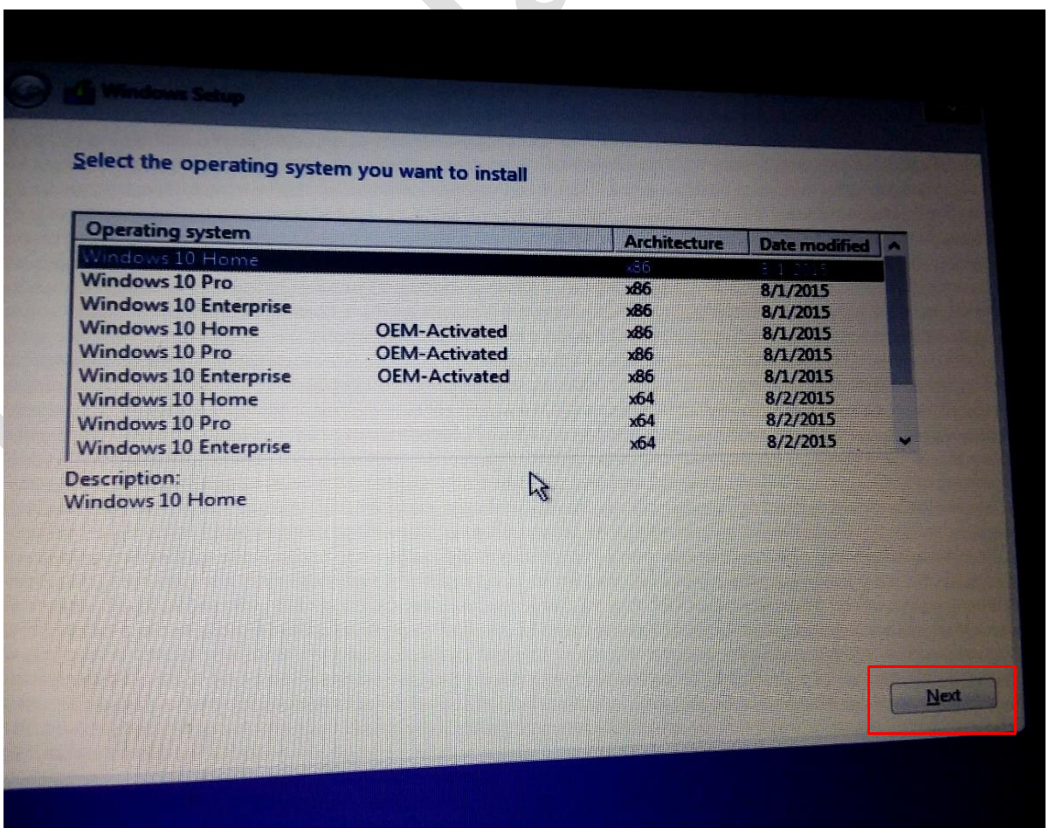

(c) ketabton.com: The Digital Library

(5) I accept the licence term ته ټیک مارک ولګوئ او بیا Next

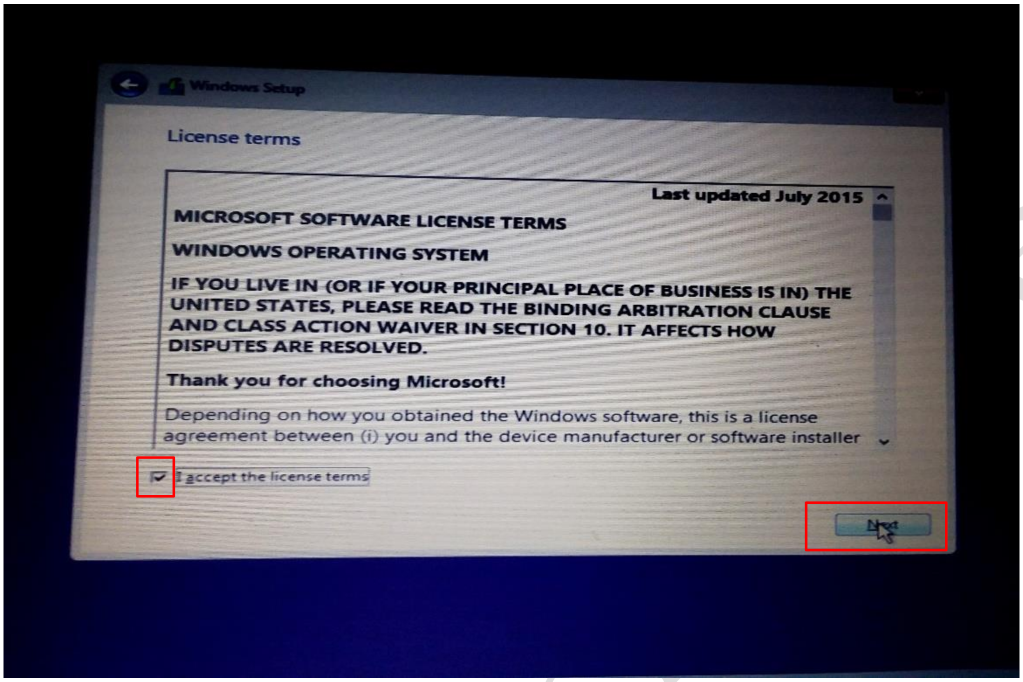

(6) لاندي په Custom : Install باندي کلیک وکړئ

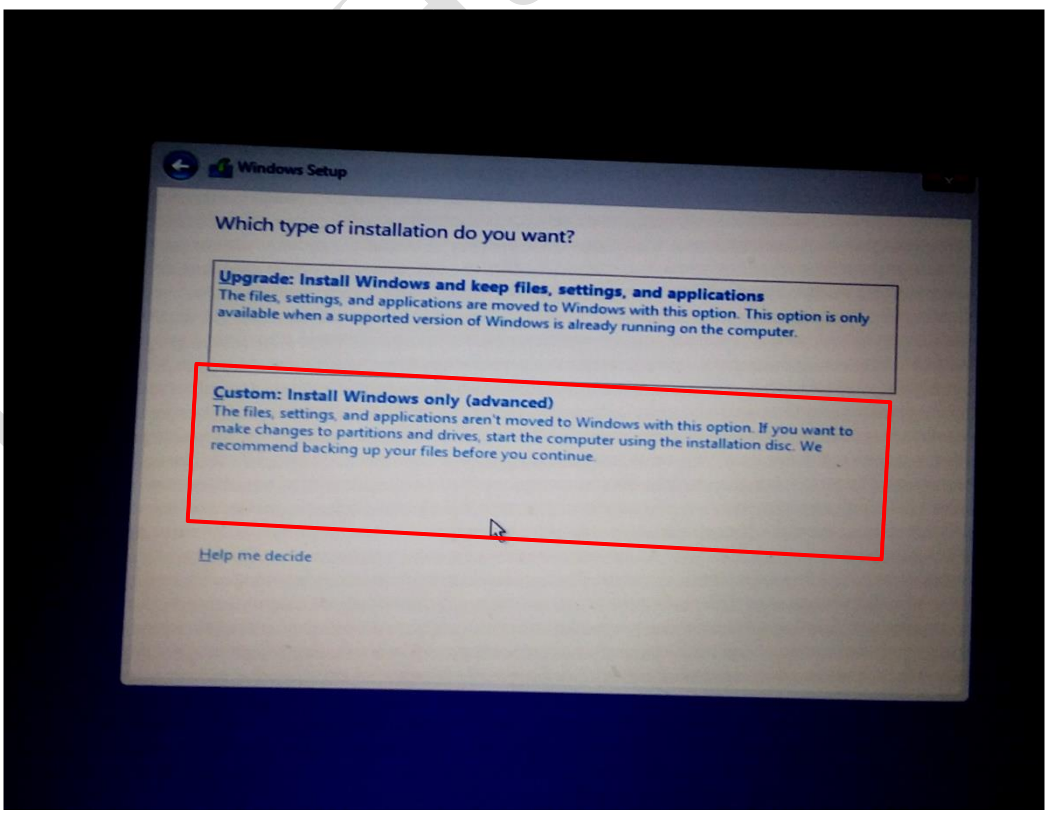

(c) ketabton.com: The Digital Library

(7) د زړي وينډوز د ختمولو لپاره هغه Drive انتخاب کړی په کوم کي چي زړه وينډوز انسټال وي او وروسته بيا په Formate باندي کليک وکړی او ورسره په OK کليک وکړی چي زړه وينډوز ختمه شي.

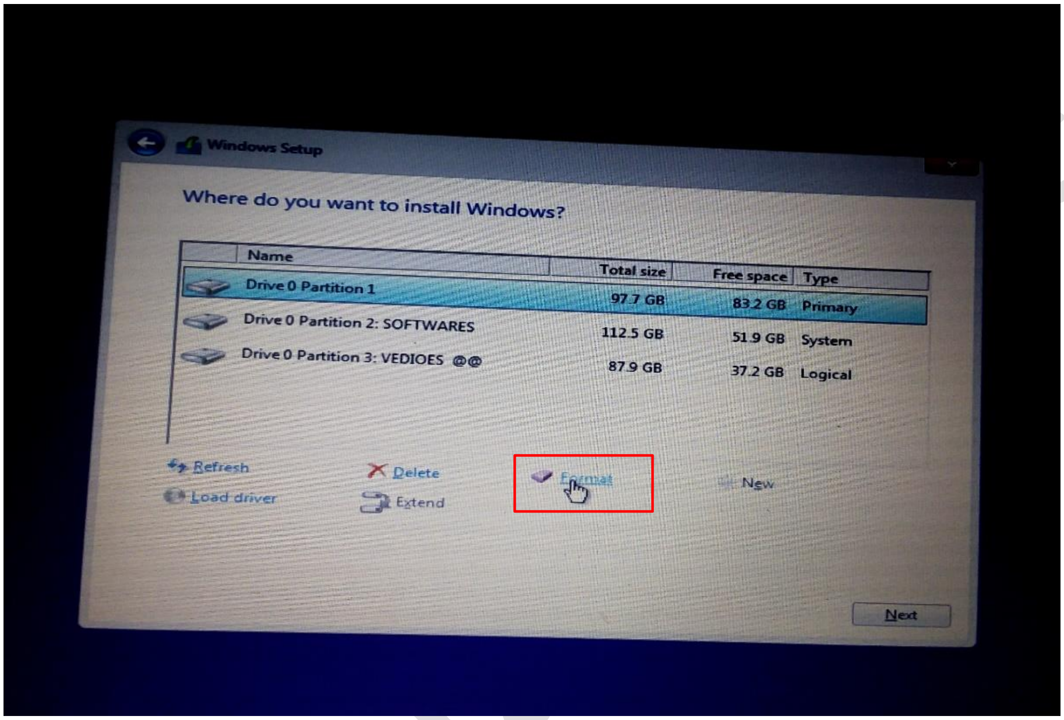

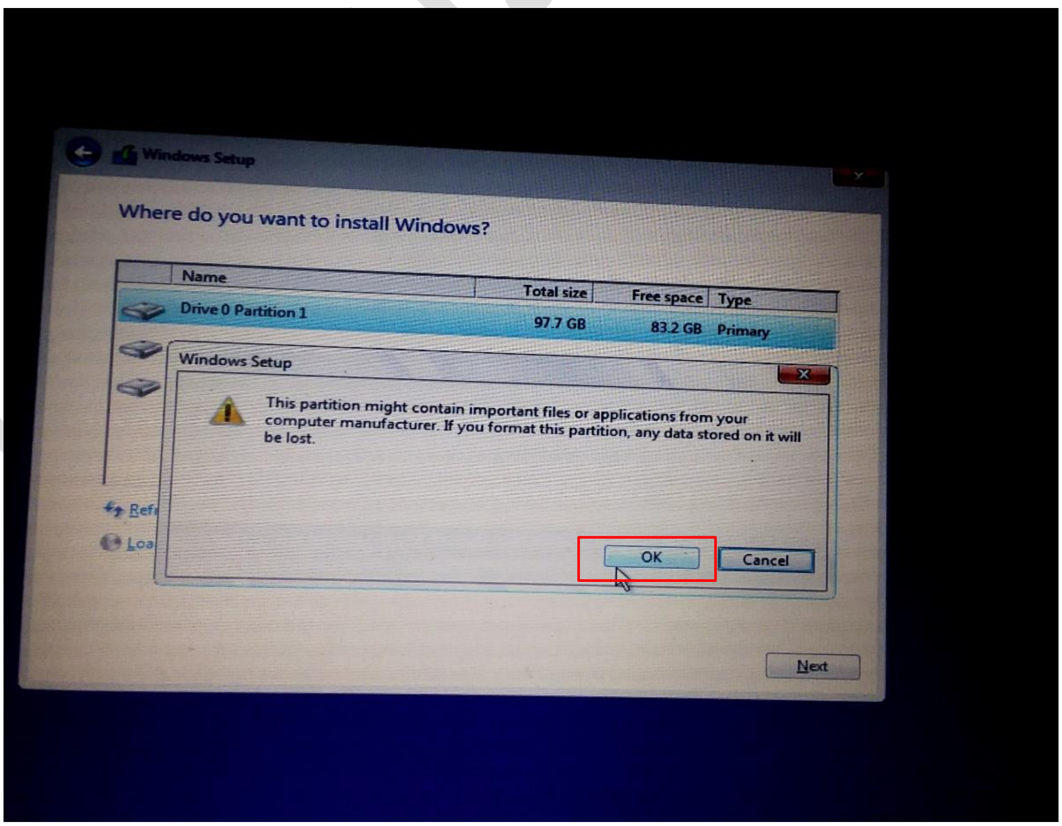

(c) ketabton.com: The Digital Library

(8) په لاندي پرده کي د نوي وينډوز لپاره د خپلي خوښ Drive انتخاب کړی او وروسته په Next باندي کليک وکړی.

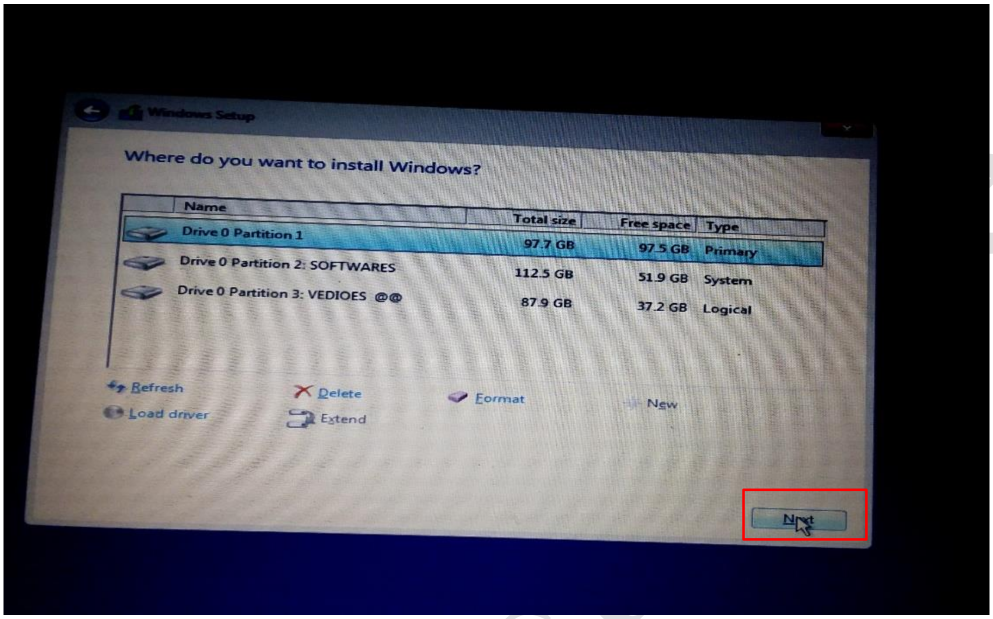

او له دي څخه وروسته د لاندي مرحلو د ترسره کولو لپاره کمپيوټر خپل سر ته پرېږدئ او تاسو لاسوهنه مه کوئ . په دي مرحله کي به ستاسو کمپيوټر څو واري Restart کيږي خو تاسو بايد هيڅ لاسوهنه ونه کړئ.

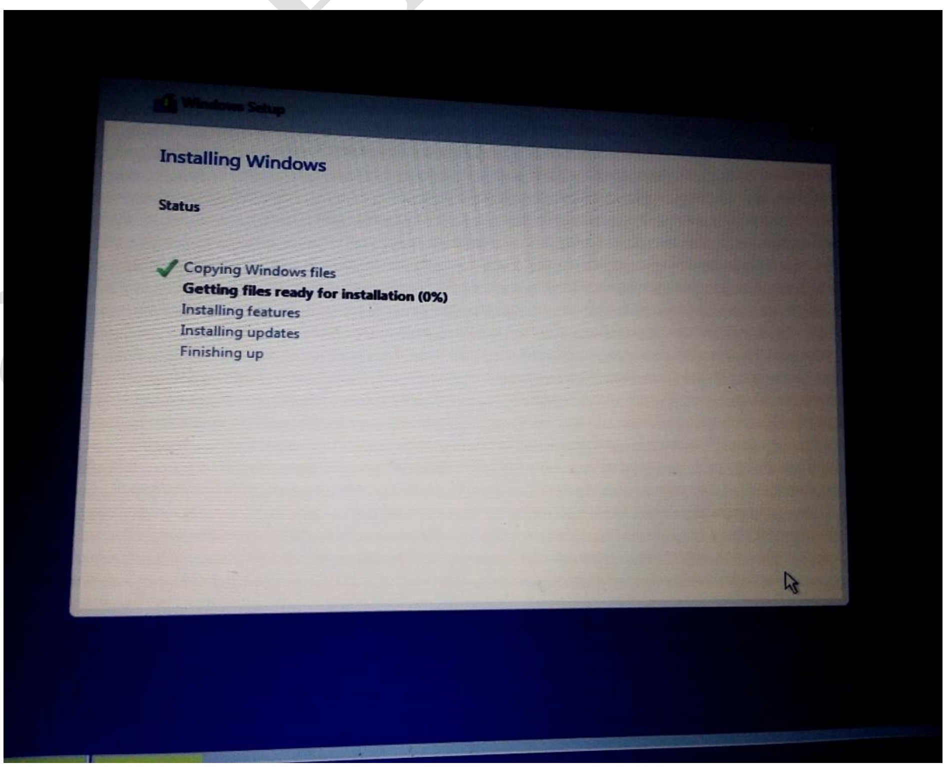

(c) ketabton.com: The Digital Library

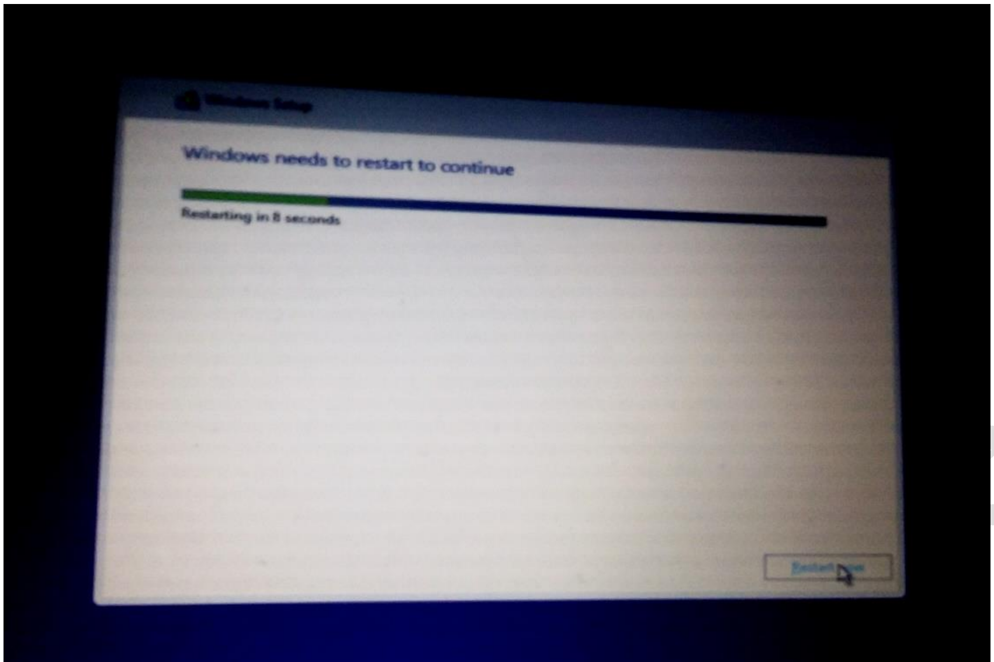

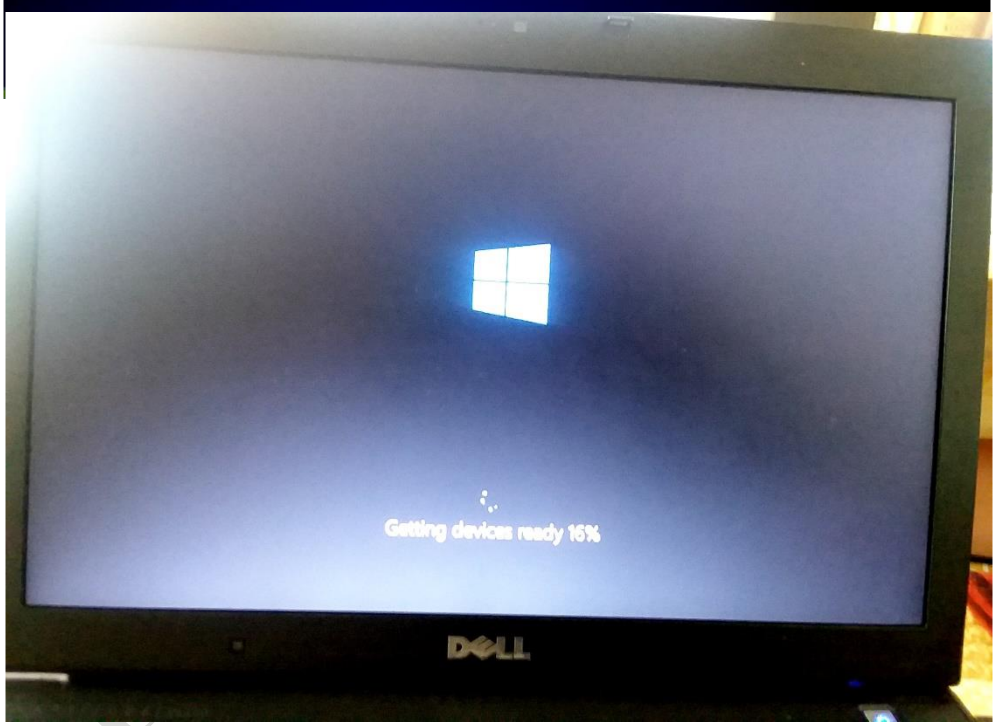

او کله چي کمپیوټر خپلي پورته مرحلي په اتوماد ډول اوپه کامیابی سره ترسره کړي نو په Windows 10 کي به بیا تاسو ته لاندي پرده ښکاره شي چي په لاندي پرده کي تاسو اول په Do This later باندي کلیک وکړی او وروسته بیا په Next باندي کلیک وکړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

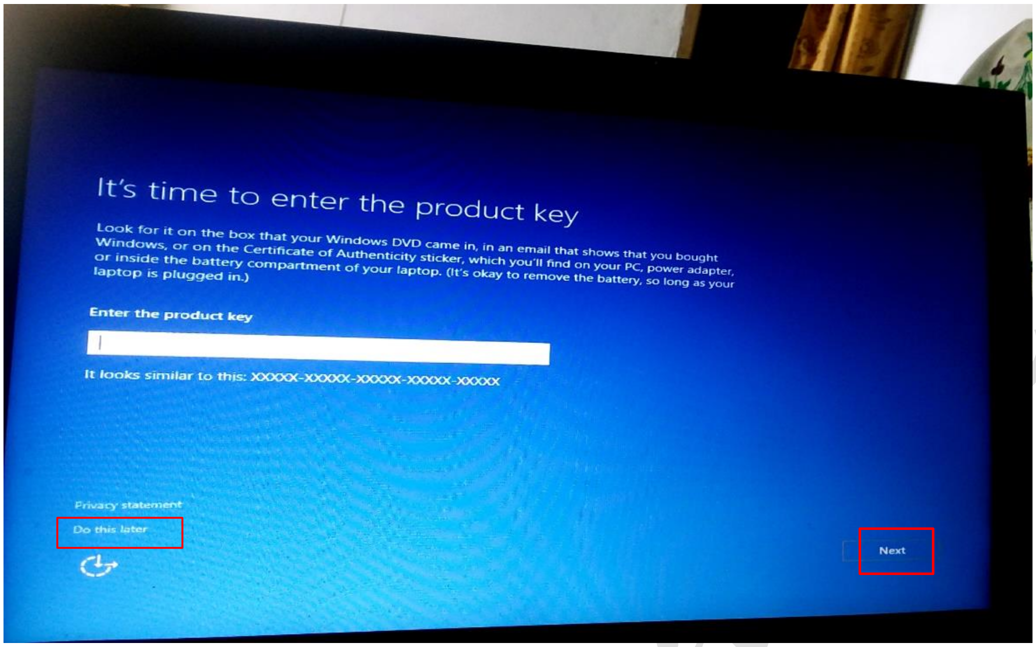

په لاندي پرده کي په Use Express Setting کلیک وکړی

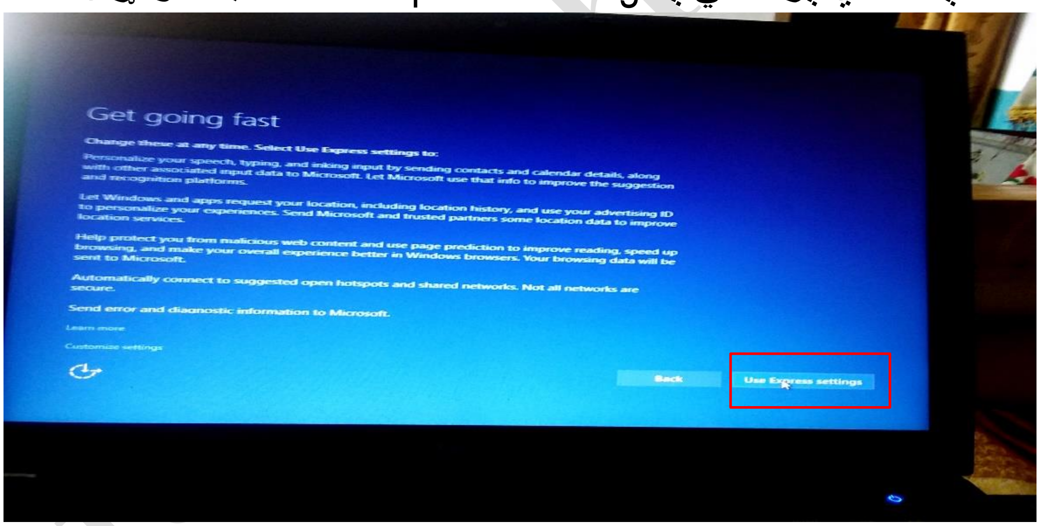

په لاندي پرده کي د کمپیوټر د استعمالوونکي نوم او پاسورډ ورکړی.

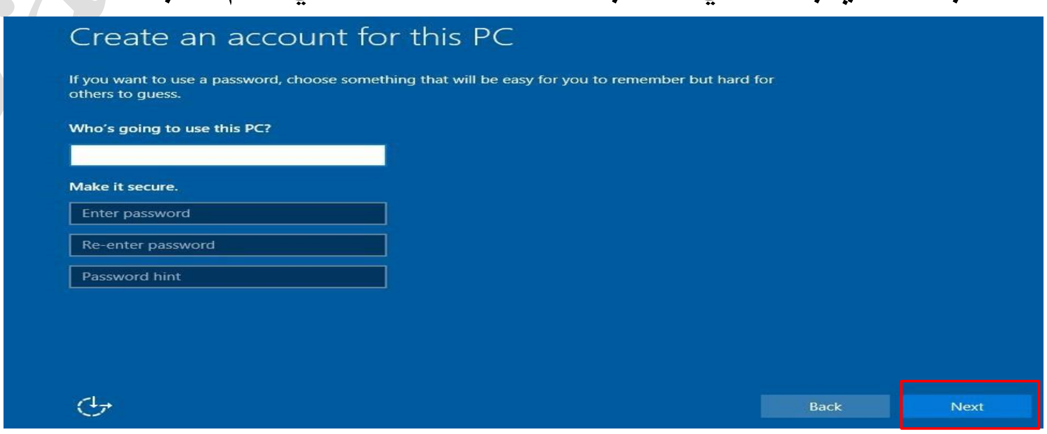

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پورته مرحلو څخه وروسته انتظار وکړئ تر څو ستاسو وینډوز مکمل شي.

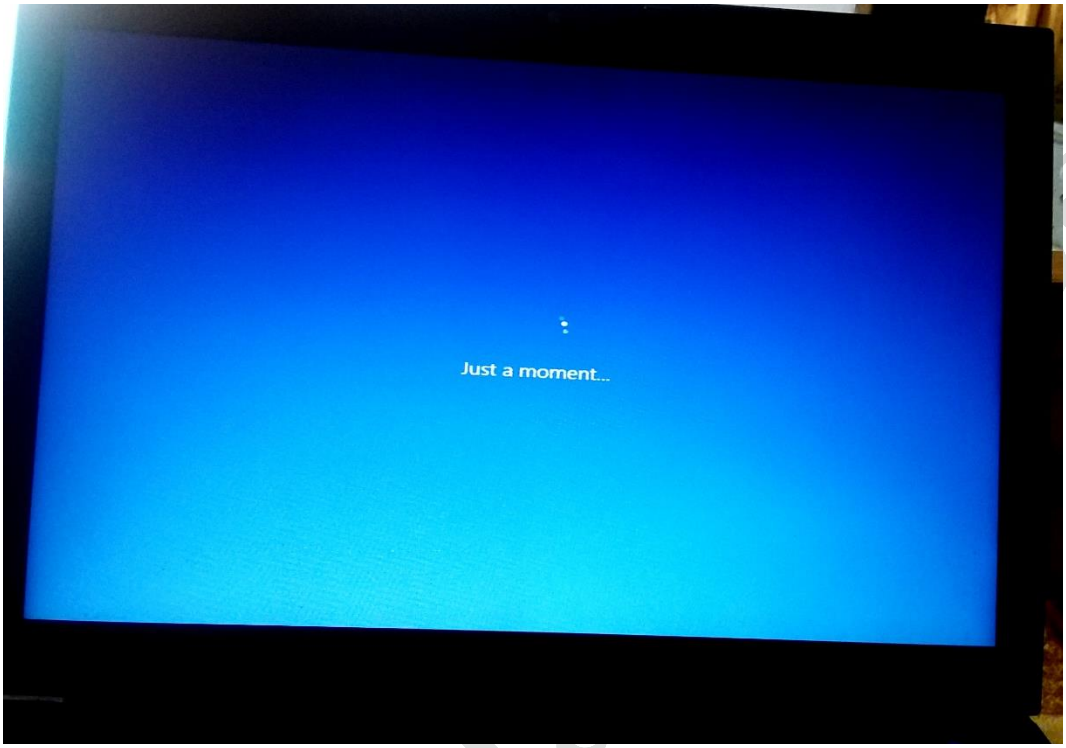

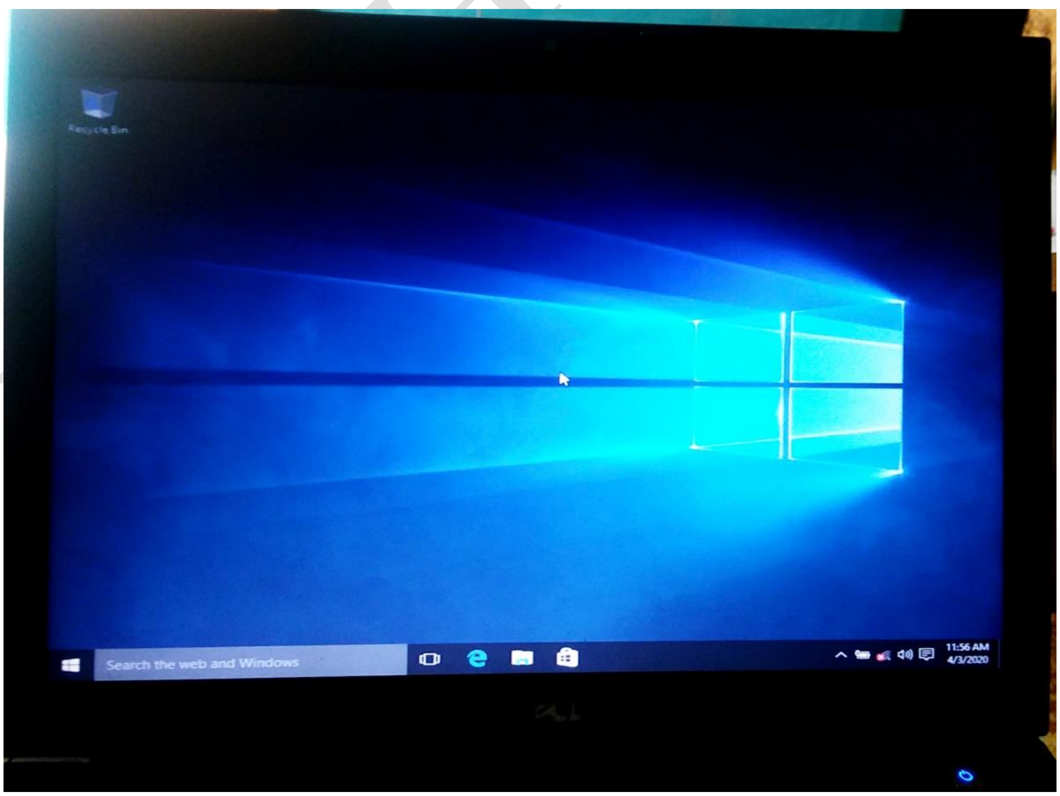

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه چې په پورته ډول ستاسو د وينډوز انستاليشن پوره شو نو اوس سکرين ته د خو مهموشيانو لکه Icon Controlpanel, This PC د راوستلو لپاره لاندي عمل ترسره کړی.
Right click یا د موس ښي طرف بټن ووهی.

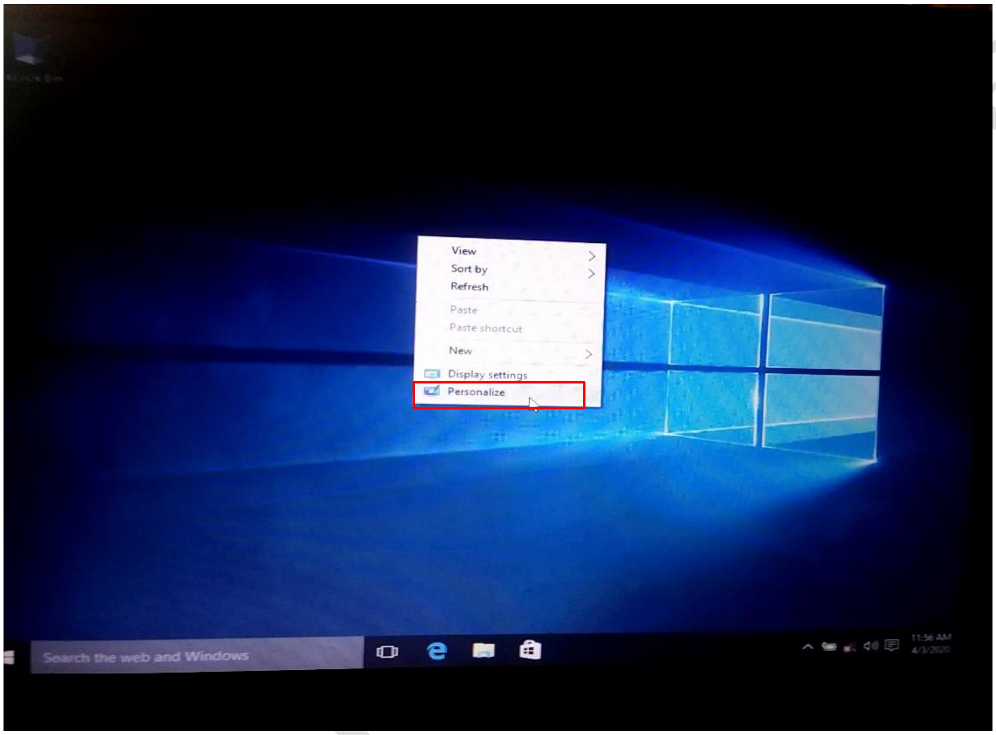

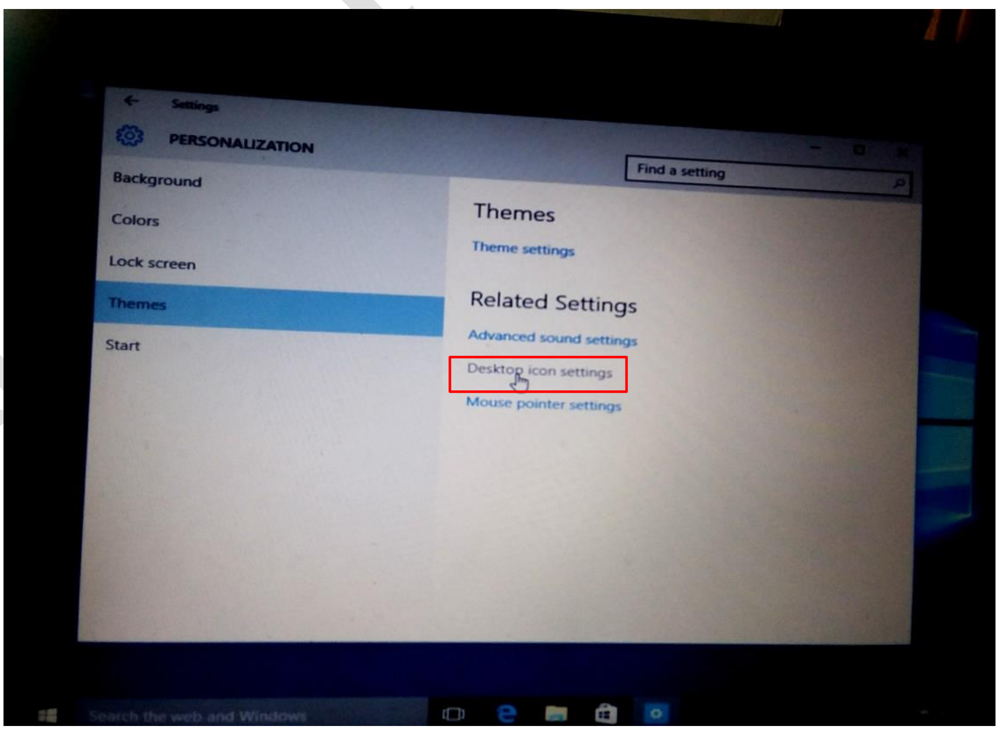

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لاندي پرده کي د خيلي خوښي وړ شکلونو يا Icon ته تيک مارک ولګوی او په Apply باندي کليک وکړی او وروسته يي Ok کړی چي په دي سره به ستاسو انتخاب شوي شکلونه ستاسو سکرين ته راشي.

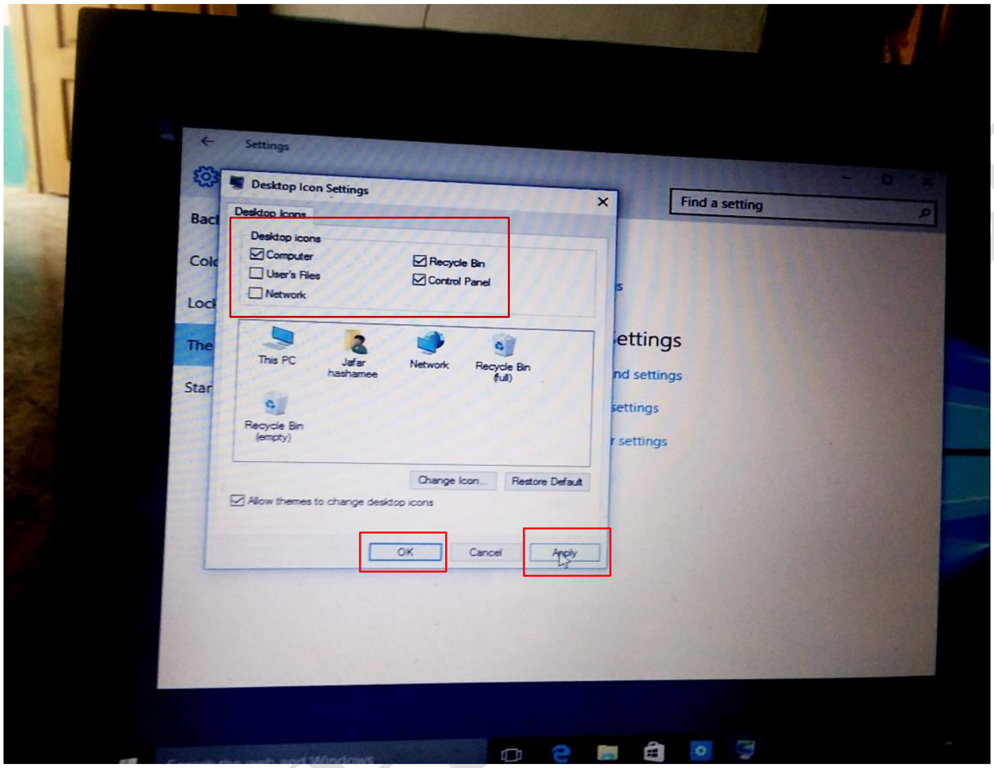

Jafar H

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ماخذونه   Book References

Learn Computer Tutorials 2020 Mobile App (1)
Computer Guide Mobile App (2)
Computer Graphics Mobile App (3)
Computer Basic Mobile App (4)
All about Computer Mobile App (5)

Jafar Hashamee

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library